

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОД. XXXI

ЈУЛИ 1910

БРОЈ 7

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I

ОДЛИКОВАЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 29 јуна о. г., на предлог Министра просвете и црквених послова, одликовани су:

Орденом Св. Саве IV реда:

Танасије Урошевић, свештеник, председник Житорађске Земљорадничке Задруге; Јован Тодоровић, учитељ, члан надзорног одбора Куршумлијске Земљорадничке Задруге;

Орденом Св. Саве V реда:

Панта Мајсторовић, свештеник, председник надзор. одбора Азањске Земљорадничке Задруге; Милан Љ. Поповић, свештеник, председник I Коларске Земљорадничке Задруге; Живота Величковић, свештеник, председник Н. Адибеговачке Земљорад. Задруге; Филип Благојевић, свештеник, секретар-благајник III Марковачке Земљорад. Задруге; Алексије Ђурђић, учитељ, председник Венчанске Земљорадничке Задруге; Синиша Протић, учитељ Вукошићске Земљорадничке Задруге; Радомир Цвијовић, учитељ, секретар Дљинске Земљорадничке Задруге; Никола Даничић, учитељ, секретар Осечинске Земљорадничке Задруге;

Златном медаљом за грађанске заслуге:

Ранисав Јевтић, земљорадник, председник I Трстеничке Земљорадничке Задруге; Данило Милојевић, земљорадник, председник II Марковачке Земљорадничке Задруге; Јаков Савковић, земљорадник, задругар Венчачке Виноградарске Задруге; Радомир Ивановић, земљорадник, секретар Мајданске Земљорадничке Задруге; Михаило Јевтић, земљорадник, секретар Заграђске Земљорадничке Задруге.

УНИВЕРЗИТЕТ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, на предлог Министра просвете и црквених послова, постављени су:

у техничком факултету:

за ванредног професора Хидротехнике Владимир П. Митровић, виши инжењер друге класе хидротехничког одељења Министарства Народне Привреде, — 29 јуна о. г.;

за редовног професора под уговором за катедру Механике, Графичке статике и Статике инжењерских конструкција др. Иван Арновљевић, инжењер, — 11 јула о. г.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 20 јула о. г., на предлог Министра просвете и црквених послова, постављени су:

у Првој Београдској Гимназији:

за професоре Радоје Дединач и Светислав Петровић, супленти исте гимназије;

у Зајечарској Гимназији:

за професора Милорад Полић, супленат исте гимназије;

у Пожаревачкој Гимназији:

за професора Драгиша Лазаревић, учитељ језика исте гимназије;

у Ужичкој Гимназији:

за професора Светислав Раденковић, супленат исте гимназије;

у Ваљевској Гимназији:

за професора Ђорђе Цветковић, супленат исте гимназије;

у Чачанској Гимназији

за професора Анта Петровић, супленат исте гимназије.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

УНАПРЕЂЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 29 јуна о. г., на предлог Министра просвете и црквених послова, постављен је:

за благајника друге класе Јован Д. Јовановић, благајник треће кл.

ДУХОВНИ СУДОВИ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 11 јула о. г., на предлог Министра просвете и црквених послова, постављени су:

у духовном суду епархије шабачке:

за писара друге класе Петар Ј. Митровић, свршени правник, пре-
ђашњи чиновник;

у духовном суду епархије тимочке:

за писара треће класе Сима Жикић, ђакон неготинске цркве.

ПРЕТПИСИ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

НАРОДНЕ ШКОЛЕ

Министар просвете и црквених послова, одлуком својом од 21 јуна о. г. ПБр. 9758, одредио је Светислава Поповића, учитеља београдске основне школе, да прегледа школе у Александровцу и Пашу, среза жупског, и у целом срезу копаоничком, округа крушевачког.

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Министар просвете и црквених послова претписима својим поставио је:

Душана Поповића, учитељског заступника у Белољину, окр. топличког, за привременог учитеља у истом месту, 10 јуна о. г. ПБр. 8919; — Милутина Д. Перовића, врш. учитељске дужности у Буракову, окр. пожаревачког, за привременог учитеља у истом месту, 10 јуна о. г. ПБр. 8922; — Радисава Бацковића, врш. учитељ. дужности у Кудрешу, окр. пожарев., за привременог учитеља у истом месту, 26 јуна о. г. ПБр. 9369; — Михаила Милинковића, врш. учитељ. дужности у Метковићу, окр. подринског, за привременог учитеља у истом месту, 26 јуна о. г. ПБр. 9455; — Николу Гуглету, врш. учитељ. дужности у Ђовдину, окр. пожаревачког, за привременог учитеља у истом месту, 26 јуна о. г. ПБр. 9493.

На основи члана 35 Закона о народним школама постављам за учитеље народних школа у

београдском округу

у Борку

Светислава Ристића, учитеља у Тошлом Долу, округа пиротског;

у Дражњу

Даринку Адамовићку, учитељицу у истом месту;

у Јунковцу

Андријану Обрадовићку, учитељицу, у истом месту;

у Малој Моштаници

Симу Ђукановића, учитеља у Сипу, округа крајинског;

у Неменикућама

Радисава Љубисављевића и Анку Љубисављевићку, наставнике у Врћеновици, округа нишког, и Милана Глигоријевића, учитеља у Драгинцу, округа подринског;

у Поповићу

Стевана Биљетину, учитеља у Америћу, округа београдског;

у Ришњу

Милоја Милојевића и Драгу Милојевићку, наставнике у Великој Иванчи, округа београдског;

у Чибутковици

Љубинку Јовановићеву, учитељицу у истом месту;

на Чукарици

Милеву Ивковићку, учитељицу у Зајечару;

у Шешину

Косту Васиљевића, учитеља у Бегаљници, округа београдског;

у ваљевском округу*у Бранковини*

Милицу Владимировићку, учитељицу у Радљеву, округа ваљевског;

у Каменици

Заџира Јовановића и Даницу Јовановићку, наставнике у истом месту;

у Марковој Цркви

Милицу Недељковићеву, учитељицу у истом месту;

у Миличници

Радована Николића, учитеља у Тијању, округа чачанског, и Олгу Н. Петровићеву, учитељицу у Белотићу, округа подринског.

у Осечини

Олгу П. Петровићеву, учитељицу у истом месту;

у Радљеву

Филипа Тошовића, учитеља у Лопатњу, округа ваљевског;

у Стублинама

Антонија Јеремића, учитеља у Лелићу, округа ваљевског;

у Трстеници

Бурђа Поп-Лазића, учитеља у истом месту;

у врањском округу

у Бојнику

Наталију Аксентијевићеву, учитељицу у Барбатовцу, округа топличког;

у Власини

Ненада Стевановића, учитеља у Пожаревцу;

у Дадинцу

Јордана Бабамовића, учитеља у Горњој Трешњици, округа подринског;

у Доњем Коњуцу

Лазара Ђирковића, учитеља у Кални, округа врањског;

у Јелашници

Илију Тодоровића и Станку Тодоровићку, наставнике у Дражевцу, округа београдског; ✓

у Крушевици

Марка Фишића, учитеља у истом месту;

у Нерадовцу

Манојла Сентића, учитеља у истом месту;

у Прекоичелици

Димитрија Грудановића, учитеља у Орану, округа врањског;

у Ратају

Анку Поповићку, учитељицу у Сувојници, округа врањског;

у Свођу

Александра Јончића, учитеља у Слишанима, округа врањског;

у Сувојници

Милосава Лазаревића и Стојанку Лазаревићку, наставнике у
Александровцу, округа пожаревачког;

у Турковцу

Милана Јовановића, учитеља у Цепи, округа врањског;

у крагујевачком округу*у Бањи*

Душана Илића и Даринку Илићку, наставнике из Маслошева,
округа крагујевачког;

у Бошњанима

Јована Ђ. Ивановића, учитеља у истом месту;

у Годачици

Љубомира Петковића, учитеља у истом месту;

у Грошници

Живана Милића, учитеља у Божевцу, округа пожаревачког;

у Жабару

Михаила Јанковића и Наталију Јанковићку, наставнике у Ждрелу,
округа пожаревачког;

у Жировници

Тефила Бекића и Олгу Бекићку, наставнике у Гамзиграду,
округа тимочког;

у Церовцу

Лепосаву Васовићку, учитељицу у Грабовцу, округа моравског;

у Црном Калу

Светолика Вукосављевића, учитеља у Кијеву, округа крагује-
вачког;

у Чукојевцу

Трајка Стефановића и Станку Стефановићку, наставнике у Гун-
цатима, округа крагујевачког;

у Шаторњи

Драгутина Прокића, учитеља у истом месту;

у крајинском округу*у Бруснику*

Зорку Гавриловићеву, учитељицу у Тамничу, округа крајинског;

у Буковчу

Стојана Динчића и Марију Динчићку, наставнике у Малајници, округа крајинског;

у Великој Јасикови

Бождара Милошевића и Даринку Милошевићку, наставнике у Поповици, окр. крајинског;

у Видровцу

Даницу Матићку, учитељицу у Штубику, округа крајинског;

у Горњанима

Саву Живковића, учитеља у Кривој Феји, округа врањског;

у Грабовици

Васу Шешића, Марију Шешићку и Јелену Наумовићеву, наставнике у Уровици, округа крајинског;

у Јабуковцу

Љубицу Кадићеву, учитељицу у Бањанима, округа рудничког, Лепосаву Кадићеву, учитељицу у Брајићима, округа рудничког, и Јелену Крстовићеву, учитељицу у Речкој, округа крајинског;

у Кладушници

Милеву Гагићку, учитељицу у истом месту;

у Кобишници

Љубицу Богдановићку, учитељицу у Скобаљу, округа смедеревског, и Милеву Костићку, учитељицу у Кобишници;

у Лукама

Косару Михаиловићеву, учитељицу у истом месту, и Босиљку Тасићеву, учитељицу у Вреоцима, округа београдског;

у Речкој

Лепосаву Божановићку, учитељицу у Рабровцу, округа смедеревског;

у Салашу

Софију Јанковићеву, учитељицу у Каменици, округа подринског;

у Сиколу

Милеву Симоновићку, учитељицу у истом месту;

у Танди

Милеву Лазићеву, учитељицу у истом месту;

у Црнајци

Михаила Ђорђевића и Марију Ђорђевићку, наставнике у истом месту;

у крушевачком округу :*у Гаглову*

Тому Савића, учитеља у Залоговцу, округа моравског;

у Горњем Степошу

Манојла Голубовића, учитеља у истом месту;

у Горњем Ступњу

Милана Радојичића, учитеља у Мачковцу, округа крушевачког;

у Јабланици

Драгутина Милутиновића, учитеља у Великој Плани, округа топличког;

у Јасиковици

Живојина Ст. Лукића, учитеља у истом месту;

у Коњусима

Јована М. Павловића, учитеља у Горњем Ступњу, округа крушевачког;

у Ломници

Михаила Димитријевића, учит. у Шарбановцу, округа тимочког;

у Плешу

Спасоја Илића и Марију Илићку, наставнике у истом месту;

у Стоицањи

Војислава Вујића, учитеља у истом месту;

у моравском округу*у Балајци*

Чедомира Ђирића, учитеља у истом месту;

у Бобови

Ђуру Димитријевића и Јулијану Вуловићеву, наставнике у истом месту;

у Грабовици

Драгињу Савићеву, учитељицу у Старчеву, округа пожаревачког;

у Деоници

Михаила Ђурића, учитеља у Драгољу, округа рудничког;

у Драгову

Чедомира Марковића, учитеља у Цикоту, округа моравског;

у Залоговцу

Чедомира Јовановића, учитеља у Слатини, округа моравског;

у Јеловцу

Животу Протића, учитеља у истом месту;

у Јовцу

Владимира Гојковића, учитеља у истом месту;

у Катуну

Живку Милутиновићеву, учитељицу у Церовцу, округа крагујевачког;

у Маскару

Божу Весића, учитеља у истом месту;

у Мијаговцу

Драгољуба Петровића, учитеља у истом месту;

у Мириловцу

Данила Димитријевића, учитеља у Доњем Видову, округа моравског;

у Риљцу

Радмилу Здравковићеву, учитељицу у Дубочанима, округа крајинског;

у Течићу

Драгу Кандићеву, учитељицу у Подгорцу, округа тимочког;

у Цикоту

Благоја Марковића, учитеља у Зајачи, округа подринског;

у нишком округу

у Врмци

Драгомира Тихића, учитеља у истом месту;

у Горњем Душнику

Петра Огнановића, учитеља у Скробници, округа тимочког;

у Горњем Круицу

Велимира Стојковића, учитеља у Љуберађи, округа пиротског;

у Горњем Матејевцу

Крсту Денића, учитеља у истом месту, и Емилију Зековићку, учитељицу у Слатини, округа тимочког;

у Грејачу

Глигорија Крушевчанића, учитеља у Малој Иванчи;

у Јошаници

Бождара Цветковића, учитеља у Жуковцу, округа тимочког;

у Међурову

Димитрија Цветковића, учитеља у истом месту;

у Мозгову

Надежду Божићевићку, учитељицу у истом месту;

у Нишевцима

Ђорђа Тршића, учитеља у Добром Долу, округа топличког;

у Тешици

Петра Јовановића, учитеља у Богатићу, округа подринског;

у пиротском округу*у Бабушници*

Наталију Радосављевићеву, учитељицу у Венчанима, округа београдског;

у Бари Чифлику

Ђорђа Куклића, учитеља у истом месту;

у Дојкинцима

Петра Илића, учитеља у Брлогу, округа пиротског;

у Камбелевцу

Рашу Пејичића, учитеља у Црвеној Јабуци, округа пиротског;

у Мокри

Јована Нешића, учитеља у Азањи, округа смедеревског;

у Соколу

Ђорђа Ристића, учитеља у Церови, округа пиротског;

у Станичењу

WWW.UNILIB.RS Милана Јовановића, учитеља у Кални, округа пиротског;

у Суводолу

Чедомира Милсшевића, учитеља у истом месту;

у Сукову

Недељка Петровића, учитеља у истом месту;

у Трњани

Петра Стојановића, учитеља у Присјану, округа пиротског;

у Црноклишту

Милана Штерића, учитеља у Малчи, округа нишког;

у подринском округу*у Бадовинцима*

Живојина Радосављевића и Зорку Радосављевићку, наставнике у истом месту, и Зорку Ранићеву, учитељицу у Љубовији, округа подринског;

у Глоговцу

Јелену Дукићку, учитељицу у Бадовинцима, округа подринског;

у Горњој Бадањи

Милинка Марковића, учитеља у истом месту;

у Горњој Трешњици

Радмила Бећића, учитеља у Бачевцима, округа ужичког, и Ру-
жицу Дугалићеву, учитељицу у Мокрању, округа крајинског;

у Грччари

Милана Митровића и Милицу Митровићку, наставнике у истом
месту, и Саву Пауновића, учитеља у Тршићу, округа подринског;

у Јадранској Лешници

Лепосаву Јевтићку, учитељицу у истом месту;

у Јазовнику

Христифора Станковића, учитеља у Лукавици, округа београдског;

у Каменици

Зорку Станимировићеву, учитељицу у Глоговцу, округа по-
дринског;

у Криваји

Тихомира Костића, учитеља у Петковици, округа подринског;

у Малом Зворнику

Миливоја Јаковљевића, учитеља у истом месту;

у Ноћајском Салашу

Милицу Милошевићку, учитељицу у Кучеву, округа пожаревачког;

на Ориду

Миливоја Јовановића, учитеља у Дреновцу, Славку Вуксановићку, учитељицу у Добрићу, и Стојана Росића, учитеља у Драгојевцу, све из округа подринског;

у Рибарима

Милана Станојевића, учитеља у Драгинцу, округа подринског;

у Цуљковићу

Јована Црнчевића, учитеља у Црниљеву, округа подринског;

у пожаревачком округу*у Баговцу*

Саву Милошевића, учитеља у Острву, округа пожаревачког;

у Бистрици

Тефила Вујића, учитеља у истом месту;

у Брзоходу

Јована Бошковића и Милеву Бошковићку, наставнике у истом месту;

у Братинцу

Петра Ђорђевића, учитеља у истом месту;

у Бусуру

Војислава Јаковљевића, учитеља у Купиновцу, округа моравског;

у Војилову

Вукосаву Милојковићеву, учитељицу у Дољашници, округа пожаревачког;

у Добри

Милуна Ивковића, учитеља у Тешици, округа нишког;

у Дољашници

Персиду Петровићеву, учитељицу у Лазници, округа пожаревачког;

у Кленовнику

Драгутина Марковића, учитеља у истом месту;

у Клењу

Радомира Поповића, учитеља у Манастирици, округа пожаревачког;

у Кличевцу

Душана Михајловића, учитеља у Баричу, округа пожаревачког, и Зорку Недићеву, учитељицу у Сибници, окр. београдског;

у Ковљу

Гвоздена Петровића, учитеља у Крвијама, окр. пожаревачког;

у Кушиљеву

Благоја Стаменковића, учитеља у Добрњу, округа пожаревачког, и Јерину Ракићеву, учитељицу у Витежеву, окр. моравског;

у Мусташићу

Светомира Недељковића, учит. у Старчеву, округа пожаревачког;

у Нересници

Вукосаву Максимовићку, учитељицу у истом месту;

у Раброву

Радишу Стефановића, учитеља у истом месту;

у Салаковцу

Михаила Елезовића, учитеља у Печаници, округа пожаревачког;

у Сиракову

Радмилу Томићеву, учитељицу у истом месту;

у Турији

Миљка Јовановића, учитеља у истом месту;

у Шаани

Ленку Андрејевићку, учитељицу у истом месту;

у рудничком округу*у Брајићима*

Петка Петковића, учитеља у Јарменовцима, окр. рудничког;

у Горњим Бранетићима

Александра Милошевића, учитеља у истом месту;

у Љутовници

Лепосаву Радовановићеву, учитељицу у Јарменовцима, округа рудничког;

у Трепчи

Милосава Шолајића, учитеља у Миоковцима, окр. рудничког;

у Брђанима

Милана Иконића, учитеља у истом месту;

у смедеревском округу*у Азањи*

Даницу Ђурићеву, учитељицу у Драгињу, окр. подринског;
Ђиру Ранчића, учитеља у Брусу, окр. крушевачког;

у Баничини

Данила Ђорђевића, учитеља у Ђуринцима, окр. београдског, и
Милеву Ђорђевићку, учитељицу у Кусатку, окр. смедеревског;

у Великој Крсној

Лепосаву Матићеву, учитељицу у Кличевцу, окр. пожаревачког;

у Ковачевцу

Светислава Теодосијевића, учитеља у Ланишту, окр. моравског;

у Крњеву

Љубицу Николајевићеву, учитељицу у Сићеву, окр. нишког;

у Лозовику

Милана Димитријевића, учитеља у Мокрању, окр. крајинског;

у Малом Орашју

Ђирила Јанковића, учитеља у истом месту;

у Осипаоници

Јелисавету Јечменићку, учитељицу у Вел. Плани, окр. смедеревског;

у Ракињу

Радосава Ђорђевића, учитеља у Малом Лаолу, окр. пожаревачког;

у Скобаљу

www.unilib.rs Радомира Тодоровића, учитеља у истом месту;

у тимочком округу*у Бучју (срез заглавски)*

Светомира Живановића и Даринку Живановићку, наставнике у Леновцу, окр. тимочког;

у Врбици

Марјана Ивановића и Јелену Ивановићку, наставнике у Мариновцу, окр. тимочког;

у Злоту

Наталију Милетићеву, учитељицу у истом месту;

у Краљевом Селу

Светозара Павловића, учитеља у Лугавчини, окр. смедеревског;

у Ласову

Милована Миловановића, учитеља у истом месту;

у Меговници

Милеву Шундићку, учитељицу у Вел. Каменици, окр. крајинског;

у Подгорицу

Јулијану Ристићеву, учитељицу у Васиљу, окр. тимочког;

у Слатини

Миливоја Јевтића и Софију Јевтићку, наставнике у Кривељу, окр. тимочког;

у Сумраковцу

Манојла Ђорђевића, учитеља у Бачевици, окр. тимочког;

у топличком округу*у Грабовници*

Гаврила Поповића и Јелену Кирћанскову, наставнике у истом месту;

у Драгуши

Боривоја Симоновића, учитеља у истом месту;

у Петровцу

Теохара Теохаровића, учитеља у истом месту;

у Пуковцу

Добросава Радовановића, учитеља у Лазници, окр. пожаревачког;

у Тулару

Букадина Ђурковића, учитеља у истом месту;

у ужичком округу

у Крвасцима

Божидара Поповића, учитеља у Карану, окр. ужичког;

у Мачкату

Андрију Лојаницу, учитеља у Мајдану, окр. рудничког;

у Пилици

Миливоја Марића, учитеља у истом месту, и Радована Радовића, учитеља у Биосци, окр. ужичког;

[у чачанском округу

у Горачићу

Душана Николића, учитеља у Доњој Краварици, окр. чачанског, и Миљка Танасијевића, учитеља у Павлици, округа чачанског;

у Грабу

Александра Кишпатића, учитеља у истом месту;

у Качулицама

Тихомира Матовића, учитеља у истом месту;

у Ласцу

Живојина Миловановића, учитеља у Доброселици, окр. ужичког;

у Миросаљцима

Драгољуба Оцокољића и Стојанку Оцокољићку, наставнике у истом месту;

у Прилици

Димитрија Поповића, учитеља у истом месту;

у Самашцима

Косару Дуканац, учитељицу у Прахову, окр. крајинског;

у Сирчи

Радована Дивца, учитеља у Белом Пољу, окр. рудничког

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у Трнави

Филипа Јовичића, учитеља у Доњој Краварици, окр. чачанског;

на Ушћу

Алексу Ђорђевића, учитеља у Горњем Милановцу;

у Шумама

Владимира Караклајића, учитеља у истом месту, и Радула Перишића, учитеља у Приликама, окр. чачанског.

Ови ће наставници примити нову дужност крајем августа, а плата и станарина у новим местима рачунаће им се од првог септембра ове годне.

РАЗРЕШЕЊА

Министар просвете и црквених послова, одлуком својом под ШБр. 9822 од 28 јуна о. г., разрешио је од дужности ове учитељске заступнике или вршиоце учитељских дужности, и то:

у Београду:

Милицу Митровићеву, Зорку Герзићку, Петра Лукића, Милоша Војковића и Љубицу Црнчевићку.

у београдском округу:

Љубомира Рамадановића, из Медошевца.

у ваљевском округу:

Чедомира Никића, из Грабовице; Милутина Новаковића, из Милучинице; Милицу Миленковићку, из Осладића, и Велибора Берисављевића, из Стублина.

у врањском округу:

Драгутина Димића, из Црне Траве; Стојана Гвоздића, из Медвеђе; Харалампија Цветковића, из Прекопчелице; Сребрна Благојевића, из Власине, и Вељка Николића, из Лепчинца. ✓

у крагујевачком округу:

Јакова Поповића, из Витковца; Станку Лешјанку, из Аранђеловца Анту Чошевића, из Загорице; Комнена Поповића, из Г. Комарице, и Петра Ивановића, из Шума.

у крајинском округу:

Симу Мартиновића, из Велике Каменице; Ђорђа Поповића, из Грабовице; Милисаву Ђурића, из Давидовца; Саву Илића, из Рткова; Јосифа Анђелића, из Брестовца; Владислава Јовановића, из Смедовца; Илију Кажића, из Бољетина; Душана Клајића, из Мироча; Петра Петковића, из Мосне; Панту Богдановића, из Руд. Главе, и Јордана Милетића, из Рудне Главе.

у крушевачком округу:

Драгишу Миловановића, из Блажева; Антонија Николића, из Тишевца, и Ђорђа Чемерићића, из Наупаре.

у моравском округу:

Димитрија Илића, из Исакова; Максима Савељића, из Г. Мутнице; Михаила Божовића, из Дубнице, и Илију Прелевића, из Плажана.

у нишком округу:

Анку Недићеву, из Ниша; Стојана Стаменковића, из Јагличја; Јелену Јовановићку, из Сићева; Атанасија Ђорђевића, из Извора, и Светолика Антонијевића, из Црнољевце.

у пиротском округу:

Анку Вучковићку, из Пирота; Тихомира Маринковића, из Г. Гламе; Димитрија Поповића, из Д. Коритнице; Радована Станковића, из Шпаја; Јована А. Поповића, из Беле Воде; Светислава Шумаревића, из Студене; Милана Панића, из Балтабериловца, и Станоја Радосављевића, из Црноклишта.

у подринском округу:

Косту М. Протића, из Љубовије; Драгутина Туфегџића, из Бадовинаца; Илију Милића, из Совљака; Љубомира Костића, из Криваје, и Јеврема Матића, из Костајника.

у пожаревачком округу:

Радивоја Милојковића, из Кобиља; Радосава Марјановића, из Десине; Михаила Димитријевића, из Затоња; Велимира Трифуновића, из Курјаче; Настаса Протића, из М. Градишта; Живојина Михаиловића, из Суводола, и Јована Цакића, из Мустапића.

у рудничком округу:

Јована Јевтића, из Белановице; Томицу Брацановића, из Остре, и Драгомира Васићића, са Савинца.

у смедеревском округу:

Светозара Јевтића, из Ковачевца; Милоја Ђурића, из Лозовика; Загорку Јовановићеву, из Лугавчине, и Душана М. Поповића, из Суводола.

у тимочком округу:

Марију Михаиловићку, из Зајечара; Цветка Крстића, из Врбовца; Јеремију Тошића, из Доброг Поља; Живка Поповића, из Јабланице; Милицу Крстићку, из Књажевца; Љубомира Ристића, из Бучја; Стојана Моћића, из Д. Беле Реке; Косту Пејовића, из Метовнице, и Јована Пешића, из Кожеља.

у топличком округу:

Светислава Јовановића, из Прокупља, и Павла Поповића, из Прекадина.

у ужичком округу:

Саву Ивановића, из Латвице, и Алексу Луковића, из Шљивовице.

у чачанском округу:

Петка Николића, из Горачића; Драгољуба Поповића, из Котража; Радосава Симића, из Сирче; Радивоја Пешића, из Ковиља; Марка Бачанина, са Ушћа, и Богољуба Аћимовића, из Ласца.

У М Р О

Петар Убавкић, виши учитељ вештина у III београдској гимназији, 27 јуна о. г.

ОТВОРЕНА ОСНОВНА ШКОЛА

Одлуком Министра просвете и црквених послова отворена је основ. школа у *Кренти*, окр. тимочког, 6 јула о. г. ПБр. 10144.

ЗАТВОРЕНА ОСНОВНА ШКОЛА

Одлуком Министровом затворена је основ. школа у Јошаници, окр. пожаревачког, 2 јула о. г. ПБр. 9851.

ИЗВЕШТАЈ

о раду Јавне Библиотеке у Крагујевцу за 1909 годину.

Господину Министру просвете и црквених послова.

Част ми је поднети господину Министру просвете и црквених послова извештај о раду Јавне Библиотеке за време од 1 јануара 1909 до 31 децембра 1909 године.

Према Правилнику, који је Министарство Просвете прописало за рад у овој библиотеци, библиотека је за публику била отворена три пута недељно: четвртком и суботом после подне и недељом пре подне. Радних дана 1909 год. било је 124 (1908—110). По књизи реверса и залога види се, да је у 1909 год. било дана, када су књиге издаване: у јануару 19, фебруару 17, марту 13, априлу 16, мају 8, јуну 1, августу 3, септембру 14, октобру 15, новембру 6 и децембру 12. Сем ових дана, библиотека је била отворена свакад, када библиотекар није био заузет школским часовима, и тада је библиотекар отправљао редовне библиотечке послове: спремао тражене књиге и заводио их, набављене нове књиге заводио у инвентар, распоређивао их по групама и заводио у посебне ручне каталоге, спремао спискове за набавку нових књига, издавао књиге за повез, итд.

Из приложених таблица види се, да је у 1909 години узимано на читање укупно 2208 књига (— у библиотечкој читаоници 936, а

ван библиотеке 1272), док је у 1908 години тај укупан број био тек 947. Као што се из овога види, 1909 године узимано је на читање 1261 књига више него 1908, а то најјасније показује, колико је рад у библиотеци разгранатији према ранијој години, колико је библиотека више посећена него претпрошле године. — И ове године су ученици виших разреда овдашње гимназије и неколико студената с универзитета прочитали највећи број књига, далеко више од половине свих прочитаних књига у опште, јер од целокупног броја прочитаних књига 2208 долази само на ученика 1723. — Што је број прочитаних књига ван библиотеке (1272) и ове године већи од броја прочитаних књига у библиотечкој читаоници (936), морам поновити објашњење из године 1908: највећи број читалаца, као што се из таблица види, ученици су: а како су они у могућности, да библиотеку посећују само трипут недељно, то би прочитали далеко мањи број књига, кад им се не би књиге давале на читање и ван библиотеке. И библиотекар је због тога и за најмању кауцију издавао ученицима књиге ван библиотеке бринући се при томе нарочито, да књиге буду и на време и у исправном стању враћене. —

Читање у библиотечкој читаоници развија се све више. Док је 1908 године прочитано у библиотеци 235 књига, докле је 1909 год. прочитано 936 — дакле 701 књига више. Према почетним месецима 1910 године изгледа, да ће у овој години бити још више читалаца, те ће бити потребно снабдети читаоницу још једним већим столом и новим столицама. —

На овоме месту мора се истаћи још једно опажање, још један факат: на све грађане пада само 160 прочитаних књига, а то је доста, релативно, мало. Библиотекар је преко овдашњих листова скретао пажњу грађанства на библиотеку, указивао на неопходну потребу читања корисних књига, али, као што се види, од тога није било много успеха. Библиотекар ће и ове године покушати, да шире слојеве грађанства заинтересује за библиотеку и за читање, да ако у томе буде више успеха него до сада. —

Како библиотека није имала нарочити кредит за набавку нових књига и за повезивање књига, то је библиотекар преко госп. директора крагујевачке гимназије поднео Министарству Просвете молбу и предлог: да се позиција од 1200 дин., државним буџетом намењена за огрев и канцеларијске потребе, сме утрошити на канцеларијски материјал и на набавку и повез књига. Министарство Просвете одобрило је овај предлог и код господина Министра финансија издејствовало потребно одобрење тако, да је библиотека тим начином добила тако знатну суму за поменути циљ. Библиотечки Одбор Јавне Библиотеке на предлог библиотекарев распоредио је ову суму овако: на набавку нових књига, српских и на другим језицима, 700 динара, на повез књига 300 дин., на канцеларијски материјал 160 дин. и на набавку најпотребнијег намештаја 100 динара. Да би по могућству све науке биле заступљене у новим књигама, библиотекар је умолео г.г. професоре свих струка, учитеље и судско особље — правнике, да саставе спискове оних књига (— и на српском и на другим језицима), за које сматрају, да их треба набавити. Умољена господа одавала се и по тим списковима са списком српских књига који је библиотекар сам саставио и извршена је набавка књига.

Окружни одбор округа крагујевачког и 1909 године указао је своју пажњу библиотеци одредивши јој на име помоћи за ту годину 300 динара. И ова сума употребљена је на набавку нових књига и на повез књига. На овом месту нека је хвала окружном одбору округа крагујевачког, који сваке године помаже библиотеку извесном сумом новаца.

Рачуни о утрошку и суме од 1200 дин. из државне касе и суме од 300 динара из окружног приреза налазе се код госп. директора крагујевачке гимназије, пошто је уређењем о овој библиотеци директор гимназије руководио свим новчаним средствима ове библиотеке.

Још у 1908 години многи читаоци тражили су у библиотечкој читаоници на читање разне политичке листове. Како их библиотека није имала, а није у могућности да се претплати на све листове, библиотекар се у току 1909 године обратио управи новинарског удружења у Београду с молбом, да поменута управа поради код сопственика појединих штампарииа, где се поједини листови штампају, да овој библиотеци шаљу бесплатно бар по један примерак новина. На ову молбу библиотекар није добио никакав одговор, и тако библиотека ни сада не прима никаквих политичких листова.

У току 1909 године библиотека је обновљена и неколиким поклонима. 1. Државна Штампарииа шаље бесплатно поред „Српских Новина“ и сва своја издања; 2. г. Стеван Матић, штампар из Чачка, шаље библиотеци све ствари које штампа у својој штампариии. 3. г. Јован Максимовић, професор, поконио је „О присаједињењу Босне и Херцеговине Аустрији“ од Л. Толстоја. 4. г. Петар Илић, професор, две књиге својих превода: „Тајне живота“ и „Етика и алкохолизам“. 5. г. Јован Томић, библиотекар Народне Библиотеке: „Оцене Историје Босне и Херцеговине од Ст. Станојевића“. 6. г. Светислав Петровић, професор, своје предавање „О књижевности“. 7. г. Милан Ђурић, окр. економ, своје дело „Један прилог монографији домаћег планинског говечета“. 8. г. Миодраг Аћимовић, војно-судски капетан, своју докторску дисертацију: „Die militärischen Diebstähle und Unterschlagungen nach dem Deutschen Militärstrafgesetzbuche in systematischer Darstellung“. 9. Министарство Финансија поконило је 37 свезака „Финансијскога прегледа“ и 5 књига „Финансијске библиотеке“. — Библиотека је захвална свима споменутиим приложницима.

Због тога, што је библиотекар био у школи заузет већим бројем часова, јер је имао 10 часова недељно (у V раз. 4, у VII раз. 3 и у VIII раз. 3 часа) место 6, колико је Министарство Просвете одредило, није се могло ништа урадити на прикупљању књига од библиотечких дужника. Кад се уз то узме на ум и околност, да је рад у библиотеци иначе постао развијенији, да публика сваким даном све више посещује библиотеку, што у осталом најбоље показује статистички преглед читалаца у 1909 години, онда је неопходно потребно свести број часова, које библиотекар има у школи, на минимум, ако не и сасвим ослободити га часова у гимназији.

Уз овај извештај прилажем три статистичке таблице.

Библиотекар
Јавне Библиотеке,
Стеван Нешић,
професор

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.uns.gov.rs

У читаоници Јавне Библиотеке узимане су у 1909
години књиге оволико пута:

У МЕСЕЦУ	српске			руске			францу- ске			немачке			свега узимамо		
	научне	забавне	скупа	научне	забавне	скупа	научне	забавне	скупа	научне	забавне	скупа	научне	забавне	скупа
јануару	40	29	69	1	—	1	1	—	1	4	3	7	46	32	78
фебруару	66	54	120	—	—	—	2	—	2	5	—	5	73	54	127
марту	16	62	78	—	—	—	—	1	1	—	1	1	16	64	80
априлу	25	31	56	—	—	—	—	1	1	9	—	9	34	32	66
мају	19	8	27	—	—	—	—	—	—	9	—	9	28	8	36
јуну	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
јулу	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
августу	7	—	7	—	—	—	1	—	1	4	1	5	12	1	13
септембру	53	87	140	—	—	—	1	—	1	6	11	17	60	98	158
октобру	55	86	141	—	—	—	—	—	—	8	5	13	63	91	154
новембру	22	44	66	—	—	—	2	—	2	8	—	8	32	44	76
декембру	15	118	133	—	—	—	—	—	—	14	1	15	29	119	148
Свега у години	318	519	837	1	—	1	7	2	9	67	22	89	393	543	936

Ван Јавне Библиотеке узимане су у 1909 години
књиге оволико пута:

У МЕСЕЦУ	српске			руске			францу- ске			немачке			свега узимамо		
	научне	забавне	скупа	научне	забавне	скупа	научне	забавне	скупа	научне	забавне	скупа	научне	забавне	скупа
јануару	63	90	153	1	—	1	1	3	4	1	10	11	66	103	169
фебруару	54	54	108	—	—	—	2	5	7	4	15	19	60	74	134
марту	57	64	121	—	—	—	—	9	9	2	6	8	59	79	138
априлу	30	46	76	—	—	—	3	5	8	4	3	7	37	54	91
мају	3	20	23	—	—	—	—	1	1	1	2	3	4	23	27
јуну	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3
јулу	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
августу	23	7	30	—	—	—	1	4	5	2	15	17	26	26	52
септембру	59	99	158	—	—	—	6	11	17	4	2	6	69	112	181
октобру	80	82	162	—	1	1	3	6	9	11	7	18	94	96	190
новембру	30	47	77	—	—	—	4	1	5	6	8	14	40	56	96
декембру	62	92	154	—	5	5	—	3	3	12	17	29	74	117	191
Свега у години	461	604	1065	1	6	7	20	48	68	47	85	132	529	743	1272

Главни преглед

колико су свега пута у 1909 години узимане књиге, ко их је узимао, по колико пута и на колико реверса:

у МЕСЕЦУ	Узимано је књига						света скупа	узимала је ова публика:											С к у п а	Света на онолико реверса
	у читаоници			ван библиотеке				женске	професори	учитељи	свештеници	забогати	суд. чиновници	лекари	чиновници	официри	грађани	џаци гимназије и универзитета		
	научне	забавне	скупа	научне	забавне	скупа														
јануару . .	46	32	78	66	103	169	247	8	14	17	3	3	8	4	19	—	13	158	247	135
фебруару .	73	54	127	60	74	134	261	1	3	4	—	—	3	10	12	—	22	206	261	182
марту . .	16	64	80	59	79	138	218	3	7	4	—	1	—	11	3	—	27	162	218	137
априлу . .	34	32	66	37	54	91	157	—	10	4	—	—	7	4	13	—	8	111	157	105
мају . . .	28	8	36	4	23	27	63	—	4	—	—	—	2	—	4	2	9	42	63	47
јуну . . .	—	—	—	—	3	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	1
јулу . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
августу . .	12	1	13	26	26	52	65	—	24	—	—	2	8	—	—	—	8	23	65	20
септембру	60	98	158	69	112	181	339	—	12	4	—	—	3	—	8	—	7	305	339	223
октобру .	63	91	154	94	96	190	344	3	8	—	—	—	3	1	3	—	18	308	344	221
новембру .	32	44	76	40	56	96	172	—	10	2	—	—	4	—	—	—	25	131	172	104
декембру .	29	119	148	74	117	191	339	—	25	10	—	—	5	—	2	—	20	277	339	221
Свега у го- дини . . .	393	543	936	529	743	1272	2208	15	117	45	3	6	43	30	64	2	160	1723	2208	1396

СТЕЧАЈИ

Господин Министар просвете и црквених послова под данашњим је одлучио да се пошаљу два питомца задужбине Милана М. Марића, правника, и то један за правне науке у Париз, а други за финансијске у Енглеску.

Кандидати могу бити они који су свршили у Београду правни факултет.

Време за усавршавање и стипендију одредиће господин Министар у свему по правилима за питомце ове задужбине, прописаним 1 јануара 1906 г. ПБр. 498/906.

Пријаве са сведочанствима и уверењем о имовном стању и здрављу треба поднети задужбинском одељењу за тридесет дана од објаве овог стечаја први пут у „Српским Новинама“.

ЗБр. 361. Из задужбинског одељења Министарства Просвете и Црквених Послова, 12 јула 1910 год., у Београду.

Господин Министар просвете и црквених послова под данашњим је одлучио да се ради усавршавања у науци *о управи пољопривредних добара* пошаље на страну један питомца задужбине пок. Димитрија Црнобарца, министра просвете.

Кандидат може бити онај, који је свршио овде или на страни одговарајући факултет.

Место и време усавршавања одредиће се кандидату као и месечна стипендија с обзиром на то да ли је кандидат у државној служби или је без исте.

Пријаву са сведочанством треба поднети задужбинском одељењу до 15 августа 1910 године.

ЗБр. 362. Из задужбинског одељења Министарства Просвете и Црквених Послова, 13 јула 1910 године у Београду.

Господин Министар просвете и црквених послова под данашњим је одлучио да се пошаљу на страну три државна питомца ради изучавања:

1. Агро-хемије;
2. Зоотехнике, и
3. Науке о производњи биља.

Кандидати могу бити они, који су свршили одговарајући факултет овде или на страни.

Године учења одређиваће се изабраним кандидатима према томе да ли ће морати одређену науку из почетка и систематски учити или се у њој само специјализацијом усавршити.

Стипендија ће се одредити према томе да ли је изабрани кандидат већ у државној служби или је без икакве друге плате.

Кандидати се имају пријавити Министарству Просвете и Црквених Послова са својим сведоцима до петнаестог (15) августа 1910 године.

ШБр. 10552. Из Министарства Просвете и Црквених Послова, 13 јула 1910 године, у Београду.

МИНИСТАРСТВО

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.cnilib.rs

РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

1010 РЕДОВНИ САСТАНАК

5 маја 1910 год.

Били су: председник др. Михаило Петровић; потпредседник Миливоје Ј. Поповић; редовни чланови: Сава Антоновић, Миливоје Симић, Јосиф Ковачевић, Љубомир Протић, др. Душан Рајичић, Мирко М. Поповић, Светислав Максимовић; ванредни чланови: др. Светозар Стевановић, Живојин Ј. Јуришић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1009 Саветског састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 30 априла ове године ПБр. 6399, којим се спроводи Главном Просветном Савету на мишљење акт школских надзорника за град Крагујевац од 28 априла ове године Бр. 45, којим извештавају господина Министра просвете и црквених послова да су све основне школе у Крагујевцу имале, због заразе, честог оболевања ученика и поплаве, врло неуредну наставу у току целе ове школске године и да су поводом тога сазвали наставничко веће на коме је одлучено да се умоли г. Министар да одобри:

1. да настава у свима крагујевачким основним школама траје до 29 јуна ове године;
2. да се у овој школској години не врше испити на начин како је законом прописано;
3. да превод ученика изврше наставници споразумно, а према годишњим оценама;
4. да за ову школску годину не буде ни оцењивања наставничког рада у томе месту.

По саслушању предњег акта Савет је дао мишљење:

1. да се настава у свима крагујевачким основним школама може продужити до 29 јуна ове године и
2. да испите треба одржати последњих дана месеца јуна ове године.

III

WWW.UNILIB.R

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 8 априла ове године ПБр. 5170, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. др. Станоја Станојевића, ванредног професора Универзитета, који моли да се његова и г. Михаила Миладиновића, професора ваљевске гимназије, Историја српског народа за женске гимназије и више женске школе, у рукопису, препоручи за уџбеник или откупи за државно издање.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. др. Михаило Р. Поповић, помоћник библиотекара Народне Библиотеке; Светислав Максимовић, професор I београд. гимназије, и г-ђа Круна Аџимовићка, разредна учитељица у женској гимназији, да овај рукопис прегледају и Савету заједнички реферат поднесу, пошто најпре г.г. писци депонују благајници Министарства Просвете и Црквених Послова (90) деведесет динара на име награде за напред поменуто г.г. референте.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 28 априла ове године ПБр. 6350, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Саве Максића, професора III беогр. гимназије, који моли да се његов штампани уџбеник Немачка вежбанка са Букваром на фонетичкој основи за почетнике и Немачко-српски речник уз Немачку вежбанку за почетнике, препоручи за привремени уџбеник у I и II разреду средњих школа.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Љубомир Протић, управитељ Женске Учитељске Школе у Београду, и Бура Б. Димић, професор I београд. гимназије, да ове уџбенике прегледају и Савету, у што краћем времену, заједнички реферат поднесу.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 29 априла ове године ПБр. 6288, којима се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Благоја Нед. Кечкића, књижевника, који моли да се његова штампана књига „Дечје срце“ препоручи за поклањање ученицима основних школа о годишњим испитима.

Савет је одлучио: да се умоли г. Миливоје Башић, професор III београдске гимназије, да ову књигу прегледа и Савету, у што краћем времену, реферат поднесе.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 24 априла ове године ПБр. 6108, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Саве Ђ. Рабреновића, свештеника и професора, који моли да се штампана књига Г. Петрова „Пастир добри“, у његову преводу и издању, препоручи за књижице народних и средњих школа и да се може употребљавати при награђивању ученика поменутих школа.

Према усменом реферату појединих чланова Савета, Савет је дао мишљење: да се штампана књига г. Петрова „Пастир добри“, у преводу и издању г. Саве Ђ. Рабреновића, свештеника и професора, може препоручити за књижнице народних и средњих школа и за поклањање ученицима IV разреда основних школа и нижих разреда Богословије.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 24 априла ове године ПБр. 6057, којим се, у смислу Саветске одлуке од 16 јануара ове године СБр. 5, спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Николе Зега, вишег учитеља вештина, да се, пошто је поступио по напоменама г.г. референата, његова штампана књига „Бајке“ препоручи за поклањање ученицима народних школа.

Како је г. Зега поступио по напоменама г.г. референата који су раније прегледали ово дело у рукопису и како је техничка израда ове књиге добра, то је Савет дао мишљење: да се штампана књига „Бајке“, од г. Николе Зега, вишег учитеља вештина, може препоручити за поклањање ученицима народних школа.

VIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 24 априла ове године ПБр. 6118, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Цветка Радојичића, учитеља из Ужица, који моли да се његова два дела у рукопису: Св. Сава у песмама и причама и Здравље у песмама и причама препоруче за поклањање ученицима основних и средњих школа о годишњим испитима и за школске књижнице.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Љубомир Протић, управитељ Женске Учитељске Школе у Београду, и Миливоје Башић, професор III београдске гимназије, да ове рукописе прегледају и Савету заједнички реферат поднесу, пошто писац депонује благајници Министарства Просвете и Црквених Послова (60) шесет динара на име награде за напред именоване г.г. референте.

IX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 3 ов. мес. ПБр. 6557, којим се спроводи Главном Просветном Савету на мишљење молба г. др. Стевана Окановића, професора Женске Учитељске Школе у Београду, који моли да се његова штампана књига „Приповетке за омладину“ препоручи за поклањање ученицима старијих разреда основних школа и нижих разреда средњих школа.

Према усменом реферату појединих чланова Савета, Савет је дао мишљење: да се штампане приповетке за омладину од г. др. Стевана Окановића, професора Женске Учитељске Школе у Београду, могу препоручити за поклањање ученицима старијих разреда основних и нижих разреда средњих школа.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

X

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 27 априла ове године ПБр. 6273, којим се, спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г.г. Емила Цветића, професора Мушке Учитељске Школе у Јагодини, и Данила Јанковића, ветеринара из Јагодине, који моле да се књиге „Мале Научне Библиотеке“, које они издају, препоруче за књижице народних, средњих и стручних школа, библиотеке осталих просветних и црквених установа и да се могу препоручити за поклањање ученицима средњих и стручних школа и осталих завода.

Према усменом реферату појединих чланова Савета, Савет је дао мишљење: да се књиге „Мале Научне Библиотеке“, које издају г.г. Емил Цветић, професор Мушке Учитељске Школе у Јагодини, и Данило Јанковић, ветеринар из Јагодине, могу препоручити за књижице средњих, стручних и народних школа.

XI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 10 априла ове године ПБр. 5313, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: може ли г. Јован Поповић, учитељ из Рупља, остати у учитељској служби или га треба пензионисати.

Савет је, на основу извештаја вршиоца дужности школског надзорника и према уверењу лекарске комисије, а с обзиром на чл. 33 закона о народним школама, дао мишљење: да г. Јована Поповића, учитеља из Рупља, треба ставити у пензију крајем ове школске године.

XII

Прочитан је реферат г.г. Саве Антоновића, директора I београдске гимназије; др. Михаила Р. Поповића, помоћн. библиотекара Народне Библиотеке; Светислава Максимовића, професора I београд. гимназије, о рукопису Историја српског народа за средње школе, од г.г. др. Станоја Станојевића и Луке Зрнића.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Писмом својим од 7 фебруара о. г., СБр. 19, изволео нам је Главни Просветни Савет упутити поново на оцену и мишљење *Историју српског народа*, за средње школе, од г. г. Станоја Станојевића и Луке Зрнића, коју су, према реферату потписаних од 11 маја 1909 г., прерадили и тако прерађену поднели Савету с молбом да се сада препоручи за уџбеник привитнога издања у средњим школама.

Потписани су понова прегледали горње дело, које су писци поднели сада у рукопису, па су нашли да су писци у главноме извршили све потребне поправке, водећи рачуна о свима замеркама изнетим у поменутом нашем реферату, нарочито све оне које се односе на први део ове књиге. Језик је сад куд и камо бољи, јаснији и приступачнији деци којој је овај уџбеник и намењен, и ако би се могло пожелети да је још и више у том погледу учињено. Исто тако, избачене су све непотребне ствари, а где је требало

поједине партије и одељци zgodно су скраћени, тако да је целина, истина кријана, али много јаснија и за децу разумљивија.

Има, међутим, једна ствар коју су писци пропустили и сада унети, а на коју смо ми скренули нарочиту пажњу: наиме, да би у првом делу, у приступу, требало у неколико речи изнети географски преглед Балканског Полуострва за владе римске, како би деца боље и лакше разумела догађаје после пропасте римског господарства на Балканском Полуострву. И овом приликом ми остајемо при томе захтеву који се, у осталоме, даје сасвим лако задовољити. Осим тога, мишљења смо да би требало коју проговорити и о историји Дубровника, јер се из целог дела не види да је то *српска* земља, те ученици могу помислити да Дубровчани и нису Срби, а нарочито кад прочитају на стр. 163, где је реч о томе ко су били становници у старој српској држави, да су становништво српских држава сачињавали, поред Срба, још и ови народи: Власи, Грци, Латини, Арбанаси, Саси и *Дубровчани*. Према овоме, како је то овде исказано, деца могу с правом помислити да су и Дубровчани некако засебно племе, некакав туђ народ као што су Грци или Латини или они други.

Некоје ситније грешке, које би требало такође исправити, не помињемо овде нарочито; оне су у самом рукопису обележене.

Према свему изложеноме мишљења смо: да се ова књига, пошто писци изврше још у њој и ове незнатне исправке, може препоручити и да би Главни Просветни Савет могао одобрити да се ова књига може употребавати у нашим средњим школама као привремени уџбеник приватнога издања.

Главном Просветном Савету захвални на поверењу

22 марта 1910 год.

у Београду.

С. Антоновић, с. р.

Свет. М. Максимовић, с. р.

Др. Мих. Поповић, с. р.

Затим је Савет одлучио: да се поводом молбе г.г. Станојевића и Л. Зрнића од 23 јануара ове године за сад не доноси никаква одлука пошто је Савету, актом господина Министра просвете и црквених послова од 4 ов. мес. ПБр. 6599, упућена накнадна проширена молба истих писаца о овоме делу, којом се оно нуди за откуп, већ да се сва акта по овоме предмету заједно са рукописом упуте на оцену и мишљење истим г.г. референтима а дефинитивна одлука да се донесе пошто г.г. референти поднесу своје мишљење.

Г.г. Сави Антоновићу, др. Михаилу Р. Поповићу и Светиславу Максимовићу на име награде за реферовање о овој књизи одређено је свега (60) шест динара.

Овим је састанак закључен.

НАУКА И НАСТАВА

КЊИЖЕВНИ ПОЧЕЦИ У СЛОВЕНАЦА

— О 400-годишњици СЛОВЕНАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ —

Написао

Анд. Гавриловић

(СВРШЕТАК)

Године 1563 штампане су у Тибингену *Духовне Песме*, збирка од шесет и седам песама, где има ранијега Трубарова рада, али је већина песама као и редакција посао његових пријатеља.

На хрватском језику стадоше такве књиге излазити све чешће, те Унгнад нађе за потребно обратити се на разне стране по Немачкој молбом за материјалну помоћ. Тада Нирнберг даде прилога 400 форината, Штразбург 400, Франкфурт 200 итд. *На тај су начин главни градови Немачке узели учешћа у литерарном покрету Словенскога Југа.*

Године 1562 забележи се успех и у томе што се тада отвори прва штампарија у Љубљани, коју заузимањем Трубаровим подиже *Иван — Ханс — Манделм*. Главни је рад ове штампарије био од већега значаја.

Јула 25 године 1564 умре цар Фердинанд и на престо ступи старији му син Максимилијан, познати нам покровитељ Трубаров. Најлепше се наде пробудише — али Максимилијан даде управу над аустријским земљама своје млађега брату Карлу, који, примајући управу, изјави како ће се нарочито старати о реду у цркви Христовој. Виши редови и обласни одбор у Крањској примише то као добар знак. Написаху Карлу адресу, у којој му захваљују на том кораку, па му онда цртају црквено стање у својој домовини, представљајући католичко свештенство у страшној боји: свештеници су нијанице и неморални неваљалци који за повац отимају жене од људи, незналице су, држе народ у заблуди и сујеверици, има их који изјављују да су готови причешћивати не у два него и у четири вида и не само хлебом и вином већ и различитим чорбама и т. д. Али и противници устадоше па и

победу одржаше. Њима је ишла у прилог околност што је Карло у души био потпун католик. Уз то је и Трубар био сада доста необазрив: он је накнадно наштампао свој *нови црквени устав*, разуме се без ичијег надлежног одобрења. Противници се и тиме знадоше користити и представити га као страшнога и за цркву и за државу. Године 1565 изиђе указ којим се уништава и тај устав и све што су протестанти учинили. Трубар је био прогнат, само му је био остављен рок од два месеца да уреди своје личне ствари. И он је при крају јула 1565 оставио своју домовину готово на свагда, јер се у њу вратио само на врло кратко време 1567.

То бејаше за ствар велики губитак.

Други, још већи, губитак доживеше протестанти мало раније смрћу Унгнадовом. Пред крај 1564 године путовао је Унгнад у Чешку где му је живела сестра удова. На путу назебе и од тога премине 27 децембра те године. Умирући оставио је својој жени у аманет словенску штампарију. Али и она умре непуну годину дана после њега, а штампарија се растури. „Дуго су се још становници њихова градића сећали прекраснога, доброга старца, причајући како је испод руке са својом младом женом ишао на молитвене саборе протестаната“. Дуго се још причало о лепој идеалној узајамној љубави и поштовању између старога барона и младе жене његове.

За време овог, последњег, изгнанства Трубар је био пастор у Лауфену а за тим у Дерендигену, близу Тибингена, где је и преминуо 28 јуна 1586 у својој седамдесет-осмој години. За то је време наштампао седам књига — махом нова издања старих ствари. Нов му је рад *Поетика (проповед) Лутерова*, коју је у преводу свршио на два дана пред смрт и коју је његов син Фелицијан издао у Тибингену 1595. За све је време овога изгнанства примао од Крањскога Земства по две стотине форината годишње на дар. Од тога и од своје зараде живео је с породицом, а што му је преко тога претицало давао је другим, сиромашнијим, емигрантима. Полазећи, пак, 1565 у прогонство, оставио је Љубљани на поклон своју велику књижицу, којом је ударио основ првој јавној библиотеци у Крањској. —

Као преводилац Трубар је био савестан радник. Знајући сиромаштво свог народног језика, он је често застајао пред тим фактом, и само га је одушевљење и љубав према религиозној истини као и бољећивост према неуком народу словенском могла ојачати да не попусти пред тегобама. Од првог до последњег књижевног рада свога Трубар се стара да одговори двојакој дужности савеснога преводиоца. Он се пашти да верно пренесе мисао ориџинала и да у исто доба све каже лепо и разумно народним језиком. Први му посао редовно полази за руком а други не. Али он и овде показује ипак пуно разумних поступака. Он се н. пр. труди да из различитих дијалеката створи

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.unilj.rs

књижевни језик који ће бити разумљив како сам вели — „сваком Словенцу, био он из Крањске, Корушке, Штирске и т. д. По томе, дакле, ја сам — вели даље — писао простим народним говором како се говори у Рашици где сам се родио, избегавао сам употребу необичних и хрватских речи...“ и т. д. Његови су савременици и сународници били такођер потпуно задовољни. Познат нам је већ одзив из Крањске. Тако му је исто изјављивао и Кломбнер, уверавајући га да му је језик јасан и разумљив. Али се сећамо како је један рецензент казао Максимилијану да у Трубарову језику има доста германизама. Међу тим је карактеристично да ни сам тај рецензент није имао чистог појма о словенском језику, јер вели да ће Трубаров језик бити разумљив само Словенцима а не и Пољацима, Чесима, Моравцима, Русима! Па ипак је рецензент погодио да у језику Трубарову има много германизама, што је, у осталом, знао и сам Трубар. Ти су германизми у самим речима и у синтактичној употреби њиховој. Он употребљава, према немачком, чак и члан: *та* цели нови тестамент и т. д. Али се у новије доба и у томе о Трубару блаже суди. Резултат је упоредног истраживања у томе да је већ пре Трубара језик словенски био германизован — као што тврде, и ако малени, остаци књижевне радње словеначке до његова доба — те је Трубар био само следбеник већ неког ранијег начела. Тако је он одбрањен и од те замерке Копитарове, који је иначе толико заслужан за изучавање рада и језика Трубарова.

Трубар је — као што већ знамо — у почетку пробао да *примени* немачку азбуку на словенски језик, а за тим је нашао да ће латиница бити погоднија. То показује његову тежњу ка бољем и савршенијем. Он није конструисао нову буквицу, и према томе није оно што су солунска браћа Словенски Апостоли — и ако је Копитар долазио и до такога поређења — али је његова заслуга ипак велика. Како у латинској азбуци нема знакова за поједине гласове словенске, Трубар се морао помагати како је могао. Код њега је *ж* и *ш* = *ch*, *ч* = *zh*, *ш* = *sch*, *с* и *з* = *s*, *ѝ* и *џ* или се изостављају или се замењују *с*, *о*, *и*, *е*; мешају се често *о* и *у* и т. д. Он је видео и знао све те недоступности, али се надао да ће *навика* у читању упутити сама читаоца на правилност. —

Српском се литерарном историку не мало намеће компарација таког живота и рада Трубарова са животом и радом Доситија Обрадовића. Таква компарација која истиче из факата, сама по себи, долазећи нетражена — не може бити само књижевничка досетка. Два су века између Трубара и Доситија, па ипак каква сличност међу њима! Оно што је у шеснаестом веку за Трубара била реформација, била је у осамнаестом за Доситија философија. И једна и друга наука тражи реформе у цркви, у просвети. И један и други постају црквени и просветни реформатори путем књиге а по том школе. Обојица су своје идеје

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unizg.hr

добили поглавито из Немачке, па готово истим речима казују свој позив према бедном стању својих народа. И један и други верују да књигу само треба принети народу на његову језику, јасну и разумљиву, па ће она извршити преображај. Обојица имају пред очима више практични смер него књижевничке претензије. И један и други хоће да пишу, тога ради, на народном језику, те постају први писци народни. Обојица имају муке с правописом који доцније гледају да усаврше. И Трубар и Доситије имају мало школовања, и то у богословском правцу; ипак се не размећу теолошким питањима већ практично гледају на живот и потребе народне. Што дубље залазе у године, обојица су све националнији, и обојица су релативно дугог века човечјега живота. И један и други имају по неколико редакција својих првих списа. Прве радове штампају у мало примерака, муче се тражећи штампарије у туђини где штампари не знају језика, те се за штампарске погрешке правдају готово истим речима. Штампани примерци њихових списа имају исту судбину: црквена их власт спаљује а поједини их родољуби златом плаћају. И један и други имају у потоње доба рада угледне и моћне меценате који за сва времена стичу право на захвалност потомака. — Таква, и друга, поређења збиља упућују на веровање да културни историк има у целом Словенском Југу један предмет за своју студију. —

Али, и ако зачетник, ипак није Трубар једини радник у то доба и с том задањом. Ми смо неке већ именовали као посленике истога смера. Њих, и друге, приказујемо ближе.

На првом месту ваља именовати *Севастијана Креља*. Он је рођен 1538 године. Школовао се у Јени и у Тибингену; стручну спрему његову већ смо поменули. За време последњега бављења Трубарова у Љубљани, Крељ му је био проповеднички помоћник, а кад је Трубар морао емигровати, препоручио је Креља за свога наследника. Тако је он постао проповедником и супер-интендантом у Љубљани, где је и умро у тридесетој години свога живота. — Године 1567 штампан је је први део *словенских постила* (проповеди) од Јована Спангенберга а у преводу Крељеву. Други је део израдио Ђорђе Јуричић, па су оба штампана још једном у љубљанској штампарији Манделчевој 1578. Још је Крељ имао учешћа и у Трубарову Катихизису.

Ђорђе Далматин, рођен по свој прилици у Кришком на Сави, завршио је школовање у Тибингену где је постао магистар философије. Вративши се у свој народ, био је најпре протестантски проповедник у Љубљани, а по том је проповедао и по другим местима. Био је доста гођен од католика, а уживао је наклоност и помоћ барона Турјанскога. После различитих доживљаја вратио се у Љубљану, где је и умро 31 августа 1589. — Прва, у Љубљани штампана, књига била је његова. Радио је и на поучно-богословској књижевности, као што му је превод

о Христову страдању, хришћанске молитве, катизизис и т. д. али му је најважнији посао — то је у исто доба и најважнија књижевна појава у Словенаца овога века — превод целе библије: Библија то јест цело Свето Писмо старог и новог Завета, истумачена од Борђа Далматина. Кад је ово дело било у рукопису готово 1578, била је 1580 одређена, по жељи државних одбора Корушке и Штирске, нарочита комисија за преглед превода. Комисија је утврдила начела за језик и правопис па је по њима требало приступити штампању. Крањска је дала на име новчане помоћи за штампање шест хиљада и сто, Штирска хиљаду и Корушка девет стотина форината. Али се штампање због забране издане од царава заступника и брата, надвојводе Карла, није могло извршити ни у Љубљани ни у Грацу. Зато је дело нашампано у Витенбергу у штампарији наследника Ханса Крафта. Посао је рађен шест месеца а издање је изишло у хиљаду и пет стотина примерака, украшено је илустрацијама а пропраћено предговором, објашњењима, напоменама и т. д. На крају је регистар мање познатих речи... Превод је — вели о њему данашња оцена — за оно доба у истину красан. —

Адам Бохорић, родом из Долењске, ученик Меланхтонов у Витенбергу, где је постао магистар философије. Вративши се у домовину, имао је у својој кући приватну школу а по том је био управник протестантске гимназије у Љубљани. Умро је у октобру 1598. Његови се радови не тичу само богословске поуке, као што је био обичај тога доба, већ поглавито уређења језика и правописа а штампани су у Љубљани и Виртембергу. У овом је другом месту штампано 1684 и његово главно дело *Areticae Normae* — Зимски Часови. То је граматика словеначкога језика. И Бохорић је био члан онога одбора који је прегледао Далматинов превод библије. Тада му је одбор поверио да састави граматику и да утврди правопис. Он је то извршио и по томе је остао и познат и заслужан. За реакције заборављено, дело његово оживи 1715 у новом издању оца Исполита, а *правопис* је његов *искључиво* владао све до појаве Љ. Гаја и Јана Блајвајса. —

Борђе Јуричић, кога смо већ поменули као преводиоца другог дела Спангенбергових проповеди. Јуричић је био у Крањској духовник, проповедник у Камнику и Љубљани, а 1562 помагао је у Тибингену превођење, поправљање и штампање словенских књига. —

Фелцијан Трубар, млађи син Примошев, рођен у Кемптену. Био је немачки проповедник у Љубљани, а по том свештеник у Виртембершкој. Штампано је посмртни рукопис свога оца и неке радове Далматинове. —

Напоследку се овамо могу уврстити и мањи радници књижевни *Јан Тулчак*, духовник и *Јан Манделац*, љубљански штампар.

Још ваља поменути да има нешто књига којима су писци или преводиоци остали са свим непознати.

Сви — овде поменути — припадају једном времену и једној идеји. То су књижевници словеначки из периода протестантске. Њихов рад није разгранат али је имао утицаја. Из саме је Немачке унесено међу народ словенски и даље на Словенски Југ преко двадесет и пет хиљада примерака. —

Прелазећи на општу оцену и карактеристику народне књижевности ове периоде, истичемо понајуре да је главна садржина књига верозаконска. Одушевљени новом науком, поједини су људи тражили пута и начина за њену пропаганду. И тада, у доба штампарије, природно је што су дошли на мисао да то раде књигом. Али вреди поменути да има још један узрок што је та садржина књига верска. Питања су те врсте тада занимала готово све духове у Европи, па је с тога то интересовање морало одјекнути и међу Словенцима.

Два су стожера књижевног рада словенског у то доба: Трубар и Далматин. Интересно је, да су се преводом Далматиновим служили за две стотина година чак и католички свештеници, кад год им је требало мало дубље заћи у библију ради проповеди или из других каквих разлога. Католичка словенска редакција Светога Писма угледала је света у Љубљани тек 1784 а израдили су је Борђе Јапел, Блаж Кумердеј и други.

Друга је врста рада била на *католизису* и *молитвенику*, а трећа на *проповедима*. Сама околност што се имало радити књигом, упућивала је и на *рад о језику*. Познато нам је да је тада требало примењивати азбуку, мислити о изразима, речима и т. д. Бохорићев се рад сматра као почетак *граматике* словеначке, а Немац Мегисер у своме „Дикционарију“ даје прве покушаје за *речник* словеначки. Чак се може рећи да су духовне песме Трубаров и других почетак словеначке лирике. Уз то имамо Трубаров покушај за *календар*. Најзад, за разноврсност ондашњег књижевног рада треба поменути и то да је у једном рукопису остао и превод *правничких* разматрања.

Тако стоји са разноврсношћу предмета.

Што се тиче унутарње вредности, о њој се нема много што шта рећи јер је садржина махом преведена. У питању о језику и правопису већ смо видели рад Трубаров. Језик Крељев и Далматинов напреднији је и народнији од Трубарова; и у њих се налази члан али је он већ ређи. Бохорић је, опет, гледао да упрости правопис.

Тај рад има значаја за књижевност словеначку и за цео Словенски Југ. „Писало се, истина, словенски и пре тога доба, али то бејаше тек местимично и без икакве узајамности а по томе и без утицаја на народни језик и књижевност. То бејашу ситна зрнца, бачена готово са свим случајно на непоорану земљу, па су и остала без разрашћивања, без цвета и без плода... Словенству она не могаху нимало помоћи у народном обзиру. Али велики покрети, пуни животворних и

родних идеја, долазе управо на време и потресају друштво и свет, дајући му живота и сокова, борбе и рада, за дуг низ година, за векове... А такав је покрет и црквена реформација, која је у половини шеснаестог столећа непосредно захватила и Словенце а посредно и друге Јужне Словене... На основима, које су ударили наши нововерски писци, радило се даље. Кад су противници реформације стали протестантску науку истребљивати, одмах су увидели да им је у тој борби потребно исто оружје, које су њихови непријатељи тако успешно употребљавали у развијању својих начела, а то је био народни језик... На тај је начин *продужена књижевна радња без прекида*. (А. Фекоња.) Значај, пак, тога рада за сав Словенски Југ најбоље се види из онога покрета који је нама ближи и који ће нас посебице интересовати у другом делу овога списка.

Да би се, пак, релативна толеранција управнога система боље разумела, треба непрестано имати на уму да је државна власт избегавала, колико је год могла, изазвати узбуне у маси народној а све због тога што је пред њом стајао страشان непријатељ — Турчин. Кад год је, опет, с те стране могла бити мирна, она се прихваћала оштрих мера. Тако је било до 1590 г., када по смрти Карловој управу над словеначким земљама прими надвојвода Фердинанд, савршени ђак и васпитник језуитски. Он одмах стаде сталекима и обласним одборима одузимати једну по једну повластицу. Године 1595 језуите бејаху, по заповести његовој, свечано примљени у Љубљани, и они одмах отпочеше безобзирни рад против протестантизма. Књиге су протестантске колима доношене и спаљиване. Рад језуита помагао је нарочито љубљански бискуп Таучер а још више његов наследник Тома Крен (1560—1630).

„Гоњење, коме је био изложен Трубар, постигло је и њиме издане књиге. Реформација је била убијена мачем, књиге уништене огњем. Али делатност Трубарова није прошла без последица. Није њега привлачила само догматична страна лутеранства већ мисао и нада да ће се с лутеранством наука Христова распрострањити сред „бедног, простог, добродушног“ словенског народа, кад чује реч Божју на своме рођеноме језику. Католицизам није признавао и није хтео знати за словенски језик, реформација га је — признала; католицизам је изгањао народни језик ода свуда, реформација га је обновила с правом његовим; што је католицизам убијао — реформација је уводила у нов живот. Просветити свој народ, изазвати га у нов живот — та је мисао одушевљавала Трубара, у њој је он цртао свежесиле кад је бивао порађаван ударима противника. У истој мери како се бројно увећавао круг реформатора, снажила се, расла и ширила та првобитна мисао — и на основима, Трубаром положеним, никло је ново, смело, величанствено предузеће: *позив свих јужно-словенских народа к новом животу*. Не гомиле смртоноснога оружја већ учење Христово, проповедано

на народном језику, има да сврши то свето дело; оно има не само препородити опала под турским игом племена словенска већ прокинути такођер — помоћу језика — до самога Цариграда, просветити завојеваче, ослободити завојеване... Трубар, Вергерије, Унгнад, херцег виртембершки, краљ Максимилијан и сва множина других лица — сви су они неговали једну мисао, сви су жудели за остварењем једне заветне идеје. И све је то рађено — пре три стотине година — по начину беднога, малоученога Словенца!...

„Радници су једни за другим сишли у гроб; католицизам је опет триумфовао; словеначкој су народности дошла нова понижења а језику нова гоњења. И баш се ту и тада показа корист, учињена Трубаром: и народност и језик издржаше све даље ударе судбине, јер пробуђено сазнање да је *могућно* читати и писати на словенском језику, да он влада поузданом унутарњом силом, то сазнање, изазвано Трубаром а појачано трудом Ђорђа Далматина, Севастијана Креља, Адама Бохорића — није могло већ више утрнути; и што словеначку народност није постигла судба Поморана и Кашуба има она да захвали Трубару и његовим сарадницима“. (Соколов, 73—74.)

Тако силан импулс није могао остати ограничен на територију словеначка племена; он је захватио Хрвате и западну периферију српскога народа. Познавши га, пак, тамо где је, за нас, на своме, дому можемо га поузданије пратити као чиниоца у културном развоју Срба и Хрвата.

Напомена. Литература за изучавање бризинских рукописа и даљих споменика већ је прилична. Овамо долазе дела: Аретин, *Neuer Liter. Anzeiger*, 1807, бр. 12 стр. 190; Собрания славенскихъ памятниковъ. находящихся виѣ Россіи, Петроград, 1827, издао Кепен с тумачењем Востокова; Копитара *Glagolita Clozianus*; Добровскога *Слованка* 1814 стр. 249—251; Миклошића *Chrestomatia paleoslovenika* 89—92; Јанежића *Slovnica* 160—168; *Ljub. Zvon* 1896 и др.; *Letopis Matice Slovenske* 1879, стр. 11—12; проф. Ј. Пајка *Izbrani Spisi* стр. 184—195; *Slavische Bibliothek*, II, 170—172; *Kres* 1881, стр. 175, 188, 173—190; год. 1882 стр. 471—474; *Novice*, 1860, бр. 38; Копитара *Омањи Списи*; Шафарик I, 47, 71; С. Љубића *Ogledalo hnjiž. pov.* I 47, II 545; *Ljub. Zvon*, 1883, 606; *Letopis Matice Slovenske* 1878; А. Фекоња: *O početkih slovenske književnosti*, *Ljub. Zvon*, 1886, 42; *J. Marn: Jezičnik XXI* и XXVI.

Још је обилатнија литература за изучавање протестантске периоде, о којој даје податке већ и Јан Бајкарт, Валвазор у своме знаменитом делу о историји Крањске. О овоме писцу и његову делу говорио сам посебице у „Колу“ књ. III, а подаци Валвазорови за питање које нас овде нарочито интересује налазе се у VI и VII књ. његова дела. — Год. 1799 издао је

тибингенски професор Шнурер прву праву монографију под именом *Slavischer Buchdruck in Württemberg im 16 Jahrhundert*. Он се први користио актима које је барон Унгиад предао тибингенском универзитету на чување. — Копитар у делу *Grammatik der slav. Sprache in Krain* и т. д. Овде је нарочито тачан опис старих књижевних реткости тога доба. — На Копитара су се наслањали: Добровески у издањима *Slavin* и *Slovanka*, и Шафарик у *Историји Јужнослов. Књижевности*. — Х. Сикста монографија *Petrus Paulus Vergerius*, Брауншвајг, 1871, где је говор о Вергерију. — Важна је монографија дра Силема 1861. *Primus Truber, der Reformator Krains*. У шест глава прати сав живот Трубаров, дајући потребна историска објашњења. — Год. 1866 штампано је млетачани Елце расправицу о успеху протестантском у *Real-Encyclopädie und Kirche*, Gotha. — Тибингенске актове издао је др. Иван Костренчић у Бечу, 1874: *Urkundliche Beiträge zur Geschichte der protestant. Literatur der Südslaven*. Неки су актови саопштени само у изводу а неки су тек преиричани; ипак је труд Костренчића од особитог значаја. — На основу свега, овде поменутога, штампано је у Љубљани, 1875 и 1876, Авг. Димиц *Geschichte Krains von der ältesten Zeit bis auf das Jahr 1813*, где је добро обрађена периода протестантска.

На руском је језику о томе писао швајцарски професор, пореклом Словенац, др. Кауп у *Руск. Бесѣдѣ*, 1857—1859, у чланку о Словенцима и њиховој литератури. Овим се радом доста служио и А. Пинин у словеначком одељку *Ист. Слов. Литература*. — Важна су саопштења проф. Дюверну у *Моск. Унив. Извест.*, 1868, под именом: *Тюбингенские акты славянской книгопечатни въ Вюртембергѣ*. — Знаменитији је од свега рал Аркадија Соколова: *Зарођење литературе у Словинцевъ*, Кијев, 1878, у *Универ. Извест.* и посебно. Као што се већ и по називу књиге може мислити, Соколов се ограничио на главног зачетника словеначке књижевности и његово доба без прегледа радова осталих литерарних радника Словена. Али је посао иначе израђен темељито на основу раније литературе а његовим смо се тачним судом и опажањима и ми користили на многим местима овога рада.

Код Словенаца вреди на првом месту поменути опет граматички рад Копитаров. Он је љубављу коју је уносио у расправљање о старим споменицима словеначке књижевности још једном посведочио да га је руководила у раду само истина а не оданост католичкој цркви, како је бивао оптуживан. За тим треба поменути граматiku од Метелка, 1825, и Јанежића, 1854. Даље долазе добри прилози А. Фекоње на већ поменутом месту; Ј. Марна *Jezičnik XXI*; Сломшека *Drobtnice*, 1851, стр. 111; *Letopis Matice Slovenske*, 1869, стр. 201—202; посебну пак, вредност имају ситуија библиографска саопштења растурена по разним течајевима *Ljub. Zvona*.

На нашем су језику радови: Ив. Кукуљевића у *Архиву* I, по Копитару и Шнуреру, и С. Љубића у *Ogledalu* II.

ОСНОВНЕ ЈЕДНАЧИНЕ ИЗ ТЕОРИЈЕ ПОВРШИНА

(НАСТАВАК)

III

— Геодешки влаци —

§ 11. Геометријски су влаци најкраће одстојање између две тачке на површини; то је пут по коме се креће тело извесне масе по површини кад на њега никаква спољна сила не дејствује; то су линије где се главна њихова нормала поклапа са нормалом површинском.

Према последњој дефиницији, из једначине нормале у тачци $x y z$:

$$(X - x) : (Y - y) : (Z - z) = a : b : c$$

и једначине оскулаторне равни:

$$\begin{vmatrix} X - x & dx & d^2x \\ Y - y & dy & d^2y \\ Z - z & dz & d^2z \end{vmatrix} = 0$$

имамо, да је једначина геодешких влакова дата изразом:

$$N = \begin{vmatrix} a & dx & d^2x \\ b & dy & d^2y \\ c & dz & d^2z \end{vmatrix} = 0 \quad \dots \dots 1).$$

Ако се 1 помножи са Δ и $d^2x = \frac{d^2x}{du^2} du^2 + 2 \frac{d^2x}{du dv} du dv + \frac{d^2x}{dv^2} dv^2 + \frac{dx}{du} du + \frac{dx}{dv} dv$, имаћемо израз:

$$\Delta N = \begin{vmatrix} Edu + Fdv & mdu^2 + 2m' du dv + m'' dv^2 + Ed^2u + Fa^2v \\ Fdu + Gdv & ndu^2 + 2n' du dv + n'' dv^2 + Fd^2u + Gd^2v \end{vmatrix} = 0.$$

Ако су параметарске линије $v = Const$ геодешки влаци, а његове ортогоналне пројекторије $u = Const$, онда је $F = 0$ и елеменат је лука површинског:

$$ds^2 = Edu^2 + Gdv^2 \dots \dots 2).$$

Једначина 1 мора бити задовољена за $dv = 0$ а за то је услов $Eu = 0$ или

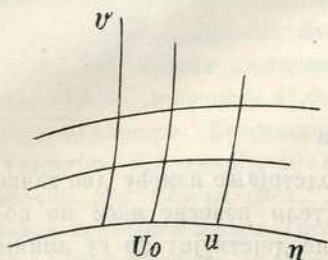
$$\frac{dE}{dv} = 0$$

значи E је функција само од u .

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ако је u дужина геодешког влака $v = const$ мерена од извесне ортогоналне пројекторије, то је онда

$$dsu = du$$

и из односа ранијег:

$$dsu = \sqrt{E} du$$

излази

$$\sqrt{E} = 1.$$

Елеменат линијски је:

$$ds^2 = du^2 + Gdv^2 \dots 3).$$

за случај кад имамо за параметарске линије геодетске координате.

Мера је кривине k сад дата изразом:

$$k = - \frac{1}{\sqrt{G}} \frac{d^2 \sqrt{G}}{du^2} \dots 4).$$

Из једначине $dsu = du$ излази:

$$su = \int du = u - u_0$$

Ово је важна теорема која гласи: *дужина је геодешких линија иста између две произвољне ортогоналне пројекторије.*

Ако из једне тачке повучемо више геодешких влакова дужине су њихове до извесне ортогоналне пројекторије AB исте, због чега се ова пројекторија зове геодешким кругом. Ово излази из прве теореме кад се линија $u = u_0$ сведе на тачку.

§ 12. За дужину dsv геодешког круга, где је $u = const$, имамо однос:

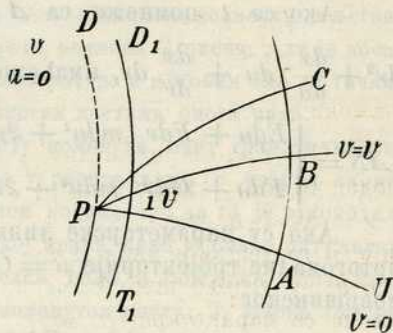
$$dsv = \sqrt{G} du \text{ на луку } AC.$$

На луку PD је дужина у близини тачке P :

$$dsv = u dv$$

За u врло мало је

$$\sqrt{G} = u \dots 5)$$

за $u = 0$

$$\lim \sqrt{G} = 0$$

$$u = 0$$

$$\lim \left(\frac{d\sqrt{G}}{dv} \right) = 1 \dots 6).$$

$$u = 0$$

5 и 6 су услови за G у случају геодешких параметара.

§ 12 a. Ако је дужина луке ds дата изразом:

$$ds^2 = Edu^2 + 2Fdu dv + Gdv^2 \dots 1).$$

па се тражи услов да је u лук геодешки а v , односно $u = const$, геодешки паралелни влак (ортогонална тројекторија), ваља у једначини $\cos(ds_1, ds_2)$ сменити $du_1 = 0$, те ћемо имати за ортогоналну тројекторију једначину курава $du = 0$, односно геодешки влак:

$$Fdu + Gdv = 0$$

$$dv = -\frac{F}{G} du \dots 2).$$

Из 1) и 2) имамо за елеменат луке у геодешким координатима:

$$ds_g^2 = \frac{EG - F^2}{G} du^2 \dots 1)$$

Но како је $ds_g = du$ то је:

$$\frac{EG - F^2}{G} = 1$$

тражени услов.

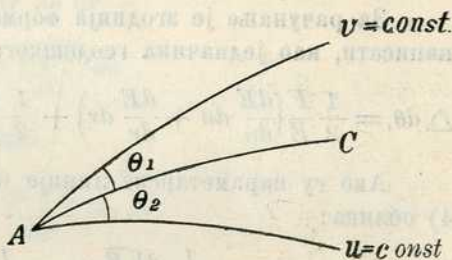
§ 13. Гаусове једначине за геодешки влак. Ако су $u = const$ и $v = const$ параметарске линије, u геодешки је влак AE , а θ_1 и θ_2 су углови што их влак склапа са параметарском линијом (координатним системом).

и нека је:

$$\theta_1 + \theta_2 = \omega$$

из формуле I § 1. имамо:

$$\cos \theta_1 = \frac{Edu + Fdv}{ds \sqrt{E}} \quad \sin \theta_2 = \frac{Fdu + Gdv}{ds \sqrt{E}} \dots 1)$$

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

$$\cos \theta_2 = \frac{Fdu + Gdv}{ds \sqrt{G}} \quad \sin \theta_2 = \frac{Adu}{ds \sqrt{G}}$$

du и dv се односе на геодешки влак AC .

Ако из 1) образујемо $t\zeta \theta_1$ и $t\zeta \theta_2$ и диференцијалимо имаћемо:

$$d\theta_1 = -\frac{\Delta}{E} (qdu + q'dv) + \frac{N}{ds^2} \dots 2)$$

$$d\theta_2 = +\frac{\Delta}{G} (p'du + p''dv) - \frac{N}{ds^2}$$

Ово вреди за ма какву линију. За случај да је AC геодешки влак, $N=0$ и онда је:

$$d\theta_1 = -\frac{\Delta}{E} (qdu + q'dv) \dots 3)$$

$$d\theta_2 = -\frac{\Delta}{G} (p'du + p''dv)$$

Једначине 3 и 1) дају геодешки влак где су помоћне променљиве θ_1 и θ_2 . Емилинација θ_1 и θ_2 из 1 и 3 даје геодешки влак једначинама, у једној од ове две форме:

$$2ds d\left(\frac{Edu + Fdv}{ds}\right) = \frac{dE}{du} du^2 + 2\frac{dF}{du} du dv + \frac{dG}{du} dv^2$$

$$2ds d\left(\frac{Fdu + Gdv}{ds}\right) = \frac{dF}{dv} du^2 + 2\frac{dF}{dv} du dv + \frac{dG}{dv} dv^2$$

За рачунање је zgodнија форма 3), која се развијено може овако написати, као једначина геодешкога влака;

$$\Delta d\theta_1 = \frac{1}{2} \frac{F}{E} \left(\frac{dE}{du} du + \frac{dE}{dv} dv \right) + \frac{1}{2} \frac{dE}{dv} du - \frac{dF}{du} du - \frac{1}{2} \frac{dG}{du} dv \dots 4).$$

Ако су параметарске линије ортогоналне $F=0$ и једначина је 4) облика:

$$d\theta_1 = \frac{1}{\sqrt{G}} \frac{d\sqrt{E}}{dv} du - \frac{1}{\sqrt{E}} \frac{d\sqrt{G}}{du} dv \dots 1).$$

§ 14. *Тотална кривина* (curvatura integra) по Гаусу зове се однос:

$$\frac{dJ_0}{dJ} = k = \frac{1}{R_1 R_2} \dots 1)$$

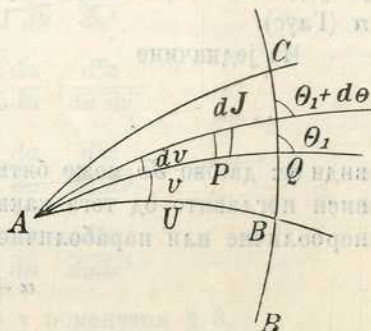
где су J и J_0 елементи површине задате и слике тог елемента на кугли полупречника јединице. Лик се површине добија, кад се из јед-

нога центра повлаче паралелне са њеним нормалима и пресеци овних линија са свером полупречника један узму за лик дате површине.

Из 1) је

$$J_0 = \int \int kdJ \dots 2).$$

Ако је дат троугао ABC на површини, чије су све стране геодешки влаци, па се тражи његова тотална кривина, ваља се послужити поларним геодешким линијама. Нека је почетак система у A и једна линија параметарска је u ($v = const$) геодешки влак а други је параметар угао v . Неки су углови троугла ABC $\alpha \beta \gamma$. Геодешки влак BC склана са линијом $v = const$ θ_1 и он је $B = \pi - \beta$. у C је γ . Елеменат је је површине дат једначином:

$$ds^2 = du^2 + Gdv^2$$

и

$$u = 0 \lim \sqrt{G} = 0 \quad \lim_{u=0} \frac{d\sqrt{G}}{du} = 1$$

$$k = -\frac{1}{\sqrt{G}} \frac{d^2\sqrt{G}}{du^2}$$

$$dJ = \sqrt{G} du dv$$

$$d\theta' = -\frac{d\sqrt{G}}{du} dv$$

Кад се ово смени у 1) имаћемо:

$$J_0 = \int \int -\frac{d^2\sqrt{G}}{du^2} du dv$$

по целој површини троугла. Прво ваља интегрисати по u од A до тачке Q на BC

$$J_0 = \int dv \left[-\frac{d\sqrt{G}}{du} \right]_{u=0}^{\theta'} = \int dv \left[\left(-\frac{d\sqrt{G}}{du} \right)_{\theta_1} + \left(\frac{d\sqrt{G}}{du} \right) \lim_{u=0} \right]$$

$$J_0 = \int dv \left[1 - \frac{d\sqrt{G}}{du} \right] = \int [dv + d\theta']$$

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Ово се има узети по геодешкоме влаку BC . У B је $\nu = 0$, $\theta_1 = \pi - \beta$
у C је $\nu = \alpha$, $\theta_1 = \gamma$ и

$$J_0 = \alpha + \beta + \gamma - \pi \cdot \cdot \cdot I).$$

Тотална кривина (површина сверне слике) геодешког троугла је једнака сверном ексцесу, разлици из збира његових углова и π (Гаус).

Из једначине

$$J_0 = \int \int kdJ$$

види се: да ово J_0 може бити позитивно, негативно, или нула, и то зависи поглавито од тога какве тачке обухвата троугао: елиптичке, хиперболичне или параболичне. J_0 је ≥ 0 т.ј. ако је из I

$$\begin{aligned} \alpha + \beta + \gamma &> \pi \\ &< \pi \\ &= \pi \end{aligned}$$

Први је случај на елиптичко испупченим партијама површинским, други на хиперболичним а трећи на параболичним или развојницама. За површине, где је $k = c$, стајних кривина

$$J_0 = cJ$$

$$J = \frac{\alpha + \beta + \gamma - \pi}{c}$$

За куглу је, где је по-

дупречник 1, $c = 1$

$$J = \alpha + \beta + \gamma - \pi.$$

IV

Потребне једначине за решавање проблема из теорије површина.

§ 15. Из изнетог доведе је јасно од каквог су значаја фундаменталне количине првога и другог реда: $EFGDD'$ и D'' .

Ове количине нису независне једна од друге.

Између ових количина и мере кривине k имамо Гаусову једначину: § 10., јед. 2).

$$k = \frac{DD'' - D'^2}{EG - F^2} \cdot \cdot \cdot 1).$$

Сем ове једначине имамо још ова два односа:

$$\frac{dD}{dv} - \frac{dD'}{du} = p'D + (q' - p)D' - qD'' \cdot \cdot \cdot 2)$$

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

$$\frac{dD''}{du} - \frac{dD'}{dv} = q'D'' + (p' - q'')D' - p''D \dots \dots \dots 3).$$

Ове две једначине (Mainard 1856 — Codazzi-еве) добијају се из једначине 3 § 3) кад се диференцијале делимично по u и v :

$$\begin{aligned} \frac{dD}{dv} &= \sum a \frac{d^3x}{du^2dv} + \sum \frac{da}{du} \frac{d^2x}{du^2} \\ \frac{dD'}{du} &= \sum a \frac{d^3x}{du^2dv} + \sum \frac{da}{du} \frac{d^2x}{du dv} \\ \frac{dD'}{dv} &= \sum a \frac{d^3x}{dudv^2} + \sum \frac{da}{du} \frac{d^2x}{du dv} \\ \frac{dD''}{du} &= \sum a \frac{d^3x}{dudv^2} + \sum \frac{da}{du} \frac{d^2x}{dudv^2} \end{aligned}$$

и одузму, с погледом на једначине 3 и 8 у поменутом § 3.

Једначини 1), простим свађањем, можемо дати један од ових облика :

$$\begin{aligned} \frac{DD'' - D'^2}{EG - F^2} &= \frac{1}{F} \left(\frac{dp'}{du} - \frac{dp}{dv} + p'q' - p''q \right) \\ &= \frac{1}{F} \left(\frac{dq'}{du} - \frac{dq''}{dv} + p'q' - p''q \right) \\ &= \frac{1}{E} \left(\frac{dq}{dv} - \frac{dq'}{du} + pq' - p'q + qq'' - q'^2 \right) \cdot 4). \\ &= \frac{1}{G} \left(\frac{dp''}{du} - \frac{dp'}{dv} + q''p' - q'p'' + p''p - p'^2 \right) \end{aligned}$$

Једначине Мањардове (Кодацијеве) 2, 3 и једначина Гаусова 4 довољне су за решење проблема: наћи површину из извесне њене особине. Пут је овај. Ваља прво узети згодан параметарски систем, то обично даје две фундаменталне количине, особина једначине једну то су три, и горње три једначине остале три. Кад знамо ове фундаменталне количине онда ваља интегрисати једначине за x y z па ћемо имати једначину површине преко x y z као функције два параметра u и v .

Две Мањардове и једна Гаусова су једини односи познати између количина: $EF G D D' D''$. Ове се једначине могу добити из услова интегралитета једначина § 5. 5) и других извода једначина под 8). Ти су услови:

$$\frac{d}{dv} \left(\frac{da}{du} \right) = \frac{d}{du} \left(\frac{da'}{dv} \right) \text{ такође за } b \text{ и } c$$

$$\frac{d}{dv} \left(\frac{d^2x}{du^2} \right) = \frac{d}{du} \left(\frac{d^2x}{du dv} \right) \text{ такође за } u \text{ и } z$$

$$\frac{d}{du} \left(\frac{d^2x}{dv^2} \right) = \frac{d}{dv} \left(\frac{d^2x}{du dv} \right) \quad " \quad " \quad u \text{ и } z$$

За теорију површина ови су односи од великог значаја. Из последњих 9 једначина се добијају три већ нађена односа. Ако су познате количине: E, F, G, D, D' и D'' . као функције u и v , које задовољавају нађена три односа, то су с погледом на последњих 9 односа, једначине: 5 и 8 § 5. интеграбилне и интегрисањем, дају: a, b, c , $\frac{dx}{du}, \frac{dx}{dv}, \frac{dy}{du}, \frac{dy}{dv}, \frac{dz}{du}, \frac{dz}{dv}$, а за тим x, y, z као функције од u и v , кватртурама. Из овога је Bonnet — извео правило:

Кад су шест основних количина E, F, G, D, D', D'' такве, да задовољавају односе под 1 и 2 и 3, површина је одређена положајем у простору и огледањем у датој равни.

Ово правило даје могућности за решење задатака кад су дате површине нарочитим особинама.

§ 16. *Проблеми.* Тражи се површина где је средња кривина константна

$$\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} = h.$$

Ако су параметарске линије линије кривина онда је:

$$F = D' = 0, \quad ds^2 = Edu^2 + Gdv^2$$

$$h = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} = \frac{D}{E} + \frac{D''}{G}$$

$$\text{Мањардове су једначине: } \frac{dD}{dv} = \frac{1}{2} \left(\frac{D}{E} + \frac{D''}{G} \right) \frac{dE}{dv} = \frac{h}{2} \frac{dE}{dv} \quad \dots 1).$$

$$\frac{dD''}{du} = \frac{1}{2} \left(\frac{D}{E} + \frac{D''}{G} \right) \frac{dG}{du} = \frac{h}{2} \frac{dG}{du} \quad \dots 2).$$

Гаусова је једначина:

$$\frac{d}{du} \left(\frac{1}{\sqrt{E}} \frac{d\sqrt{G}}{dv} \right) + \frac{d}{dv} \left(\frac{1}{\sqrt{G}} \frac{d\sqrt{E}}{du} \right) = -k \sqrt{EG} = -\frac{DD''}{\sqrt{EG}} \quad \dots 3).$$

$$\text{Из 1 и 2 имамо: } \frac{D}{E} = \frac{h}{2} + \frac{U}{E}, \quad \frac{D''}{G} = \frac{h}{2} + \frac{V}{G}$$

U и V су функције само од u и v .

$$\text{Одавде је због: } \frac{1}{R_1} = \frac{D}{E} \text{ и } \frac{1}{R_2} = \frac{D''}{G} \text{ и } \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} = h$$

$$\frac{U}{E} + \frac{V}{G} = 0$$

или

$$E = \lambda U \quad G = -\lambda V$$

$$ds^2 = \lambda (Udu^2 - Vdv^2)$$

Ако су нови параметри $\int \sqrt{U} du$ и $\int \sqrt{-V} dv$

$$ds^2 = \lambda (du^2 + dv^2)$$

λ је функција од u и v . Последња једначина казује: да су на површинама сталне средње кривине линије кривина изометарске. Овде су: $E = G = \lambda$, $U = 1$, $V = -1$ и тако су фундаменталне количине ове:

$$E = \lambda \quad F = 0 \quad G = \lambda$$

$$D = \frac{h\lambda}{2} + 1 \quad D' = 0 \quad D'' = \frac{h\lambda}{2} - 1.$$

λ се одређује из Гаусове једначине 3):

$$\frac{d^2 \log \lambda}{du^2} + \frac{d^2 \log \lambda}{dv^2} = \frac{2}{\lambda} - \frac{h^2 \lambda}{2}$$

Као други пример узимамо тражење шест фундаменталних количина на површинама константне негативне кривине, за $k = -1$. Ако се узму за координатни систем асимптотске линије

$$D = D'' = 0 \quad D' = \Delta$$

Из једначина 2 и 3 имамо:

$$\frac{d \log \Delta}{du} = p - q', \quad \frac{d \log \Delta}{dv} = q'' - p'$$

$$\text{Како је } p + q' = \frac{d \log \Delta}{du}, \quad q'' + p' = \frac{d \log \Delta}{dv}$$

то је $p' = q' = 0$. Онда је $m' = n' = 0$ и $\frac{dE}{dv} = 0$, $\frac{dG}{du} = 0$.

Ако је 2ω угао између асимптотских линија и $E = G = 1$, $F = \cos 2\omega$, $A = \sin 2\omega$ онда су наше непознате:

$$E = 1, \quad F = \cos 2\omega, \quad G = 1, \quad A = \sin 2\omega, \quad D = 0, \quad D' = \sin 2\omega, \quad D'' = 0$$

$$\text{Гаусова је једначина: } \frac{d^2 2\omega}{du dv} = \sin 2\omega$$

Кад се нађе 2ω као функција од u и v онда су и непознате главне количине одређене.

(Свршиће се)

Заједничко школовање мушке и женске деце у Северној Америци и у Ваденској.

Веома важно питање о вишем школовању женске деце није дефинитивно решено ни код нас као ни у другом образованом свету. Свима нашим школским људима добро је познато, колика је невоља, нарочито у унутрашњости, због тога, како да се створи могућност, да женска деца добију веће образовање но што се може добити у основној школи а које је тако потребно за наше време. Питање о уређењу средњих школа за женску децу једно је од оних школских питања, која се морају решити у што краћем времену.

Један начин за решење питања о вишем школовању женске деце јесте пуштање женских у мушке средње школе: заједничко школовање мушке и женске деце или тако звана коедукација.

Ово питање било је код нас тако рећи решено и то на особит начин. Кад је први родитељ зажелио да му се ћерка школује у гимназији, није се нашло разлога, да се овоме стане на пут, и тако је пре двадесет седам година, колико је нама познато, изишао из мушке гимназије први женски матурант, за којим су дошли после и други, па су ове приправнице без сметња примане и у Велику Школу. Тако је и сада, што се тиче школовања женскиња на Университету, али није тако у средњим школама.

Закон о средњим школама од 1898. године забрањује школовање женске деце у мушким средњим школама а предвиђа само једну женску гимназију у Београду. Ми сада имамо ту женску гимназију, али је она само по вишим разредима гимназија, а за ниже разреде — а то је она велика маса женске деце, којој је потребно више школовање — остало је по старом: виша женска школа. Какво је стање овим створено, није потребно, мислимо, овде нарочито истицати. Да кажемо само ово: велика већина градова у унутрашњости остала је и даље без могућности да своју женску децу даље школује. Приватне школе су само помоћ у невољи. Држава је дужна водити рачуна о потребама свих својих грађана, — у овом случају о могућности за више школовање и женскога подмлатка. Изменом Закона о средњим школама хоће се да се овоме изиђе на сустрет, па су спремљеним предлогом обухваћене и мушке и женске средње школе; а што се специјално тиче заједничког школовања, оно се предвиђа за нижи течај.

Из овога је јасно, да су за правилно решење питања добро дошла искуства и огледи чињени код народа, који су не само бројем већ и просветом и културом надмоћнији. Заједничко школовање мушке и женске деце, докле га је било код нас, није показало, колико је нама

познато, ни у ком погледу неповољних резултата; али сада, кад га ваља поново увести, несумњиво ће нам бити од користи туђе искуство.

На западу су, као што се зна, већ од дужег времена чињени огледи са коедукацијом, и нарочито се у том истичу Северна Америка и Немачка. Од немачких држава велико војводство Баденска увела је коедукацију од пре неколико година; тога има и у суседној нам монархији, па и српска велика гимназија у Сремским Карловцима почела је пуштати женску децу у своје ниже разреде.

Ми смо у „Просветном Гласнику“ за 1907. годину, св. за март (стр. 212—215), у белешци „Заједничко школовање мушке и женске деце“ већ говорили о овој ствари; а у свесци за јуни исте године (стр. 428—429) под натписом „Коедукација у Баденској“ саопштили смо тај покушај. Сад нам се даје прилика, да се опет вратимо на ову ствар, јер стручни педагошки часописи говоре о баденском искуству поводом расправљања тога питања на лањском скупу баденскога филозошког друштва.

Ну пре но што пређемо на ово излагање, најпре ћемо изнети стање заједничкога васпитања (коедукације) у Северној Америци, која је увек *κατ' ἐξοχήν* сматрана као земља коедукације. То ћемо учинити по чланку: „Die Gemeinschaftserziehung (*coeducation*) in den Schulen der Vereinigten Staaten von Nord-Amerika“, који је објавио др. Алберт Зиберт (Siebert) у *Monatschrift für höhere Schulen*, св. за јануар о. г. (Берлин, Вајдман, стр. 13—26). Писац је био професор у Северној Америци, те је тако имао могућности, да се сам увери о ономе што износи у својој расправи.

Други део овога нашег излагања биће посвећен коедукацији у Баденској, као што рекосмо напред.

I. Заједничко васпитање (*coeducation*) у школама Северо-Америчких Уједињених Држава.

1.

Последњих година више пута је у Немачкој расправљано питање о заједничком васпитању мушке и женске деце. У већини случајева оно се препоручује као средство за сврху; оно треба да створи могућност да женска деца добију исто образовање као и мушкарци онде, где из економских разлога може бити само једна виша школа. Свуда иначе би се идеал девојачкога образовања потпуније извршио у нарочитим девојачким школама, као што је у пруској школској реформи.

Присталице другога правца мисле, да заједничко васпитање представља собом педагошке и социјалне вредности. Они хоће да измене општи школски систем и да скроз изведу заједничку

наставу. За доказ о правилности свога схватања они се обично позивају на углед Уједињених Држава.

Овој скици није намера да упореди педагошке и етичке погледе обеју земаља и њихове привредне и културне прилике, нити да испита, у колико се један васпитни облик једне од њих може одржати у другој. Овде ће се дати стварна представа о садашњим школским облицима у Уједињеним Државама, о њином историском развитку и њином одржању.

Заједничко васпитање у Уједињеним Државама простире се како на основне¹ и више народне школе тако и на „colleges“ и универзитетске стручне школе. Међутим није се дошло ни до општег увођења нити до безусловног признања. На северо-истоку се држе још подељенога васпитања у вишим школама и „колеџима“. С друге стране на западу и „средњем западу“ неке су државе² увеле заједничко васпитање у државне школе.

Према подацима комисара за наставу³ у Вашингтону заједничку наставу добивају 96 од сто свих дечака и девојчица, који иду у јавну основну школу, а 95 од сто свих оних, који иду у јавну вишу школу. О приватним основним школама (са $\frac{1}{15}$ од броја ученика у јавним основним школама) немамо података. Од ученика и ученица виших приватних и задужбинских школа 40 од сто добијају заједничко васпитање а 60 од сто су у одвојеним школама. У 557 „colleges“ и универзитета заједно показује се између заједничког и одељеног васпитања за године колеџа овај однос: 332 = 60 од сто завода са заједничким и 225 = 40 од сто завода са одељеним васпитањем. Географски је подељеност таква, да исток има претежно заједничке а запад засебне заводе. Заједничко васпитање има главне ослонце у колеџима појединих држава, а засебно васпитање у приватним и задужбинским колеџима. Већина универзитета у своја „postgraduate“ - одељења (Философскога факултета) пуштају женске а у медицински, правни и теолошки факултет код већине угледних универзитета на Истоку оне се не пуштају. Запад се већином одлучно за пуштање.

У ствари заједничко је васпитање у већини школа — безусловно у основној, јаче у вишој, одлучно у „колеџу“. Ови бро-

¹ Врста школе	Трајање школе	Доба ученичко
а) »Elementary (grammar)* School	6—8 година	7—13 или 6—14 година
б) »Secondary (High) School*	3—4 године	13—16 » 14—18 »
в) »College*	3—4 »	16—19 » 18—22 »

² Националнога уређења васпитања нема. Школске ствари уређују и поједине државе а већином општине.

³ »Commissioner of Education* у Вашингтону (неф је статистичке и информаторске земаљске управе. (United States Bureau of Education).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unilib.rs

јевни показују, да је у свима крајевима и у свима друштвеним круговима у земљи призната потреба васпитања женске младежи као и мушке и да је њему поклоњено довољно бриге.

Да ли бројној надмоћности одговара тако исто изречна тенденција јавности и педагошких кругова за заједничко васпитање као педагошко-социјални принцип? Или су овде претежнија финансиска и административна питања? Јесу ли заједничке школе само помоћ у невољи?

Из извештаја комисара за наставу не види се просечни број посећивања америчких основних школа. Али по општим статистичким подацима може се међутим закључити, да школовање од прилике 50 од сто од свих ученика основних школа америчких или не би било никако могућно или само са знатно већим финансиским жртвама, кад би школе биле подвојене. Пре свега треба узети у обзир, да у Уједињеним Државама број учитељица четири пута надмаша број учитеља. Од целокупног броја 480 000 су 377 000 учитељица а 104 000 учитеља (79,3: 21,7). Недовољан број учитеља упућује их дакле на заједничко васпитање.

Јавност се са овим стањем измирила, па је и заједничко васпитање стекло много пријатеља нарочито код женскога света, и то у толико више, што је настава у последњим генерацијама постала у многоме боља.

Још више но код основних школа већина градова упућена је на заједничко школовање у вишим школама, ако хоће да женској деци даду онако образовање као и мушкарцима. Године 1906—07 било је у Уједињеним Државама округло 8900 виших народних школа, у које је ишло 726 000 ученика и ученица. Од ових заједничких ученика ишло је 406 000 — дакле више од половине — у 8160 школа, које су биле у местима са мање од 8000 становника. Оне су имале просечно 50 ученика, док су од прилике 740 школа у градовима са преко 8000 становника имале просечно 455 ученика. Од целокупног броја ученика (726 000) било је 420 000 девојчица а 306 000 дечака. Одмах се види да би код школа прве групе и код једног дела друге групе било немогућно или би се веома отежало давање подједнаког вишег образовања дечацима и девојчицама, кад би се укинуло заједничко васпитање. Од 747 школа било је око 500 у средњим градовима, где би отварање нарочитих девојачких школа значило знатно финансиско оптерећење за општину. Њухевн, град од 150 000 становника, има само једну заједничку школу, а и већа места нерадо се, из финансиских разлога, одлучују на раздвајање већих завода. Чак и велики градови често допуштају да њихове школе нарасту до система од 1000, 1500, 2000 ученика. Од прилике $\frac{6}{7}$ свих заједничких ученика иду у више школе, код којих је финансиско питање било прећутни али важан фактор за увођење заједничког

васпитања. Само велики градови су у стању да се одлучују за или против заједничке школе без обзира на питање о њихову издржавању. При том се показује, да у Чикагу, Кливланду, Сан Франциску — дакле на западу — претеже заједнички облик; а код великих градова на истоку или је већином — као у Њујорку, Бруклину и Боалтимуру — или је једино подвојени облик, — као у Филадельфији и Њу Орлеану. Бостон са 7 и 7 школа обе врсте оставља питање нерешено.

Од већег је значаја и код виших школа број наставника. Најопштији статистички податак — 16 700 наставника а 18 700 наставница — као да обележава нормалне односе. Али нема података о подели по струкама. Међутим је тачно, да је један део, као „*Manual Training*“ (од прилике: ручни рад), трговачки предмети, физика, хемија, природне науке, или потпуно или већином у рукама учитеља, — док су језици домена женскиња. И овде дакле потреба говори у првом реду за заједничку школу.

После бројева нека даду реч и ауторитети.

Ко има првенство, — приватни и задужбински универзитети и „*colleges*“ на истоку, „*academies*“ и оне више школе које су остале при подвојеном васпитању, или универзитети у западним државама и градске школе, што су се одлучили за увођење заједничкога васпитања?

Присталице заједничкога облика наслањају се на ауторитет западних држава. Оне су имале одрешене руке, кад су стварале државне и градске установе, оне нису — као „консервативна“ Нова Инглеска — биле спречене традицијама, оне су могле учити од свих и завести оно што је најбоље и најподесније.

Државе Нове Инглеске са своје стране осећају се наспрам запада надмоћније као носитељке старије, прве американске културе. По њихову мишљењу запад је својим јаким и брзим успесима, до којих је често долазио без муке, постао оптимистичан у оцени својих установа и радова.

По објективном упоређењу мора се признати, да је запад у области практичног и природног васпитања за кратко време учинио велике напретке. Већина његових универзитета својим карактером као велике школе за народ донела је велике користи земљорадничком и индустријском становништву. Поврх тога су универзитети у Мичигену, Уисконсину и Чикагу, Берклију и Стенфорду у Калифорнији показали и научних радова у области примењених наука. Али као културна средишта, као творци специфично американске културе не могу се западни универзитети и „*colleges*“ мерити са источнима. Стара се дишта образовања на истоку имала су одсудан утицај на духовни и социјални живот многих генерација американске младежи и тако американском народу стално давали карактер. Хервард, Јел и Принстон створили су један одређени тип здраве мушке младежи. Они су васпи-

талишта националнога значаја. Исто тако имају Сједињене Државе својим девојачким „colleges“ да захвале за нарочиту женску културу, у којој је спојена неусиљеност и самокултура, природност и фино умно образовање. Ако се узме збир културних и духовних образовних вредности, које представљају с једне стране Хервард, Јел и Принстон а с друге стране Уелсли, Брин Маур, Уесер и Смес, свакојако се ни један Американац неће устезати, да призна надмоћност ових. — Од три друга велика источна универзитета Џон Хопкинс у Боалтимуру и Колумбија у Њујорку имају само студенте у свом „college“; њујоршки градски универзитет има заједничко васпитање; градски „college“ прима само „boys“.

Свакојако је факат, да у области вишега школовања они родитељи, који су у положају да на своје синове и кћери чине веће издатке, у већини воле одвојене школе; — док су градови и западне државе, који не наплаћују школарину, из финансијских и административних разлога већином упућени на заједничко васпитање.

2.

Да заједничко васпитање није уведено због својих нарочитих педагошких и социјалних вредности, показује извештај комисара за наставу 1904. године: „Оно (т.ј. заједничко васпитање) чини утисак на све странце, који проучавају наше установе; и поглавито њиховим признањем дошли смо до тога, да познамо значај, који оно има као фактор нашега социјалног живота“. Ова изјава потврђује се историјским развитком, из кога се несумњиво види, да је увођење заједничкога васпитања било једнима помоћ у невољи а другима педагошки беспрекорно средство за сврху. Никома није падало на памет, да овој уредби придаје какву особиту вредност. Post factum је теорија пронашла добре стране уведеног облика васпитања и од невоље је начинила врлину¹.

У више школе женска су деца пуштена у средњој трећини а у „colleges“ у последњој трећини прошлога века. За то су били исти разлози, који су у Немачкој учинили потребним увођење таквога образовања за девојке и жене: отпадање домаћега рада због растења имућности и због увећавања фабричке радности, — повећавање умнога интересовања женскога света и породичнога круга, — потреба за младе

¹ О томе вели др. Т. Лесинг, из Дрезде, у белгиском часопису *Minerva* (св. за апр. о. г.) ово: Нека се не мисли, да су Американци коедукацију и друге педагошке реформе увели из принципа и после свесног размисљања, као што се данас то тражи у Немачкој нарочито од стране женског покрета. Ове реформе су извршене из потребе, али је при том добивено искуство, да је заједничка настава изванредно корисна за оба пола, те је тако на послетку постало свесним педагошким принципом оно што је створено из случајне потребе.

девојке, које нису могле или нису хтеле остати у кући, да се спреме за јавне позиве. Било је два пута: отворити младим девојкама дотадање заводе за образовање мушке младежи или основати засебне школе за њих. Пошло се обема путовима.

За развитак виших школа за женске даје град Бостон типску слику оба два реда развитка. Већ у 1825. подигнута је виша девојачка школа, која је међутим опет затворена због великих трошкова. При свем том у току времена нађоше се средства, да се поред четири средње школе за мушкарце отворе и три више девојачке школе. Данашњи Бостон има у унутрашњем граду седам одвојених школа. Места, која су најпре била предграђа, као Дорчестр и Роксбери, нису могла бити тако раскошна, да отварају двојачке школе, те је у њима заједничка настава. При том је остало, и кад су ова места ушла у општину Великог Бостона. Тако овај град, уз пркос свима теориским расправама за и против, има оба школска система.

У последњу трећину деветнаестог века пада победа равноправног образовања девојака и жена у Уједињеним Државама у области „колеџа“. Са тим је уједно у времену од 1870. до 1900. дошло државно увођење заједничкога васпитања на западу и приватних и задужбинских девојачких „colleges“ на истоку. Година 1870. је тачка прекрета. Универзитет у Мичигену отвори своја врата и женскињу; после две године дошао је „Cornell“ (Итака, држава Њујорк). Већ 1869. Бостонски Институт пуштао је и женску младеж у свој „postgraduate department“. Од прилике у исто време девојачки институти Васар (1868) и Уелсли (1869) претворени су у „colleges“ и основан је Смис (1871).

У даљим десетинама година пуштање женске деце у мушке школе стално је напредовало. Запад је у том предњачио. Он је у исто време — као допуну бесплатној вишој народној школи — створио тип народнога универзитета, који је основан и издржаван из (појединих) државних средстава, а у који се на подједнак начин допушта слободно ступање мушке и женске младежи из (поједине) државе.

Прва учитељска школа са заједничким васпитањем за учитеље и учитељице отворена је 1840. године. Сада има 190 јавних и 60 приватних већих и мањих „Normal-Schools“; оне скоро све имају заједничко васпитање.

Од 1900. године настаје обрт у заједничком васпитању. У ово време већи број источних „colleges“ и „academies“ и један део градских виших школа свесно се одлучује, да се стално држи одвојенога васпитања. Неки заводи са заједничким системом поделише се од чести или потпуно.

Поред тога у неким се местима показало незадовољство мушких студената, који су били противу заједничкога васпитања. Овај покрет није свуда уснео, али није био без утицаја. У првој трећини 20. века

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

у Уједињеним Државама на реду је питање о ревизији заједничкога васпитања. Резултати нове организације школских врста имају се очекивати.

3.

При расправљању питања о заједничком васпитању нарочита се вредност полаже на његову моралну страну. У Уједињеним Државама већина родитеља и васпитача приписује му у том повољан утицај. Неколики школски надзорници у држави Уисконсин, који су имали посла како са приватним мушким школама тако и са јавним заједничким школама, мисле да према свом искуству могу потврдити, да је код последњих чистија „*moral atmosphere*“. Један угледан америкашки васпитач овако исказује своје мишљење о том: „Ја сам видео добротворно дејство заједничкога васпитања код моје деце. Они се безазлено и неусиљено друже са својим пријатељима и пријатељицама из „*High School*“ и „*college*“, одлазе им увече у њихове породице, а и они њих посећују у нашој кући“. На примедбу, да су овде важни пре други утицаји, родитељска кућа, клима, мали захтеви школе, физички и психички рад у спорту, често и уздржавање од алкохола и никотина, — одговорио је: „Признајем то, — ја бих још рекао, да отпадање преоптерећености умним радом насупрот утиче употреби живчане снаге и живчаном надражају; али главни је фактор *кодукација*, она уопште утиче у повољном смислу на дружење младежи“.

Ово повољно схватање је претежно. С друге стране, у већим градовима чешће су родитељи и васпитачи исказивали, да је каткад можда потребније чувати дечаке него девојке од неповољних утицаја.

Један врло угледан америкашки васпитач изражава се од прилике у овом смислу: Зацело се могу од заједничкога васпитања под нормалним погодбама имати велике моралне и социјалне користи, ако је оно природно и неусиљено настављање дружења младежи у породици и друштвеним круговима. Претпоставка је за то, да се кругови који су у питању познају и да су подједнаки по својој моралној и социјалној структури, — као што је случај у мањим и средњим градовима Нове Инглеске и у многим западним државама. У великим градовима не могу се због сталног померања слојева становништва превидети морални квалитет породица и утицајне сфере, из којих долази овај млади свет.

Из ових обзира баш „*well-to-do-families*“, — породице, код којих се може претпоставити имућност и разумевање за васпитање, — особито у великим градовима, шаљу своје синове и кћери у одвојене школе. У последње време нарочито у Новој Инглеској може се опазити све већа тежња, да се по наступању пубертета одвоје мушка и женска деца, па да се тек са „*postgraduate work*“, — кад прође критично

време за развитак полова, — допусти заједнички рад. За године између ова два доба природа их упућује засебним путовима. Тако ће бити добро и за васпитање, да се држи природе и да дечаке и девојчице слободно остави њихову развиту и дружењу са својом врстом.

И на физиолошком пољу има плашња, које је исказао професор Хал у својој књизи „*Adolescence*“. Он мисли, да се при заједничком васпитању ни о мушкој ни о женској деци не води довољно обзира нити се на њих врше потребни утицаји. Даља је опасност, што језик и навике мушкараца остављају утисак на женским, те оне место женских идеала добијају мушке. На другој страни васпитање губи мушки карактер, који је потребан баш за младићско доба.

Одсудне плашње су у битној различности оба пола на умном и душевном пољу и у различном времену њихова развијања. Кад од 12. године па до нормалног физиолошког и психолошког развитака код девојке има шест а код младића осам до десет година, онда мора на свакој тачки времена између ових граница бити тако различна душевна и умна диспозиција, подобност примања и подобност репродукције, да неће бити оправдано заједничко васпитање њихово.

На социјалном пољу нарочито се истиче повољан утицај заједничкога васпитања на доцнији живот и на живот изван школе. Извештај комисара на наставе за 1904. обраћа пажњу на велики значај, које оно има за привредне и друштвене односе у доцнијим годинама. Дружење мушке и женске младежи даје им велики број заједничких интереса. У том је највећа корист од заједничког васпитања.

Правично је напоменути, да су унутарњи такт и пажња наспрам жена и девојака нешто опште и типско код мушке младежи и опште код Американца.

На педагошком пољу такође је много говорено за заједничко васпитање и против њега. Кад се ствар објективно одмери, као да на чисто васпитном пољу више мотива говоре за но против, док на пољу наставе — према немачком схватању — има важних мерака. Особито на мушку младеж има доброг утицаја дружење са женскињем. То исто важи опште и за младе девојке; али се ипак овде често наглашава нестајање онога што је специфично женско. За то је у узјамним обзирима оба пола важан педагошки фактор. — Више пута је исказивано страховање, да мушка младеж под утицајем наставница и девојака не изгуби што од свога мушког карактера; али за садашњу генерацију као да нема те опасности.

Праве сметње на пољу наставе показују се због заједничкога васпитања. Блажа употреба васпитних средстава, која је потребна за женску децу, често има код мушкараца неочекивано дејство. И међу њима имаде велики број умно живахних и иначе одличних „*boys*“; али је општа тужба на недовољну марљивост и неинтересовање код већине.

Сличне жалбе чују се до душе по некад свуда, где се васпитају мушкарци. У неким предметима су женска деца боља него мушкарци и заузимају прва места. Само је испољавање опште младачке природе, што се ови предмети а често и умно образовање, школска марљивост и брижљивост уопште могу узети као специфично женски, док се мушка ваљаност огледа у практичном раду и у спорту.

Писац овога чланка био је наставник у замену у „*Dorchester High school*“ у Бостону и из свога искуства наводи два мотива. Он вели: „Дружење мушкараца и женских чинило је на мене без изузетка врло повољан утисак; оно је било кроз пријатељско, скромно, невино и природно. Ово вреди подједнако за понашање на часовима, за време одмора и на путу за школу као и за време школских свечаности и игранака. Нарочито симпатично ме је дирало другарско учешће женске деце у спортском раду и спортским успесима мушкараца. Ма шта да се иначе мора навести противу заједничкога васпитања, ова једна одлика служи му нарочито на похвалу: да оно скупља младеж не на вештачком осветљењу већ у здравој околини, и да мушкарци уче познати и ценити мушке а девојке женске врлине. — (Врлица — *virtus*).

„У настави се по мом искуству рад отежава заједничким васпитањем. Штету код радног успеха у настави нових језика ја бих оценио на трећину збира целог рада. Општи је утисак, да су два различна разреда удружена ради заједничке наставе. Највише је то падало у очи код вежбања у језику, — поред свега признања опште добре воље на обема странама. Код градива као што је устав, војска, ваздушна пловидба мушкарци су живље учествовали; већини женске деце као да недостаје орган за разумевање. Обрнуто при расправљању питања као што је друштвени живот, породичне свечаности, народни обичаји, женска су деца показивала најживље интересовање, док су мушкарци прелазили у резерву. — Последица оваквих искустава мора стално бити та да се у заједничким разредима издваја градиво, које у суштини изазива интересовање само код једнога дела, — а оно баш чини битни саставни део специфично мушке или женске културе.

„Треба признати, да су у мањим разредима ове плашње незнатне“.

Као резултат напред изложенога излази: На економском пољу су у Уједињеним Државама из заједничкога васпитања постале користи од најзамашнијега значаја; питање о оправданости његовој као васпитнога средства није још одлучено за целу земљу.

Београд.

М. Ј. П.

(Свршиће се)

ИСТОРИЈА СЛОВЕНО-СРБА

НАПИСАО

Тријандафило Дука

из Костура у Македонији 1807 год.

ПРЕВЕО

Дим. Алексијевић

(СВРШЕТАК)

Срби јуришају на Београд.

Напред сам говорио о свима средствима која су употребљена у вароши Београду да се град сачува и од српских руку одбрани. Дотерало се већ и чесме да секну и да не дају воде ни колико руке човек да опере. Гледајући Ђорђе да се толики свет пати, није никако имао мира, зато се и реши на јуриш да покаже кукавицама оно чему се не надају.

Сакупи поглаваре на договор да сваки каже своје мишљење одакле да се јуриша. Међу њима беше и Конда да и он искаже своје мишљење. Епироћанин заиска између добровољаца, који би хтели пристати, три стотине другова и обећа да с њима продре у варош, то јест у предграђе, пре сванућа. То би једногласно одлучено да се предузме, али како и где, то није нико знао осим Конде који је једино за то био одређен. Очекивали су заповест за полазак, те тридесетого на дан Првозваног Андреје а првога дана турскога бајрама који им постаде тужан после рамазана, деси се таква маглуштина и тако густ мрак да му мислим, није раван ни онај у паклу, а Ђорђе изда заповест војсци да одмах пође противу шанчева. Пошто прво послушаше да ли сви уопште спавају осим једино стража које су биле будне, пође војска у највећој тишини, и стаде на три стране у највећем поретку.

Чарапић беше на десном крилу, да командује против Видин-капије. Ђорђе је хтео да држи центар и да оперише противу Стамбол-капије, али му војводе не дадоше да се изложи опасности и изгуби драгоцени за земљу живот. Место њега одредише Младена да држи центар. На левом крилу да командује противу Сава-капије одредише Милоја, коме буде наређено да први нападне и да наступна.

Конда који је био с Милојем, пожури се да иде напред с два-наест момака. Ови учинише своју дужност да призову небеснога Бога и да га замоле да по својој моћи држи страну њима, те да изврше намеру по вољи божанственој. Затим се са својих триста другова одвоји од војске и пође у фронт. Кад стигоше до шанца, стадоше да размисле

и осмотре, а остала војска пође после донекле, па се заустави. Конда је знао где има војске па је свуда најопрезније разгледао, па кад се уверио да сви осим будне страже спавају, ни часа не почаси него поведе своје другове њих дванаест, наредивши осталима да му следују кад чују лако звиждање, и попе се на стазу близу једне карауле. Чувар осети и примети човека али пошто се није видело, запита: ко иде? А онај му као из шале одмах одговори, да ли спава или је Ђорав па не види? Затим му се по густој тами примакну и једним ударом ножа, посла га у накао.

Онда даде знак да оних триста чују и да му следују. Они пођоше и почеше да се један за другим пењу стазом без велике тешкоће. Конда се охрабри и поведе својих дванаест момака да сврши свој посао то јест оно што је обећао да сврши пре сванућа, па потрча капији званој *Бања Лука*, одакле удари као куга на Турке.

Али се ту близу десила земуница једна у којој је и сам Кода више пута спавао, а мало даље била је караула са три лица да чувају кад војска спава. Конда пође к њима пошто је скројио план како да се дохвати капије. А чувари с места и не разбирајући упиташе: ко иде? А он онако срчано одговори: „Ви нисте слепи па ваљда видите да нисам смрт“, па се са два момка пришуња ближе и баци се на њих и на комаде их исече. Остали момци његови чим чуше, одмах секирама разбише браву ма да беше нова, а они из земунице чујући лупњаву требало их је тек будити из дубокога сна, а кад потрчаше капији престрављени, не видећи непријатеља да их тамо чека, исукаше јатагане и почеше насумце да замахују, те убише два момка, одабрана јунака.

Све доведе Конда се старао да буде у тишини. Није никако лупнуо да се не би у вароши чуло, али кад се открило оно што је учинио, онда се тек реши да сам то открије и заметну бој да би дао знак и војсци да чује и свуд да нападне. Он се страховито борио и одважно разјурно крџалије, па и сам доби четири ране по телу. Али те часне ране он није ни рачунао и крџалије утекоше у колико су остали живи. Конда нападе на оне што су заостали и чували своју грбину док метеж не мине, надајући се да ће какав случај Србе збунити.

Али тада поче борба на све три стране. Срби су ударали на Београд да се по оном мраку сва варош тресла, као оно лети кад је покрију црни облаци па јој прете грмљавином и потресају.

Турци нису веровали да непријатељ може продрети у варош и да удара, пошто су је били добро утврдили. Томе се никад нису надали, осим ако се непријатељ решио да изгуби три четири хиљаде људи па да је добије. Али кад видеше да их преко очекивања непријатељ нападе, сви се запањеше и немадоше времена да своју судбину оплакују, јер нису знали шта пре да чувају: да ли новац или живот, децу своју, или напослетку жене своје, и имаће.

Овако се исто збило још у једној вароши да хришћани пострадају кад су се налазили у цркви. На дан на Ускрс напали су их пасји Арнаути и свукли до коже. Тако је и Турцима донела судбина да пострадају на дан бајрама после рамазана, да би се и оно што је речено испунило: што другом згрешиш, од другог ћеш без икаквог поговора и добити.

То да представи човек, какав се покољ догоди! Ко од кога први да уграби и да побегне, да се у град стрпа и свој живот да сачува, да га непријатељ не сретне и не закоље. Сваки шчепа своје прђе па бежи у град у чему и како се затекао: неки у папучама и го, а неко без капе; неки бос с јорганом на глави. Једни са женама својим други с децом а трећи са својим скупоченим адиђарима. Шта је ко стигао да дохвати, то му је и остало као поклоњено. Така је била невоља кад непријатељ продре у варош.

Милоје се прво постарао да пита где је Конда и да га поздрави, али кад сазна да је рањен, отрча му с места као отрован од јада. А кад дознаде да ране нису смртоносне, већ победоносне: „Здраво, рече му, брате! Овим подвигом ти си своје име обесмртио!“

Затим пође журно наступајући да Стамбол-капију нападне. Али ја се каменим како то би у тили часак да једна овако страховита варош не осети и не докучи шта ће је снаћи па да предупреди. Од Сава-капије па до Бања Луке капије где ће јој куга ући, да пушке грокћу као громови а варош да држи да је непријатељ ван ровова! После разумедо али која вајда.

Милоје пак освајајући капију, продре до центра где су се крџалије заједно с јерлијама борили, па их изненади баш онде где се нису надали да ће страдати но се још и спрдали. Кад Милоје осу ватру на Стамбол-капију а Турци само што викнуше: Однесе нас ђаво, и више се и не окренуше капију да држе, већ како је ко могао у град је стизао. А Срби отворише капију пре сванућа, освојивши половину вароши таком брзином да су надмашили најбољу редовну војску, која и кад би покушала овакво дело, требала би да жртвује хиљадама војника, а Срби су само тринаест људи изгубили, а до после освојења попео се број на четрдесет мртвих, па и то већином из глупости јер последњи изгибоше због нереда. Кад Ђорђе продре унутра, војска беше навалила на варош па место да удара на Видин-капију, као што је био заповедио, а они ударише на куће да пљачкају, и то је било узрок да последњи погину.

Такође погибе и витез Васо Чарапић који је командовао на врху крила; штета за овакога јунака! Јер је свуд био срећан да се одликује, али ето сада је морао да своју крв пролије и без икакве утехе род свој да остави, осим да га после смрти прослави.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Турци даље се не држаше на Видин-капији него се сви стрпаше у град, осим оних који се ставише на расположење Србима. Али у оном метежу што се догодио, многи су и нехотице заостали, махом жене и многа деца, плачући неутешно за својим очевима. Многе су жене немилосрдно и нечовечно војници оставили наге, али им Ђорђе указао милосрђа и одредио им две дамије за становање. Поред тога постарао се и за храну њихову па и стражу да их чува.

Војска је целог тог дана до мрколога мрака плачкала куће, пред вече почеше да копају јарак и до сванућа га довршише, па одмах нападоше град и најурише оне неваљалце који су тамо становали не давши им мира ни један сат ноћу да одспавају. Беху проклетници затворени као овце у тору без икакве утехе, и једина слобода била им је Су-капија, која их је са две стране штитила и на коју непријатељ није могао метнути руку.

Са Су-капије сваки дан су полазили чамци и из Земуна довлачили храну. Било је опасно док не прођу оно мало растојање до Земуна, али су ипак непрестано ишли, јер никакав други начин није им остао да могу живети. Виде то Ђорђе да ће се предаја града далеко одложити ако са аде на град не удари, али није хтео да изазива спор. Како да упадне у аду кад је она немачка?

Али му доцније један даде разумети оно што му је било сумњиво. На име један Турчин га обавести да је та ада, ако хоће да зна, истина немачка али до јарка, а један мали део што остаје, слободан је. Чим се о овоме обавести, Ђорђе не пропусти време него нареди Милоју да одмах пређе на аду. Беше, чини ми се, деветог декембра кад сунчева светлост грану а два чамца прођоше као обично да купе храну; и немајући појма да их очекују, разговарали се слободно по магловитом времену. Па кад се примакоше, осу се на њих ватра неочекивано. Шта је са њима било никад се није сазнало, јер они проклетници нису се више јавили. За тим Срби почеше ударати на капију, што готово Немце узнемири и зачуди па је требало да извести високи суд шта ће на то рећи.

Турци пак да побесне што су им Срби упорно тукли Су-капију јер су скапавали од жеђи. А ово их највише присили да сутрадан одмах пошљу парламентарара и да ишту примирје па да се погоде о ономе, о чему пређе нису хтели ни да чују.

Допусти им се дакле да напусте град, да се укрцају у лађе и с места да се крену. Овај услов стави Турке у алтернативу; како да напусте град? Ако пак неће, морали су поскапати. Нису знали које од овога двога да изберу. Зар да пристану да им падне понос? Трпеше као пси шест дана готово и за то време поједоше десет коња, те седамнаестог декембра укрцаше се покуњених носева у лађе које су биле спремне и отпловише водом по погодби. Дадоше им и јемства

да часно отиду, али је Ђорђе претпоставио да покажи и заклетву него да никад пропусти ову бесомучну пашчад, јер шта би они као побеснели друго радили, него да пакосте хришћанима? Те посла Миленка да их на нарочитом месту чека где је сваки знао да не могу проћи осим да имају крила па да одлете. Они крила и добише, и то златна да одлете пре но стигну на место. А како и где, то казати не могу јер ми не подноси, па нека сваки разуме како хоће.

А што се тиче крцалија њима су дате само две залоге. Ови гнусни Арнаути ишли су сувим са осамдесет коња и четрдесет слугу. Њих не побеше, али им одузеше коње, новце и само оружје. Сутрадан осамнаестог као што су говорили изађе Узунбеј да иде за Ниш. И овај је водио дружину од сто тридесет другова, па их на путу очистише као да их је било и сто четрдесет.

Град дакле очистише од крцалија и осташе само јерлије, прави урођеници, саме Београдлије, а међу њима и много дахија који су медлизали, а како им била мува увек на челу, то се прибојавали оштрице. Њих нужда присили да затворе град и да спрече улаз Србима.

Кад преко паше известише Ђорђа да Турци сматрају град за царски, па је право и умесно да га они и чувају, Ђорђе појми да никако на миран начин не може посао да сврши нити да успе, па се реши да змију туче баш по глави све док не липше. Те одмах нареди да се опет подигне и утврди онај шанац што су разрушили као непотребан, јер се као бајаги били угодили. Нареди дакле војсци да чува да ниједан Турчин не ступа ногом на зидине града.

Видећи ово они пси, непрестано се борили ма да се нису надали да ће што успети, као оно пси у ланцу, не могући да уједу, само лају по ваздан. Тако су и ови лајали и махали репом док нису и псе своје појели, па се затим предали на Божић оставивши Београд, и испуни се она пророчка изрека Агатангела предсказача да ће после три године хришћански свет подићи рат од кога ће се свет најезити. Ђорђе им беше указао толико човекољубље а нејакима и рукопомоћ, али они што су лајали и подозревали, ноћу утекоше у Немачку. Оставивши куће своје и децу своју, дупали су оне своје празне главе, а Србима не оста друго да свршавају но да заблагодаре Богу што свечано учинише и сви у цркви Бога прославише. А преко мохасила у споразуму с пашом везиром, изјавише своју покорност Довлету пошто извршише дело како треба.

Видећи све ово паша, јако се чудило не знајући готово шта да мисли, јер је пређе сматрао и рачунао Ђорђа као једног бунцију; али кад виде да он као добар поданик указује царству покорност, сазва веће да га од стране свога султана задовољи и утврди. Те једнога дана који је одредио да буде парада и дао свима на знање, Ђорђе узјаха са свима војводама својим и мохасил с њим са својима, као и

епископ са свештенством, и понудише паши улаз у град. После уласка паша га од стране султана прогласи и произведе за Бег Србије, препоручивши целом народу српском да га припознаје и као Богу одаје почаст. Проглашавајући ово са великом помпом, паша је с великом почашћу заодену сваког кафтаном, а Ђорђа је заогрнуо ђурком од самура какав он није никада ни у сну снιο.

Коначно освојење Шапца.

Срби очистише из ока један велики трн што их је толико времена бб, и остаде им још да очисте за кратко време трњић један, а то је Шабац истина мали градић али отрован и горак као јед. Око Шапца су у почетку рата мајке кукале с оба две стране. Једна се страна паштила да распростре коров, а друга страна да га искорени.

У томе су многи случајно крв своју пролили, али још више њих због јунаштва. Срби су једног јединог Катића оплакали пошто је Турцима нанео велики јад. А морао је погинути јер се опио крвљу турском коју је просуо. На њега се угледао његов имењак неки Јанко родом Цинцарин, кога ја нисам у стању да опишем јер где га год тражим не налазим, нити остаје на једном месту да се смири, већ као муња хоће свуд да стигне. Смрт се од великог посла уморила вукући Турке на онај свет, а Јанко се не умори убијајући Турке Бошњаке, и то чувене да би се прославио. Толико је он био десна рука Јакову, да се никаквог посла није без њега лађао.

Решише дакле Срби да очисте и Шабац и никакву клицу у њему да не оставе, а било је тамо више од две хиљаде самих Бошњака и четири паше. Преко мохасила а такође и преко паше везира, известише их да без одлагања предаду град Јакову, а поред тога и сам Бег Ђорђе оде са својом гардом тамо у намери да их силом натера ако неће леним да предаду град. Турци су готово то исто мислили само нису смели да изјаве, јер су били веома подозриви па се бојали да им се у повратку не деси главе да изгубе. Али се ипак решише да моле и потнустише комшије, обрштера из Митровице да искрено посредује У свему се сложише, само се око једнога поведе препирка, а то је око залога што су Срби тражили. Турци нису залог давали па се нису никако могли да погоде, па јако незадовољни морадоше се натраг вратити.

Али Бег Ђорђе стиже да сазна за то па се насмеја. Пребаци Јакову што је малодушан те се није показао самосталан да сврши ствар без посредовања, и одмах нареди да изађу паше, лично да му престану на договор ако желе да се слободно без главобоље натраг врате.

Ово није било мала ствар да они на то пристану, али их страх да не заигра оружје примора, па покуњише нос и приклонише се да

www.nlis.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

е непријатељем лично преговарају. Бег се понашао достојно имена свога кад се они појавише предањ, па се без отежања погодише и поклонише српској деци хиљаду дуката. Затим заискаше два дана рока да спроведу жене и децу, па и сами узјахаше коње и поштено по погодби отпутоваше у Босну, остављајући онај трчић, т. ј. градић слободан у власти српској.

О покољу што се догодио после освојења Београда.

Једва се реших да историју Срба свршим и јавности предам, а ако је недовршена нека ми опросте, нека се и другима да прилика да је наставе. Односно себе, ја сам свршио ревносно оно што сам могао и ако сетан, јер мишљах да сам зготовио једно јело да се сваки насити. Међутим недостајало је соли јер је нисам никако ни имао, па припадок једном пријатељу у кога нађох соли. Он га поправи да би сваки кад куса осетио укуса. Али што се тиче саме ствари никако не сумњам да сам неке држао страну, осем ако се варам. То ме сад при крају тако заболело, да сам приморан држати једноме страну јер не могу да отрпим, и говорећи истину, треба да пребацим где треба.

При свем том ја ћу вршити моју дужност да сваки сазна истину и да се ужасне. Ја дакле вршим своју дужност као сваки живописац и сликам добро и зло написмено. Да ли је нешто учињено по правди или из непажње, или чисто по неправди као дело нереда, остављам свакоме да мисли и да расуђује о делу како му је воља.

При свем том сетих се прво да извидим и да их ма како зли били Турци, не осуђујем онако на дохват, па ваљда ћу временом пронаћи узрок злу које се догоди у овој вароши, само да ме не држе за луду по њиховој пресуди као да о тој ствари немам ни појма.

Обавестише ме дакле да разумем без икакве сумње како је ствар текла.

Кад Срби добише Београд, Бег Ђорђе указа Турцима крајње човекољубље. Он је указао милосрђе не само паши него свима тим ђаволима. Осим што је одредио да се сваки дан у Бога дели сиротињи хлебач, постарао се и земљу да обделавају за будућност. Заповедио је да даду Турцима триста волова. Толикој милости они се нису надали нити очекивали па се сви чудили.

Али они то нису признавали па су као оно пси на ланцу вребали прилику, нарочито паша био је велики смутљивац како ми га описаше. Измишљао је послове и кројио начине за своју злу намеру ровећи тајно. Ухватише му и писма која је писао трудећи се да опет сам распали буну. Држао је бедник да се опет затвори у град и то олако и заиста учини то без велике тешкоће. Дан поклада кад су требали Срби да се веселе, паши се учини као згодна прилика да их Турци

помлате па „последња превара да буде гора од прве“¹ да тих дана оплачују своју судбину.

Али Бег Ђорђе предупреди то пре извршења да би рат турски противу Русије почео у исто време са српским. Зато се на све стране предузимале велике спреме, јер Бег као што је ред захтевао, требао да стане на граници и свуд да чува. Он је истина уживао наклоност цареву, али га нужда принуђавала да ради тако нити је могао друкчије, јер је имао и много непријатеља који су му завидели и једва су чекали да нађу ма какву закачку.

Ове ствари присилише Бега да очисти трње са своје грбине и да га сатре, па пође из Шапца за Београд и стиже пред вече с довољно војске. Два дана је мировао јамачно очекујући да наступи решени рок што су Турци били уговорили да помлате чуваре а уједно и град да затворе. То је ваљда чекао Бег да се покаже шта противу њега раде, па да им врати. А наши заповеди да одмах отпутује и одреди војску да га спроведе. Беше субота око подне кад паша изађе с довољно војске, а око себе је имао око сто тридесет—четрдесет завереника. Ишао је свечано као што је већ обичај кад паша војује а бубњеви и зурле треште. Тако је и овај ишао зурлајући уз бубњеве и не слутећи несрећник шта га чека. Чим се мало одмакоше од вароши а Срби их побеше, опљачкаше и скидоше им оружје а лешеве оставише ту.

Међутим ни најмање не мислим да ће ико судити да је ово неправдо, јер су ово исто смерали Турци да учине Србима па нису могли, право је дакле да погину. Али најгоре је било то, што се у вароши за ово сазнало, те војска која је улазила у варош показала се свирепа. Букнула је она стара мржња што је годинама тињала у дну срца, па су јурнули на Турке као оно курјаци кад јурну на овце па почиње јад. Тако су и Срби насрнули не правећи разлику кога ће прво убити а кога оставити. Наста језовит јаук какав се заиста није десио у другој којој вароши. Вође су имали муке да стану на пут злу. Али се ваљда морало ово догодити да би се по правди исплатио стари дуг Турцима, па да сваки размисли кад кога задужи да му се мора временом платити.

Турци су заиста задуживали Србе четири века свакојаким мучењем па сад Србима испаде за руком да плате све од једном. Ја никако не мислим да је то неправдо, него им још могу и честитати, а не да ми савест да то прећутим.

Да су насилницима пали шака Срби, како се заверавали, каква ли зла не би им учинили? Заиста би их као стоку продали па да робују док су живи, и децу да одвоје од матера. Турцима овако није

¹ Еванђ. Мат. 27, 64.

учињено, али довољно је и оно што видех да беже осуђени и раздрљени они проклетници, који су уграбили времена.

Напослетку војводе се унесе да стипају јарост војске и зло да престане те изведоше је ван вароши и све се умири. Али је то било здраво доцкан; војска изађе из вароши што није имала више кога да убија.

Идуће недеље после службе Божје свештеници се обукоше да носе литију. Тако и епископ обучен у орнату, дође у град по заповести Господаревој да свети водицу па затим да прогласи да је град хришћански да то призна свако, јер није остало готово ниједног Турчина осим гдекоји и жене с децом те мислим неће ни месец проћи а сви ће се покретити. Само јуче се више од триста жена покретило, а где су оне прве још толико на броју? Нека се попуни број што је до сад недостајао и нека дође на своје место, да сваки пропева како је Господ благоволео да вера хришћанска, која се беше помрачила, сада опет сине.

То и мене присили да историју Срба довршим и да је јавности предам.

Али ме од тога спречи глас да је посланик Ичкоглија сердар пре неког времена пошао за Београд. То је било узрок да причекам, и тим поводом да још нешто придодам, јер је било уопште познато да је посланик добио све што је у корист Србије захтевао. Али како и шта, то су сами они знали, те се зато реших да чекам време па да имам шта придодати, пошто је посланик водио собом тридесет лица из самог меџлиса.

Али један догађај бацио ме у сумњу и дао ми повода да двоумим о његовом доласку, а то је онај покољ у Београду ако се то могло дознати док је посланик био у Цариграду.

Било је протекло више дана од тога догађаја па се на сваки начин то могло чути у Нишу, нарочито ако се десило да се посланик бави дан или више у Нишу. Па какве ли неприлике не би он претрпео ако се тамо чуло како је та ствар текла? Али је Бог благоволео да се није чуло док није посланик прошао на миру. Шта више, Турци су га свечано спровели без икаквог подозрења, а три сата после тога дело се дознало. Али посланик није знао па је ишао својим путем и мислио баш пре но што падне мрак да одседну у Алексинцу, али се запањивше и зачудише да онде где се нису надали виде једну војску па се између себе питали шта ће то значити? Шта чека овде оволика војска? Ту пак беше неки Жикић, частан човек и капетан редовне војске, веома чувен који је некада с Радићем заједно служио и војевао против Француза.

Тај их жељно дочека и Петра загрли и ижљуби, а било му је наређено да свуд чува све улазе, у Ниш тица да не прелети, да

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unilib.rs

се нипошто не чује за оно што су учинили док њихов посланик не буде прошао.

Он им дакле потврдо каза шта су у Београду учинили на што их је натерала велика нужда а нису ни могли друкчије. Да нису то учинили, сада не би ни живи били, толико је пакост нарасла што су Турци хранили противу Срба. Турци нису хтели ни ферман да признају па су на сваки начин гледали да их нападну, и то је побудило Србе да прогласе и да признају Ђорђа за Господара Србије.

Ово је Жикић испричао Турцима који су били послати с Петром па им допустише као часним људима да се сутрадан врате у Ниш а Жикића одредише да их спроведе. Срби дакле одбише ово посланство и учинише као оно у пословици: Пре хтедохе да сутра добију јаребицу него данас кокошку, па се решише да опседну Ниш, а ако је могуће и да га нападну. Остављају готово што имаћаху у руци, да лове неизвесно. Ко зна шта ће будућност донети¹.

УЧЕНИЦИ-УЧИТЕЉИ

(К ПИТАЊУ О СЛОВОДНОЈ ШКОЛИ)

Питање о слободној школи дебатује се врло ватрено, о њему се много пише и говори. Али се пише и говори више о томе, чему ће се и како ће се учити у тој школи, а далеко мање о том, како да се организује така школа. А међу тим успех сваке слободне школе највише зависи од њене организације. Учитељу нове школе потребан је далеко више организаторски, но предавачки таленат; он треба да је кадар организовати заједнички рад децји, да је кадар унети јединство у тај рад, свезати тај рад једном сједињујућом идејом, — иначе се школа може изврћи у установу, где ће се деца, место да науче самостално радити, учити да дангубе и залудниче, и захтеваће да их сви служе и да их забављају.

Наравно, организација слободне школе није толико ствар теоријског размишљања, колико ствар опита, али то не смета, наравно, томе, да се та страна питања расправи и у штампани.

У овој белешци ја хоћу да се дотакнем само оне улоге, коју морају извести сама деца у ствари организације слободне школе.

¹ У *Годишници* Ник. Чушћа књ. V написао је г. Светомир Николајевић про- странији реферат о „Историји Словено-Срба“, под именом „Једна грчка песмарица о српском устанку“, стр. 285—309.

Сувремена школа види у ученицима само сиров материјал, само глину, из које треба умесити ову или ону фигуру: занатлију, чиновника, доброга грађанина, друштвеног радника. Истина, при том се врло мало говори о индивидуалности учениковој, о неопходној потреби да се рад подешава према тој индивидуалности. Но шта се под тим подразумева? Подразумева се то, да се мора знати својство оне глине, коју месаш. А жива човечанска личност дететова, са оним компликованим унутрашњим животом, који се развија у његовој души, то се сасвим не узима у обзир; та се човечанска личност не узима озбиљно у рачун, недовољно се уважава.

Жудним очима загледа се дете у живот који га окружује; оно посматра, мисли. Односи међу члановима породице однос, међу оним људима, с којима дете долази у додир, изазивају у његовој глави тисућу питања, у његовој души тисућу осећања; оно само не зна да их формулише, да их искаже начином, који би одраслом човеку био разумљив. „Кад дете не плаче — мајка га не разуме“. Одрасли сматра дете обично као далеко детињасте (ако се може тако изразити), но што је оно у самој ствари. Дете држе у атмосфери стаклених башта, која влада у дечјој и у школској соби, вештачки га удаљујући од живота, према коме се оно отима.

Ја знам, да присталице слободне школе у теорији воде рачуна о тој човечанској личности дететовој, али „le mort saisit le vif“, као што кажу Французи: „мртви вуче за собом живог“, и поглед, који данас господари у педагогици, несумњиво је имао изванредан утицај и на присталице слободне школе, у колико се те присталице нису потрудиле да на своју страну привуку младо поколење, које прирашћује (почињући од 10—12-годишњег узраста).

Ако дете не уме да формулише и да изрази своје погледе на појаве друштвеног живота, које се око њега збивају, то још не значи да оно о њима не мисли и да о њима не треба с њиме говорити. Наравно, сасвим је ненормално, кад дете бесмислено понавља мишљења, која је чуло од старијих, о догађајима и чињеницама друштвеног живота, о којима је оно потпуно немоћно да колико толико самостално суди, благодарећи одсуству за то потребних знања у њега. То је, да богме, појава до крајности нездрава. Но ја не могу признати, да се детету од 10—12 година не би могла објаснити ова мисао: „Људи у овај мах живе врло рђаво; свако, ко хоће да им буде од користи, мора много мислити, много знати, мора знати радити. Слободна школа поставља себи за задатак да помогне својим ученицима да постану такви људи, који би били и сами срећни и свуда би носили са собом животну свежину, знање, љубав према раду. Но учитељи слободне школе не могу ништа учинити у том погледу, ако и сама деца не буду радила на тој истој ствари, ако и она сама не буду упорно и издржљиво стицала знање и

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИВЛИОТЕКА

www.njiv.rs

вештину да га примењују, ако она не буду у томе истом помагала својим друговима и другој деци, — свима, коме год узмогу“.

То је та идеја, која по мом нахођењу треба да пролази као црвени конац кроза сав живот нове школе, да сједињује и каупи слободну школу у један жив организам, где би и ученици и учитељи били одушевљени једном општом идејом, те би радили један исти заједнички посао. Наравно, ту све зависи од ентузијазма учитељева. Ако он верује у свој посао, ако се одушевљава њиме, онда ће његова вера и одушевљење и нехотице прећи и на ученике.

Но то једно је још недовољно. Потребно је научити ученике да ту идеју и остварују, да је приводе у живот. Ту ће много помоћи, ако се у што већим размерама сами ученици буду активно увели у ствар наставе, предавања. Сваки ученик треба да је у исто време и ученик и учитељ.

Онај, ко је посматрао децу, зна колико је код њих јака тежња, да своја знања поделе са другима. Дете, које је научило читати, одмах гледа да тој вештини научи своју браћу и сестрице, своје неписмене другове, домаћу чељад. Дете на то гони *активност његове природе*: жеља да стечена знања примени у животу. Ту се показују и друштвени инстинкти дететови: жеља да буде од користи другима. Показује се, може бити, и нејасна потреба самооверавања.

Било како му драго, али чињеница је ту, да *дете врло радо узима на себе улогу педагога*. И треба признати, да оно има у себи потребног материјала, „података“ за ту улогу. Оно је пламено одушевљено оним знањем, које тек што је стекло; оно још живо осећа, како се, благодаречи стицању тога знања, раширио његов духовни хоризонт; и својим одушевљењем оно и нехотице заражава и свога ученика, — деца тако радо и лако подражавају.

А за тим у психолошком погледу дете је увек ближе другом детету, него старији: оно ће често бити кадро да растумачи свом другу оно, што му неки пут ни учитељ неће бити кадар растумачити.

Учитељ слободне школе треба да уме искористити ту дечју тежњу да уче друге, да организује ту тежњу, да је упути подесним правцем.

Сама по себи та мисао није нова. Она се доста често примењује у енглеским школама, где се учитељ не ретко користи помоћу ученика старијих разреда у ствари предавања, а још више у ствари васпитавања. Ту мисао енергично препоручује Лакомб у својој необично занимљивој књижици: „Васпитавање, основано на психологији детета“¹.

„Треба, — каже Лакомб, — изазвати децу на то, да дају један другом питања, да међусобно проверавају један другог, у колико је

¹ Издање „Библиотеке слободног васпитавања“ (Адреса издавачке фирме: П. П. Горбуновъ, „Посредникъ“, Арбатъ, д. Тѣстова, Москва) Цена 30 копејака (80 пара).

који схватио и усвојио лекцију. На тај начин ће сваки редом вршити улогу наставника“ (стр. 181). И даље: „Кад се ја, испитавши ученика, уверим, да се он добро упознао са каквим било питањем или историјским периодом, ја га поставим за репетитора у том питању, изјављујући му пред другим ученицима: „Ти то добро знаш и можеш у том питању помагати ученицима. Ако који од њих што није разумео или је што заборавио, он може тебе запитати, место да се обраћа мени. Ти мене можеш потпуно заменити“. Сваки пут, кад учитељ може место себе да метне ученика, да њиме буде замењен и да своју улогу сведе на ништа, он то треба да уради. Верујте то ће бити необично корисно“ (стр. 183).

Привлачење саме деце у ствар наставе има, по моме мишљењу, огроман васпитни значај.

Сувремена је школа, у већини случајева, врло рђава васпитачица: она не само да не развија друштвене инстинкте деце, него их, напротив, на све могуће начине заглашује.

Ја се нећу подробно задржати на том питању, о њему је већ доста говорено. Тешко да макар код кога од оних, који су мислили о ствари васпитавања, постоји и најмања сумња у погледу тога, да је система оцена, награда, казни, која влада у сувременој школи, упућена на то, да развије најнепријатнији егоизам, да заглаши код деце осећање солидарности, узајамне симпатије, да угуши осећање најелементарније правичности.

У школи, где ће деца у исто време и сама учити и где ће она учити своје другове, она ће се осећати не робовима, који се без икаква знака противљења потчињавају неправичним, по њиховом схватању, захтевима, — она се у такој школи неће осећати као неки гости, које учитељи треба да разонођавају и забављају, но као корисни чланови мале општине, којој су они потребни и која је њима потребна.

Немогућно је довољно оценити васпитни значај осећања свесности дететове о том, да је оно потребан члан друштва, да оно ради општи потребан посао. То развија и самоуважење, и озбиљно држање према раду и према себи, то га осигурава од самозаједања, од душевне празнине и незадовољности.

Дете има огромну потребу да буде од користи. У породици се та потреба још како-тако задовољава; у суременој школи она се заглашује, гази. У слободној школи учитељ треба да научи децу да буду корисна, да их научи да примењују своје слабачке снаге на корист других. Он треба да протумачи детету, како и чиме оно може помоћи свом лошије спремљеном другу или малишану, кога оно треба да научи овоме или ономе.

По мом схватању, треба сва усиљавања упућивати на то, да се задовољи та потреба дечја, да буду од користи. У тој намери треба, на пример, средњу школу свезати, довести у ближу везу са ма каквом сиромашном сеоском школом, па поверити деци, да услужују ту школу у погледу наставних учила. У том погледу треба деци дати само руководну нит. Указати им, на пр., како се из старих илустрованих часописа (на пример „Њиве“) могу састављати мали зборници за географију, историју; могу се водити илустрације за скаске и др.; указати им, како да праве моделе, физичке приборе и т. д. Погледајте само, колико ће иницијативе и издржљивости показати деца, како ће то зближити децу са учитељем и како ће дати маха њиховој индивидуалности, да се размахне и слободно развије. Ту ће се у исти мах задовољавати и дететова потреба стварања и потреба дететова да буде од користи другима, и то од користи нарочито својим *личним радом*.

Ради те исте сврхе корисно је свезати школу са ма каквим дечијим забавиштем и дати деци могућности да пију и крпе за оне малишане, да им праве играчке, а неки пут и да их забављају, да се играју и веселе с њима.

Наравно, све је то компликовано, све то треба организовати, упутити, све то задахнути животом, а и како би могло бити без тога?

Враћам се питању о узајамном обучавању. Привлачење деце к послу наставе имаће васпитан значај и у другом погледу. „Учећи друге, сами се учимо“, гласи позната педагошка истина. Свако, ко се бавио наставом, зна, какво је она прекрасно средство за самооверавање. Наједаред ти се показују сви недостатци у твом знању, чим почнеш разјашњавати другом оно, што ти је пре тога изгледало тако јасно. И тако детету, које се на неко време претвара у педагога, постаје јасна недовољност, непотпуност његовога знања, неопходност да га попуни. Стално самооверавање, самооцењивање — ствар је необично важна у педагошком погледу.

Привлачење деце у ствар наставе повући ће за собом то, да ће се с децом врло рано морати расправити и оценити нека питања педагогике и методике предавања овога или онога предмета. У овај мах педагогика се прелази само у најстаријем разреду гимназије, а међу тим деца се њоме интересују далеко раније већ и стога, што се она њих врло блиско тиче. Деца непрестано расправљају и претресају међу собом и методе наставе и разне педагошке начине својих наставника. И, доиста, она том приликом показују не мало посматрачких способности. Па што не би и наставник узео најактивније учешће у тим дечијим разговорима и што их не би упутио правилним током? То ће веома зближити учитеља са децом, појачаће њихово међусобно разумевање, заинтересоваће децу за ствар организације слободне школе и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unibg.ac.rs

слободног васпитавања. Колико ће новог и драгоценог она моћи унети у тај посао!

Често се чује где говоре: „Нова школа тражи учитеље сасвим другог типа, но што су садашњи учитељи. То морају бити људи, који се дубоко интересују питањима васпитавања, који располажу несвакидашњим организаторским способностима, широким знањима, посматрачким даром, иницијативом, осетљивошћу и пријемчивошћу. Где да их нађемо? Одакле да их узмемо?“ Али ако слободна школа привуче саму децу у ствар наставе, ако она буде умела њих увести од самог почетка у ствар организације те школе, ако их одушеви својим идејама у области васпитавања и ако покаже резултате примене тих идеја на пракси — она ће створити потребан кадар учитеља новог типа.

А они између ученика, — таквих ће наравно, ипак бити већина, — који изаберу себи другу делатност, друго поље рада у животу, они ће за навек сачувати дубок интерес према питањима васпитавања; биће увек свесни њихова значаја, те ће разним начинима помагати да се у живот унесу идеје слободне школе.

Увођење саме деце у ствар наставе може, узгред, решити и још један проблем, који многим изгледа неразрешив: да би се индивидуалне особине ученичке могле на слободи размахнути и колико им треба развити, неопходно је потребно, да се и рад са њима изводи у извесној мери индивидуално. При данашњој системи наставе, један се учитељ таким — индивидуалним — начином може бавити са врло незнатним бројем ученика. На тај начин, слободна школа, у којој би посао наставе лежао искључиво на наставничком персоналу, представљала би врло скупу и с тога само незнатном кругу лица приступачну установу. Али чим се школа претвара у своје врсте радну колонију, где се сваки ученик јавља час у улози ученика, час у улози учитеља, она ће требати мањи број учитеља, биће с тога далеко јефтинија и постаће приступачна ширим друштвеним слојевима.

С руског превео
Д-р Јов. Максимовић

Н. Крупскаја¹

¹ Овај чланак изишао је у овогодишњој VII свесци педагошког часописа „Свободное Воспитание“, који излази у Москви под уредништвом П. Горбунова—Посадова. — Часопис излази једаред месечно и стаје за Србију 3 р. 60 коп. (9,60 дин.) годишње. Преплата се шаље на адресу: Redaction „Svobodnoe Vospitanie“, Moscou (Russie), Dévitché pole, Troubetzkoï per., m. № 8. — Новац се шаље међународном унутрњом, на којој се сума новаца назначи у рубљама, а на пошти се плаћа српским новцем. — Прев.

ОТЧЕ НАШ

ЗА ДВА СОПРАНА И АЛТ

Andante religioso.

Ј. Маринковић.

От - че нашъ, и - же е - си на не - бе-сѣхъ:

Soprani.

От - че нашъ, да сви-тит-ся

Alti.

От - че нашъ, и - же е - си на не - бе-сѣхъ:

им - я тво - е, да при-детъ цар-стві - е тво - е, да бу - деть

во - дя тво - я я - ко на не - бе - си и на

Хлѣбъ на - сущ-ній

зе мли. Хлѣбъ нашъ на - сущ-ній

даждь намъ днесъ и о-ста ви намъ дол-ги наш-я

я - ко - же и ми о - став - ля - емъ дол - жни - комъ на - шимъ, и не

вве - ди насъ во и - ску - ше - ні е, но
но из - ба - ви

но из - ба - ви насъ

из - ба - ви насъ отъ лу - ка - ва - го.
насъ но из - ба - ви насъ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BG

ПРЕДАВАЊА

О ДЕСЕТНИМ РАЗЛОМЦИМА

НАПИСАО

Ђ. С. Јојић, учитељ

І Појам о десетним разломцима

Пре предавања о десетним разломцима ђаци треба да су упознати са простим разломцима, те да знају шта је то разломак.

Сем тога, пре предавања о десетним разломцима ђаци треба *добро* да знају метарске мере, јер се десетни разломци без тога не могу ни предавати. За то, пре него што се пређе на предавање о десетним разломцима треба извршити.

1. **Понављање о метарским мерама.** а) *Метар.* Показујући метар питати: Шта је ово? Шта се ради метром? Поброј ми ти Н. неколико ствари које се мере метром! — Ако не каже ни један пример за висину и ширину, навести га на то питањем: А чиме би измерили висину неке куће или дрвета? Чиме измерили ширину неког пута или врата? — Према томе, кажите ми сад шта је метар? *Метар је мера* за дужину, ширину и висину. — Ако би ђаци рекли: „и за дубину“, објаснити им да је дубина што и висина. — Дакле, шта се мери метром? (Метром се мери дужина, ширина и висина).

Како је подељен метар? (Метар је подељен на дм., см., и мм.). Покажи ми ти овде на метру које су дм.? Које су см.? А које су мм.? Ово да покаже још један, пред свима. Колико дм. има у метру? Колико см. има у метру? А колико је мм. у метру? Према томе, који је део дм. од метра? Који је део см. од метра? А који је део мм. од метра? Дакле шта је десети део од м.? Шта је стоти део од м.? А које је хиљадити део од метра?

Јесу ли ове мере — дм., см. и мм. мање или веће од метра? Дакле, *које су мање мере од метра?* Колико је пута мањи дм. од метра? Колико је пута мањи см. од метра? А мм. колико је пута мањи од метра?

Покажите ми сад вашим претима колико је велики дм.? (Прегледати и поправити) Колико је велики см.? Колико је велики мм.?

А има ли већих мера од метра? *Које су веће мере од метра?* (Дм. Ем. и Км.). У Дм. колико има метара.? У Ем. колико је метара? А у Км. колико има метара? Која је од ових мера највећа? Кад је Км. највећи, онда *које су од Км. мање мере?* (Ем., Дм. и м.). Који је део Ем. од Км.? Који је део Дм. од Км.? А који је део метар од Км.? — Шта је десети део од Км.? Шта стоти део од Км.? Шта је хиљадити део од Км.?

Има ли и Дм. овако начињеног, као ово што је метар? (Има) Има, да богме, само није начињен овако од дрвета, већ је начињен као нека дугачка пантљика од 2—3 Дм. па се држи савијен (намотан) у једној кутији. Њиме се мере путеви, њиве, ливаде итд. — Ко може да се сети зашто Дм. нису начињени од дрвета? А има ли овако начињен Ем. и Км.? Нема. Они су удешени само за рачунање, а у самој ствари они не постоје као истинске мере.

Напомена. За лисање и читање десетних разломака нужно је да се и мање мере од Км. добро изуче, као год и оне мање мере од метра, али ђацима то увек теже долази с тога, што су они ове мере раније учили другим редом, као веће мере од метра.

За то, да би и ово ђаци добро разумели и упамтили, при предавању *о метру*, треба им ове мере написати овако:

$$\text{Км.} = 1000 \text{ м.}$$

$$\text{Ем.} = 100 \text{ м.}$$

$$\text{Дм.} = 10 \text{ м.}$$

$$\text{м.} = 1 \text{ м. на питати:}$$

Које је сад овде највећа мера? (Км.) А које су овде мање мере од Км.? Дакле, које је овде целина? (Км.). А које су његови делови? (Ем. Дм. м.). Који је део Ем. од Км.? (Десети део). По чему? (По томе, што Ем. има 100 м., а 100 м. од 1000 м. јесу десети део). Дакле, *Ем. је десети део од метра.*

Који је део Дм. од Км.? (Стоти део). По чему? (По томе што Дм. има 10 м., а 10 м. од 1000 м., јесу стоти део). Дакле, *Дм. је стоти део од Км.* — Све ово говорећи треба *руком показивати цифре.*

А метар који је део од Км.? (Хиљадити део) По чему? (По томе што у Км. има 1000 м., па 1 м. је хиљадити део од 1000 м.). Дакле, *Метар је хиљадити део од Км.*

Кад се ово овако *рачунски* објасни, онда се то може упамтити и *по месту* на ком стоји која од ових мера. Из предњег рачуна види се да на првом месту до целине стоје десети делови, а то су овде Ем. На другом месту од целине стоје стоти делови, а то су овде Дм. На трећем месту стоје хиљадити делови, а то су овде метри.

Ово се још боље (по местима) да објаснити деловима од метра.

За ово је нужно да се тачно зна ред којим иду ове мере. Кад се ове мере код метра овако добро утврде и објасне, онда друге иду лако.

б). *Грам.* Показујући грам питати: Шта је ово? Шта се ради с грамом? Шта се мери грамом? (Или: Шта се дознаје кад се мери грамом?). Поброј неколико ствари које се мере по тежини! Дакле, шта је грам? — *Грам је мера за тежину.*

Какав је грам по тежини — је ли тежак? Дати ђаку да проба. Дати још неколицини да пробају. Па и ако је грам овако мали и лак,

има ли и од њега мањих мера? (Има) *Које су мање мере од грама?* (дг. ег. и мг.). Колико је дг. у граму? Онда, који је део дг. од грама? Колико је ег. у граму? Па онда, ег. који је део од грама? У 1 граму колико има мг.? Па, који је део мг. од грама?

Дакле, које је десети део грама? Које је стоти део од грама? А које је хиљадити део од грама?

Какве су ове мере по тежини и величини? (Лаке и мале). Да богме да су мале и лаке, јер кад је грам оволики и овако лак, да се једва опажа на руци, онда његови делови су куд и камо лакши. Они се на руци и не опажају. Сг. и мг. не могу ни да се ухвате прстима, него се хватају нарочитим малим кљештима — тако су мали. Па шта се мери овим мањим мерама од грама, кад су тако мале? Мере се скупоцене ствари: злато, сребро, бисер, драго камење и лекови у апотекама.

Које су веће мере од грама? (Дг. Ег. и Кг.). Показати ове све 3 мере. У Дг. колико има грама? У Ег. колико је грама? А у Кг. колико је грама? Која је, дакле, највећа мера за тежину? (Кг.). Којом се од ових мера највише мери? (Килограмом). А мери ли се Ег. и Дг.? Мери, само се они исказују у грамовима (на пр. место 3 Ег. кажемо 300 г. место 8 Дг. кажемо 80 г.).

Прочитај шта пише овде! (10 г.). Како се зове ова мера од 10 г.? Прочитај ти шта овде пише! (100 г.). Како се зове ова мера од 100 г.? Шта је ово? (Показати Кг.). А шта је ово? (показати пола Кг.) Колико је г. у пола Кг.? По чему?

Има ли већих мера и од једног Кг.? Има, али оне немају друго име, него се опет тако зову, само је више Кг. (по 5, 10, 20, 30 и више Кг.) салвиено у једно. (Где је могуће показати велике тегове с ваге).

Кад је Кг. највећа мера за тежину, онда *које су мање мере од Кг?* (Ег. Дг. и г.). Који је део Ег. од Кг.? Који је део Дг. од Кг.? А грам који је део од Кг.

Ако ђаци ово не би знали, показати им као оно код Км.

в.) *Литар*. Показати литар и питати: Шта је ово? Поброј ми ствари које се мере литром? Како се друкче зову све те ствари — једним именом? (Течности). Дакле шта се мери литром? Па, шта је литар? *Литар је мера којом се мере течности.*

Има ли мањих мера од литра? Које су мање мере од литра? (дл. и сл.). Има ли мл? *Нема*. Упамтите то да мл. нема. Показати им дл. па питати: Колико ових дл. може да стане у литар? По чему? (По томе, литар има 10 дл.). А колико се ових дл. може насути из овога литра? (10) По чему? Према томе, дл. који је део од литра? Колико је пута мањи дл. од литра? (Показати сипањем воде).

Показати сл. па питати: Колико ових сл. може стати у литар? А колико се ових сл. може насути из овог литра? Према томе, сл. који је део од литра? Колико је пута мањи сл. од литра?

Дакле, које је десети део од литра? Које је стоти део од литра? Има ли хиљадитог дела од литра? (Нема).

Има ли *већине мера за течности* од литра? Које су веће мере од литра? (Дл. и Ел.). Има ли Кл.? *Нема*. Упамтите и то да код литра нема и оне највеће мере — Кл. Па онда, које је највећа мера за течности? (Ел.). Колико литара има у Ел.? Па онда, литар који је део, од Ел.? А у Дл. колико је литара? Који је део Дл. од Ел.?

Постоје ли Дл. и Ел. у ствари начињени, као ово литар, па баш да се с њима мери? (Не постоје). Да богме, и те две мере не постоје као истинске мере, него су оне удешене само за рачун, да је лакше рачунати.

г.) *Постанак ових мера*. Које је главна, основна, мера за дужину, ширину и висину? Које је главна, основна, мера за тежину? А које је главна, основна, мера за течности? Сад ти кажи све уједно, које су основне, главне, мере, од којих су после начињене мање и веће мере?

Која је од ових мера најпре пронађена и начињена? (Метар). Па после? (Литар и грам). Како је пронађен први метар ви то не можете да разумете, али како су начињени први литар и грам, то можете знати. Ако ово деци није раније казато, казати им сад.

Први литар начињен је овако: Начињена је једна мала кутија, која је велика са сваке стране *по 1 дм.* па напуњена водом, и то је литар. (Показати такву кутију). Први литар је и био овако четвртаст, па је после начињен овако обал и дугуљаст.

Први грам је тешко начињен. Начињена је опет једна са свим мала кутијица, која је била велика са сваке стране *по 1 см.* (Ево овако). Та је кутијица после напуњена хладном водом и измерена (на теразијама) у безваздушном простору, и та тежина воде у тој малој кутијици јесте грам.

Према томе, све ове мере начињене су од метра, па зато се и зову друкче *метарске мере*.

2. *Десетне мере*. Изврнути таблу на којој треба пре часа написати све метарске мере овако:

Км.	Кг.	—
Ем.	Ег.	Ел.
Дм.	Дг.	Дл.
<i>метар</i>	<i>грам</i>	<i>литар</i>
дм.	дг.	дл.
см.	сг.	сл.
мм.	мг,	—

па наставити предавање.

Читај Н. од метра *на више*! Јесу ли то веће или мање мере од метра? Читај сад ти Н. од метра *на ниже*! Јесу ли то веће или мање

мере од метра? За што сам подвукао овде метар и што баш од њега да се чита? (За то што је метар основна, главна, мера за дугину, па су од њега начињене и веће и мање мере).

Читај сад ти Н. ове мере, али почни *оздо* од најмање, па до највеће! Кад се ове мере овако овим редом читају, да ли су веће или мање једна од друге? Колико су пута **веће** једна од друге? (Ако не знадну, онда мање показати на метру, а веће објаснити рачуном — 1000 м. од 100 м. веће је 10 пута, 100 м. од 10 м. веће је 10 пута, 10 м. од 1 м. већи су 10 пута).

Читај ти Н. обрнуто, т. ј. почни *озго* од највеће, па до најмање! — Кад се ове мере овако, овим редом, читају, јесу ли веће или мање једна од друге? Колико су пута *мање* једна од друге? (Ако не знадну урадити као мало пре).

После овога, *овако исто урадити и код ове друге две мере — литра и грама.*

Кад се и то сврши онда питати: Како се све ове мере зову друкче, једним именом, кад су 10 пута веће једна од друге, и 10 пута мање једна од друге? (Кад се читају другим редом). (Зову се десетне мере). Зашто се оне зову *десетне*? Како се још друкче зову све ове мере уједно? (Метарске мере). За што се зову *метарске*? (За то што су начињене од метра и што су удешене као метрове мере).

3. Десетни разломци. Прочитај опет ти Н. од метра на ниже! Које је ту целина, а које су њени делови? Који је део дм. од метра? Који је део см. од метра? А који је део мм. од метра?

Дакле, на које је делове подељена ова целина — метар? (На десете, стоте и хиљадите). Питати њих 3—4 колико има десетих делова? Колико је стотих делова? А колико хиљадитих? Које су овде десети делови? Које су стоти? А које су хиљадити делови? Који је први део до целине? Који је други део (на реду) од целине? А које је трећи део (на реду) од целине? *Ово питати повише ђака.*

Дакле, на ком месту до целине стоје десети делови? На ком месту од целине стоје стоти делови? А на ком месту стоје хиљадити делови? *Ово питати њих повише.*

Читај сад ти Н. од *Км. на ниже*, до метра! Које је овде целина? А које су њени делови? Који је део Ем. од метра? Који је Дм. од Км.? А који је део метар од Км.?

Дакле, на које је делове овде подељена целина? (На десете, стоте о хиљадите). Ово питати њих неколико. Које су овде десети делови? (Ем.) Које су овде стоти делови (Дм.). А које су хиљадити делови? Који је први део до целине? Који је други део (по реду) од целине? А које је трећи део (на реду) од целине? *Питати повише њих.*

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unilib.rs

Дакле, на ком месту до целине стоје десети делови? На ком месту од целине стоје стоти делови? А на ком месту од целине стоје хиљадити делови?

Колико има десетих делова? Колико има стотих делова? А колико је хиљадитих делова у свакој целини? Које су мањи делови — десети или стоти? А стоти или хиљадити? Ако не знаду подсетити их на метар). Колико су пута мањи стоти делови од десетих? А колико су пута мањи хиљадити делови од стотих?

После овога треба *овако исто прећи оне друге две мере* — литар и грам, на онда казати:

Сад пазите добро што ћу да вам кажем! За то, што су сви ови делови један од другог мањи 10 пута зову се десетни разломци; а бројеви којима се они бележе зову се десетни бројеви или десетни разломци. А како се пишу ти десетни разломци казаћу вам доцније.

Сад ви мени кажите, како се зову друкче сви ови делови кад мера, кад су 10 пута мањи један од другог? За што се зову десетни? А како се зову бројеви којима се пишу ови десетни разломци? Поновити ово 2—3 пут.

Опште понављање. На које се делове деле десетни разломци? (На десете, стоте и хиљадите). На колико десетих? На колико стотих? А на колико хиљадитих? Који су први делови до целине? Који су други делови од целине? А који су трећи делови од целине? Који су највећи од ових делова? А који су најмањи? Колико су пута мањи један од другог? Којих делова има најмање (на број)? А којих има највише (на број)? (Уверити их метром). На ком месту до целине стоје десети делови? На ком месту стоје стоти делови? А хиљадити?

На колико се делова дели целина код десетних разломака? (На 10, 100 и 1000 делова.*) А код простих разломака на колико се делова дели целина? (На колико хоћемо делова). Према томе каква је разлика између простих и десетних разломака? Како се зову бројеви којима се бележе десетни разломци.

II Писање десетних разломака.

Видели сте шта су то десетни разломци, а сад да видите како се они пишу.

Кад смо радили вишеимене (разноимене) бројеве, писали само овако, на пр., 3 м. 4 дес. 6 см. и 8 мм.; али ово може да се напише брже и лакше десетним бројем, и тада се то све напише уједно једним бројем.

*) На ово питање многи ђаци одговарају: „на три дела“ мислећи на три мање мере. У таквом случају треба их питати: *На које се делове деле дес. разл.?* Или, подсетити их на број делова метра.

1. **Писање целина.** Пазите добро, сад ћу да вам покажем како се пишу десетни бројеви.

Прво се напише целина. Које је овде целина? (3 м.) Ево да на нашем 3 цела (не писати реч „цела“). Шта ћу сад да напишем? (Делове). Ако би ђаци рекли: „7 дм.“, питати их: јесу ли то целине или делови. Дакле, шта ћемо сад да пишемо? (Делове). Тако је. *Прво се напишу целине, па делови*, али између целине и делова меће се увек једна запета, да се одвоје целине од делова. Та запета зове се *десетна запета*. Она је врло важна код десетних бројева, и не сме се никако изоставити. Ако се та запета не напише, онда то неће бити десетни број, него обичан број. Ево да метнем и ту запету. Како рекосмо, за што се меће ова десетна запета?

2. **Писање десетих делова.** Шта ћемо сад да напишемо после целине и запете? (Делове). Тако је. После целине и десетне запете пишу се делови, и то оним редом, како они стоје до целине. Који су први делови до целине? Које су овде десети делови? (дм.). Колико има овде тих десети делова? Е, пошто су десети делови први до целине, то се они и пишу на првом месту до целине. Ево да напишем и 4 десета (не писати реч „десета“). Али пошто су делови мањи од целине, то се они и ситнијим (мањим) цифрама пишу.

Сад упамтите то: *Први делови до целине јесу десети, па за то се они и пишу на првом месту до целине.*

Понављање. Да поновимо сад ово све још једном. — Шта се прво пише код десетних разломака? Које су овде целине? Шта се метне после целине? За што се меће ова дес. запета? Сме ли се она кад год изоставити? За што? Шта се пише после дес. запете? Који се делови пишу на првом месту? Зашто се десети делови пишу на првом месту? Које су овде десети делови? Каквим се цифрама пишу делови? За што?

3. **Писање стотих делова.** Сад пазите даље! Шта ћемо сад да напишемо после 4 дм.? (6 см.). А см. који су делови? (стоти). А стоти делови, по реду, на ком месту стоје од целине? Па кад стоје на другом месту, онда где се и они пишу? (На другом месту). Ево да напишем и то 6 стотих (не писати реч „стотих“).

Сад упамтите и то: *Стоти делови су други по реду од целине, па за то се и пишу на другом месту.*

Дакле, стоти делови на ком се месту пишу? За што?

4. **Писање хиљадитих делова.** Сад имамо да напишемо још овај један део. Ко зна који је ово део? По чему знаш да је ово хиљадити део? (За то што су мм. од метра хиљадити делови). А хиљадити део, који је по реду од целине? Кад је хиљадити део трећи по реду од целине, онда на ком месту од целине треба и да се напише? Ево да напишем на трећем месту 6 хиљадитих.

Е сад упамтите још и то: *Пошто су хиљадити делови трећи по реду од целине, то се они и пишу на трећем месту.*

Понављање. Како се пишу десетни бројеви? (Прво целине па делови). Чиме се они одвајају? Сме ли се та дес. запета кад год изоставити? Од делова који се прво пишу? Па после? Па најпосле? Према томе, на ком месту стоје десети делови? На ком месту стоје стоти делови? А хиљадити?

Кажите ми сад које је овде целина? (3) Које је десети део? (4) Које је стоти део? (6) А које је хиљадити? Кажите ми сад колико има овде стотих делова? Колико има десетих? А колико хиљадитих? Колико има целих?

Сад показујући руком на поједина места, питати: Које је (или чије је) ово место? (Десетно¹). Које је ово место. (Стото). Које је ово место? (Хиљадито). А које је ово место? (То је целина). После ово питати преко реда.

5. Вежбање у писању десетних бројева. Кад ђаци све ово буду знали онда позвати неколико њих (разуме се прво бољих па слабијих) да напишу по неколико десетих бројева. Што буду написали, не треба брисати, него оставити за после да то читају.

При томе треба пазити на ову поступност: Прво задавати да пишу бројеве у којима се *не именују делови, него само целине*. На пр. 3 м. и 2 десета, 14 л. и 40 стотих, 25 кг. и 750 хиљадитих итд.

После овога, кад ово ђаци добро науче, треба им задавати да пишу бројеве *кад су и делови именовани*. На пр. да напишу десетним бројем: 6 м. и 8 дес., 12 км. и 480 м. 4 л. и 25 сл., 7 м. и 30 см. 10 кг. и 150 г., 14 Ел. и 60 л., 80 г. 20 ст. итд.

При овоме треба им казати да се поред написаног броја или озго над њим, увек пише *име целине*, а не делова.

Ето, сад за писање оваких бројева, и доцнијих у рачунима, ђаци, треба тачно да знају *који је део* која мања мера од целине. Без тога не могу се метарске мере писати десетним бројевима.

После оваквог вежбања у писању позвати ђаке сами да кажу: За писање десетних делова колико треба цифара? За писање стотих делова колико треба цифара? А за писање хиљадитих делова? Или: С колико се цифара пишу десети делови? С колико стоти делови? А с колико хиљадити?

* * *

Кад се сврши ово вежбање у писању *потпуних* десетних бројева, у којима има целина и свих делова, онда треба прећи на писање *непотпуних* десетних бројева, у којима нема целине или некојих делова.

¹ Ако би ђаци рекли: „прво“, казати им: Нећу по реду, него величини. Или: а на првом месту, који су делови? Па које је, ово место?

6. Кад нема целина десетни разломак. Сад пазите да вам кажем како се пишу још неки десетни бројеви.

Ако у неком броју нема јединица, или десетница, или стотина, шта пишемо на њихово место? (нуле). Е, исто тако радимо и кад у неком броју нема целина. Онда, на место целина, најпре напишемо 0 (нула), и то се каже: нула целих; после метемо запету, па онда пишемо делове, као обично.

На пр. ако имамо да напишемо десетним бројем 5 дг. шта ћемо прво написати? (0, нула целих). За што се пише 0,? (За то што ту нема целина? Дакле, шта се пише ако у неком десетном броју нема целине? Шта ћемо сад да напишемо? (5 дг.). Да напишемо десетним бројем 7 Ем. Има ли овде целина? Шта ћу да напишем место целине? (0 целих) Ем. који је део од Км? На ком месту треба да их напишем (на првом). За што?

После треба позвати неколико ђака да напишу десетним бројем неколико оваких примера, 8 дм. (0,8 м.) 25 сл. (0,25 л.) 750 г. (0,750 кг.), 40 см. (6,40 м.) итд.

7. Кад нема десетих делова. Сад пазите даље! Може се десети да у неком десетном броју нема и неких делова. На пр. кад кажемо 3 Ел. и 7 л., има ли ту десетих делова? (Нема). Од куд знаш да нема? (Отуда што су десети делови од Ел. Декалитри, а овде није казат ни један Дл.). Ако не би знали овако да одговоре, онда питати их: Шта је десети део од Ел.? А је ли казат овде Дл.? Па има ли овде десетих делова? Или: За то што су литри од Ел. стоти делови, а десети нису ни казати.

Како би сад написали то десетним бројем? Прво би написали 3 цела и метнули дес. запету). Шта ћемо после да напишемо? (Место десетих делова метнућемо 0) па би онда написали 7 л. на другом месту од целине, јер су литри стоти делови (3,07 Ел.).

Сад упамтите и то, *кад у неком десетном броју нема десетних делова, онда се на њихово место пише нула.*

Дакле, шта се пише ако у неком дес. броју нема десетих делова?

После овога позвати неколико ђака да напишу по неколико оваких примера. На пр. 7,04. 14,08. 26,05. После, 6 м. и 4 см., 5 л. и 8 сл., 9 км. и 3 Дм., 12 Кг. и 6 Дг. итд.

8. Кад нема стотих делова. Пазите даље! Може се десети да у неком дес. броју нема стотих делова, а може бити да нема ни десети ни стоти, него има само хиљадитих. Шта ћемо онда написати на десетно и стото место?

Хајде тако да напишемо 16 км. и 3 м. Шта ћемо прво написати? А 3 мм. где треба написати? (На трећем месту). За што? За то што је то хиљадити део). А шта ћемо написати напред на десетно и стото место? (16,003 Км.).

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Сад упамтите још и то: *Кад у неком дес. броју нема десетих и стотих, или само стотих, онда се на њихово место пишу нуле.*

Дакле, шта се пише ако у неком дес. броју нема десетих и стотих делова, или само стотих? Хајде тако напишите 3 цела и 8 хиљадитих (3,008). 8 целих и 4 хиљадита (8,004) итд. Сад напишите 15 Км. и 6 м., (15,006 км.) 24 Кг. и 9 г. (24,009 г.) итд. Напишите 4 г. и 305 мг. (4,305). 5 м. и 206 мм. (5,206).

Понављање. Како се пишу десетни бројеви, кад у њима нема целине? Како се пишу дес. бројеви кад у њима нема неких делова? За писање десетих делова колико нам треба цифара? За писање стотих делова колико нам треба цифара? (Две — једна за десете, а једна за стоте). А за писање хиљадитих делова колико нам треба цифара? (Три — једна за десете, једна за стоте и једна за хиљадите делове). Шта ћемо да радимо ако се не зада толико цифара? (Онда се пишу напред нуле, место оних делова који нису задати, казати).

После овога пропитивања треба позвати неколико ђака да напишу по неколико десетних бројева пазећи при томе на раније речену поступност: да пишу прво бројеве у којима делови нису именовани, на пр. 12 целих и 4 десета а после да су именовани делови, на пр. да напише 12 м. и 60 см., јер је ово друго теже.

При писању ових других задатака треба ђаке упутити, кад хоће да пишу делове, да промисле прво који су то делове (десети стоти или хиљадити), на према томе да их пишу.

9. Динари и паре. Е сад пазите да вам кажем још нешто ново.

Ми смо до сад писали десетним бројевима само мере, али овим бројевима пишу се још и *динари и паре*, јер се и динар дели на десете и стоте делове.

Показати 10 п. па питати: Шта је ово? — Колико ових десетпараца, или десетака има у динару? (10). Избројати и уверити. Још једном: Колико је ових десетака у динару? Колико је десетака у 3, 7, 4, 9 дин.? Према томе, ово једно 10 пара, који је део од динара? Још једном кажи то ти!

У динару колико има пара? (100 п.). Од куд знаш? (Отуда што у динару има 10 десетака по 10 п. то је 100 п. Или у динару има 5 гроша, а на грошу пише 20 п., па $5 \times 20 = 100$ п. (Показати). Или, на пола динара пише 50 п., и на друго пола динара 50 п., то је 100 п. (И то показати). Колико је пара у 4, 6, 8, 5 дин.? Према томе који је део пара од динара? За што? (За то што у динару има 100 п.).

Сад ви мени кажите: Које је десети део од динара? Које је стоти део од динара? На ком месту од целине (динара) треба писати паре? (На другом). За што? За писање стотих делова колико треба цифара? (Две). А ако се не задају две цифре, него једна (5 п. 8 п. 2 п.). Како ћеш онда то написати?

После овога позвати неколико ђака да напишу по неколико ових бројева пазећи опет на ону напред поменућу поступност. Изађи ти Н. па напиши десетним бројем ово 2,4 дин., 8,60 дин., 15,35 дин., 20,05 дин. итд. Сад напиши десетним бројем 4 дин. и 80 п., 16 дин. и 20 п. 32, и 8 п. итд.

III Читање десетних бројева.

Пошто сте научили како се пишу десетни бројеви, хадјде сад да видимо како се они читају.

На пр. овај десетни број 12,385 Км. Може да се прочита двојачко. Може да се каже: 12 целих, 3 десета, 8 стотих и 5 хиљадитих. Дакле, *сваки део да се чита за себе*. А може и овако: 12, и 385 хиљадитих. То јест *да се сви делови прочитају одједном, са именом последњег дела*. Овде је последњи део хиљадити, па зато се сви делови изговоре као хиљадити.

Овако се обично и читају десетни бројеви, јер је то лакше и брже, него кад се чита сваки део за себе. Кад се овако читају десетни бројеви, значи да су ови предњи и већи делови претворени у овај последњи и најмањи део.

Према томе, *кад хоћемо да прочитамо неки десетни број, треба нијере да видимо колико у њему има цифара у деловима* па да га прочитамо, читајући прво целине, па делове. Ако буде једна цифра, онда који су то делови? Ако буду две цифре, који су то делови? А ако буду у њему 3 цифре, који су то делови?

Понављање. Како се читају десетни бројеви? (Прво целина, па делови). Како се читају делови? Шта смо с тиме урадили кад изговоримо све делове са именом последњег дела? Шта треба прво да видимо кад хоћемо да прочитамо неки десетни број? (Треба да видимо колико ту има цифара у деловима). Ако је једна цифра у деловима онда који су то делови? Ако су две цифре у деловима, који су то делови? А ако су 3 цифре, који су онда то делови? Сад треба читати оне раније написане бројева.

Напомена. Из обима самог овог предавања види се да се оно мора радити 3—4 часа. У њему би се могло *скратити* само оно понављање о мерама где је наставник уверен да му ђаци добро знају метарске мере. Поделу овог предавања на часове учиниће наставницима према својим школским приликама и својој предавачкој способности. А где му је природна подела на методске јединице, види се из самог предавања.

К О В Ч Е Ж И Ћ

ПРОФЕСОРСКИ ИСПИТИ

ШКОЛСКЕ 1906 И 1907 ГОДИНЕ

(НАСТАВАК)

Александар Марић, наставник мушке учитељске школе у Скопљу, пријавио се да полаже професорски испит из групе предмета: педагогија и методика са основима психологије, логики и историје философије као главни и немачки језик као споредни предмет (чл. 116 тач. 12 зак. о средњим школама).

У испитном одбору били су: председник г. Сава Урошевић; чланови: г. Васа Димић (за школско законодавство и администрацију), г. Ђура Б. Димић (за немачки језик), г. Гаврило Јовановић (за српски језик с књижевношћу и историју српског народа), г. др. Миливоје Јовановић (за психологију и историју философије) и г. Светислав Максимовић (за педагогију и методикку).

Као домаћи састав кандидат је обрадио тему: „*Васпитна задаћа основне школе, схваћена са становишта етике и човечанске културе*“.

Домаћи рад кандидатов оценили су: г.г. Светислав Максимовић и др. Миливоје Јовановић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат у својем домаћем саставу показао довољну научну и литерарну спремину и да према томе може бити пуштен на професорски испит из пријављене групе предмета.

Општи испит, који је држан 26 марта 1907 г., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Васа Димић испитивао је из школског законодавства и администрације. Кандидат је добио ова питања: Историја наше учитељске школе. — Колико имамо учитељских школа? — Наставници и њихове квалификације. — Кажњавање ученика.

Члан испитног одбора г. Гаврило Јовановић испитивао је из српског језика књижевношћу и из историје српског народа. Кандидат је добио ова питања: Анализа и логичка и граматичка. — Кратак преглед деклинације. — Ђура Јакшић. — Деспот Ђурађ Бранковић.

Према оцени испитивача испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио општи испит.

Испит је трајао од 5 до 7 часова по подне.

Писмени испит, који је држан 27 марта 1907 год., кандидат је полагао у другој београдској гимназији.

Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Г.г. Светислав М. Максимовић и др. Миливоје Јовановић, чланови испитног одбора предложили су потребан број питања који се тражи за овај испит. Од предложених питања, која је испитни одбор усвојио, кандидат је изабрао и обрадио: „*Методика првог читања и писања*“.

Писмени рад кандидатов прегледали су и оценили г.г. Светислав М. Максимовић и др. Миливоје Јовановић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат својим писменим радом задовољио све захтеве који се за овај испит траже законом о средњим школама и да је кандидат положио писмени испит.

Испит је трајао од 8 $\frac{1}{2}$ до 11 часова и 50 минута пре подне. За време рада кандидата је надгледао члан испитног одбора г. Светислав М. Максимовић.

Усмени испит, који је држан 28 марта 1907 год., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Светислав Максимовић испитивао је из педагогике и методике. Кандидат је добио ова питања: Побуде за образовање и васпитање. — Васпитни циљеви. — Наставни план. — Методика историјске и географске наставе.

Члан испитног одбора г. др. Миливоје Јовановић испитивао је из психологије, логике и историје философије. Кандидат је добио ова питања: Природа психолошких појава; погодбе од којих зависи обим свести а поглавито пажње; однос између појмова и судова; закон о довољном основу; представници рационализма, сензуализма и критицизма. — Локе.

Члан испитног одбора г. Ђура Б. Димић испитивао је из немачког језика и књижевности. Кандидат је добио ова питања: Врсте речи у немачком језику, члан одређен и неодређен и њихова употреба, заменице. Превод и анализе из одломка: Deutsche Universitäten од Helmhotza. Из књижевности: Подела немачке књижевности и карактеристика њихова, значај Хердеров и Лесингова Minna v. Barnhelm. Цео испит текао је на немачком језику.

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио усмени испит из стручних предмета.

Испит је трајао од 4 $\frac{1}{2}$ до 7 $\frac{1}{2}$ часова по подне.

Практични испит, који је држан 29 марта 1907 год., кандидат је полагао у Женској Учитељској Школи у Београду, у присуству свих чланова испитног одбора.

Практично предавање кандидат је држао из методике у IV разреду Београдске Женске Учитељске Школе, којом је приликом предавао: „*Методика рачунске наставе*“.

Према оцени г.г. Светислава М. Максимовић, др. Миливоја Н. Јовановића и осталих чланова испитног одбора, о практичном испиту кандидату испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио практични испит.

Оценивши целокупни успех, који је кандидат показао у свима деловима стручнога испита, испитни је одбор једногласно одлучио: да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета, одликујући се обилношћу своје стручне спреме.

Никола Ђ. Николић, суленик треће београдске гимназије, пријавио се по други пут да полаже професорски испит из групе предмета: француски језик као главни и српски језик као споредни предмет (чл. 116 тач. 3 зак. о средњим школама).

У испитном одбору били су: председник г. Сава Урошевић; чланови: г. Богдан Поповић (за француски језик с књижевношћу), г. Ваца Димић (за школско законодавство и администрацију), г. Павле Поповић (за историју српске књижевности), г. Гаврило Јовановић (за српски језик и историју српске књижевности) и г. Светислав Максимовић (за психологију, логику, педагогику и методiku).

Као домаћи састав кандидат је поднео обрађену тему: „*Quelques observations sur la Chanson de Roland*“.

Домаћи рад кандидата прегледали су и оценили г.г. Богдан Поповић и Павле Поповић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат у своме домаћем раду показао довољну научну и литерарну спрему и да се према томе може пустити да полаже професорски испит из пријављене групе предмета.

Општи испит, који је држан 29 марта 1907 год., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Светислав Максимовић испитивао је из психологије, логики, педагогике и методике. Кандидат је добио ова питања: Везе представа: асоцијативне и аперцептивне. Асоцијација и компликација, закони суклесивних асоцијација. — Аглутинација, аперцептивно стапање, стварање појмова. Обим и садржина појма; класификације појмова; однос међу појмовима. Судови о индетитету и супсумција. — Закључак, његови закони и његове фигуре. Aksiomi мишљења. Метода научног истраживања. Могућност васпитања и границе васпитања. Циљ васпитања. Средства за васпи-

тађе. Дисциплина. Циљ језиковне наставе у опште и живих језика понаособ. О читању, писању, граматички, вежбању у говору и лектури француског језика у гимназијама.

Члан испитног одбора г. Васа Димић испитивао је из школског законодавства и администрације. Кандидат је добио ова питања: Таксе у средњој школи. — Школарина. — Каквих има испита у средњој школи? — Приватни испити.

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио општи испит.

Испит је трајао од 5 до 7 часова по подне.

Писмени испит, који је држан 30 марта 1907 год., кандидат је полагао на универзитету.

Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Г. Богдан Поповић, члан испитног одбора предложио је потребан број питања који се тражи за овај испит. Од предложених питања, која је испитни одбор усвојио, кандидат је изабрао и обрадио: „*H. Taine Littérature anglaise, V, 2—5*“.

Писмени рад кандидата прегледали су и оценили г.г. Богдан Поповић и Павле Поповић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат својим писменим радом задовољио све захтеве који се за овај испит траже законом о средњим школама и да је кандидат положио писмени испит.

Испит је трајао од 8 ч. и 45 м. до 11 ч. и 15 м. пре подне. За време рада кандидата је надгледао члан испитног одбора г. Богдан Поповић.

Усмени испит који је држан 31 марта 1907 год., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Богдан Поповић испитивао је из француског језика с књижевношћу. Кандидат је добио ова питања: 1. Читање и граматичко тумачење дијалога из „*Adam*“ (XII век.) — 2. Преглед књижевних дела, која је кандидат прочитао. — 3. Постање француске академије; *Hotel Rambouillet; Balzac; Voiture*.

Члан испитног одбора г. Павле Поповић испитивао је из српске књижевности. Кандидат је добио ова питања: Црногорске народне песме. — Андрија Чубрановић. — Стеријине трагедије.

Члан испитног одбора г. Гаврило Јовановић испитивао је из српског језика и из историје српске књижевности. Кандидат је добио ова питања: Анализа разних примера. — Кратак преглед историје Босне.

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио већином гласова: да је кандидат положио усмени испит из стручних предмета.

Испит је трајао од 5 до 8 часова по подне.

Практични испит, који је држан 2 априла 1907 год., кандидат је полагао у првој београдској гимназији, у присуству свих чланова испитног одбора.

Практично предавање кандидат је држао из француског језика у VII разреду прве београдске гимназије, којом је приликом предавао: „*Употреба релативних заменица*“.

Према оцени г.г. Богдана Поповића, Павла Поповића, Светислава Максимовића и осталих чланова испитног одбора, о практичном испиту кандидату, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио практични испит.

Оценивши целокупни успех, који је кандидат показао у свима деловима стручнога испита, испитни је одбор одлучио већином гласова: да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета.

Александар Стојићевић, суспенат зајечарске гимназије, пријавио се да полаже професорски испит из групе предмета: српски језик као главни и латински језик с грчким језиком као споредни предмет (чл. 116. тач. 1. закона о средњим школама) и немачки језик.

У испитном одбору били су: председник г. Сава Урошевић; чланови: г. Павле Поповић (за историју српске књижевности), г. др. Станоје Станојевић (за историју Српскога Народа), г. др. Василије Ђерић (за латински и грчки језик), г. др. Александар Белић (за српски и старословенски језик), г. Ваца Димић (за школско законодавство и администрацију), г. Мирко Поповић (за немачки језик) и г. Светислав Максимовић (за психологију, логику, педагогику и методику).

Као домаћи састав кандидат је поднео обрађену тему: „*Језик Динка Рањине, дубровачког песника. — I Фонетика*“.

Домаћи рад кандидатов прегледали су и оценили г.г. др. Александар Белић и Павле Поповић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат у своме домаћем раду показао довољну научну и литерарну спрему и да се према томе може пустити да полаже професорски испит из пријављене групе предмета.

Општи испит, који је држан 30 марта 1907 год., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Светислав Максимовић испитивао је из психологије, логике, педагогике и методике. Кандидат је добио ова питања: Предмет психологије и логике. Разне дефиниције психологије. Метод инпроспективни и експериментални у психологији. Реакциони огледи. Сензоријелна и моторна реакција. Разне врсте покрета (рефлекси, аутоматски, инстинктивни и избори). — Суд. Разни делови суда. Квалификација судова по субјекту, предикату и њиховом односу. — Развијање интересовања и саморађе. Поступност и концентрација. — Метод српског језика у гимназији.

Члан испитног одбора г. Васа Димић испитивао је из школског законодавства и администрације. Кандидат је добио ова питања: Паралела између садашњег закона у средњим школама и ранијег; његове добре стране.

Члан испитног одбора г. Мирко Поповић испитивао је из немачког језика. Кандидат је добио ова питања: читао, преводио и по диктату писао из књиге: *A Schleicher: die Deutsche Sprache* чланак страна 72 III и *dr. H. Beuder: Röm. Litteraturgeschichte* страна, 21 *Beredsamleit*.

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио општи испит. Испит је трајао од 5 до 7 часова по подне.

Писмени испит, који је држан 16 априла 1907 год., кандидат је полагао у београдској реалци.

Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Г. Александар Белић члан испитног одбора предложио је потребан број питања који се тражи за овај испит. Од предложених питања, која је испитни одбор усвојио, кандидат је изабрао и обрадио: „*Дубровачки језик од XIII века до данас*“.

Писмени рад кандидата прегледали су и оценили г.г. др. Александар Белић и Павле Поповић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат својим писменим радом задовољно све захтеве који се за овај испит траже законом о средњим школама и да је кандидат положио писмени испит.

Испит је трајао од 8³/₄ до 12 часова у подне. За време рада кандидата су надгледали чланови испитног одбора г.г. Александар Белић и Павле Поповић.

Умени испит, који је држан 17 априла 1907 год., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. др. Александар Белић испитивао је из српског и старословенског језика. Кандидат је добио ова питања: Старословенски језик према српском и бугарском. — Старословенски споменици и њихова издања. — Српски говори. — Акцентуација у различним српским говорима. — Главне измене у промени номиналној. — Данашњи књижевни језик и његови принципи.

Члан испитног одбора г. Павле Поповић испитивао је из историје српске књижевности. Кандидат је добио ова питања: Списи Св. Саве. — Дундо Мароје. — „Пут“ Б. Радичевића.

Члан испитног одбора г. др. Станоје Станојевић испитивао је из историје српског народа. Кандидат је добио ова питања: Католицизам у Српским Земљама у средњем веку. — Домаћи извори за историју Босне у средњем веку. — Странци у старој српској држави. — Извори за те податке. — Матица Српска. — Српска Краљевска Академија, историја и издања њихова.

Члан испитног одбора г. др. Василије Ђерић испитивао је из грчког језика и латинског језика. Кандидат је добио ова питања: а) из латинског језика: кандидат је читао и преводио *Corp. Neros, Hann. XII*; б) из грчког језика: кандидат је читао и преводио: *Xenophon, Anab. III, 1, 15—16. IV, 1, 5—6.*

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио усмени испит из стручних предмета.

Испит је трајао од 5 до 8 часова по подне.

Практични испити, који је држан 18 априла 1907 год., кандидат је полагао у првој београдској гимназији, у присуству свих чланова испитног одбора.

Практично предавање кандидат је држао из српског језика у IV рзреду прве београдске гимназије којом је приликом предавао: „*Паратакса и Хишотакса*“.

Према оцени г.г. др. Александра Белића, Павла Поповића, Светислава Максимовића и осталих чланова испитног одбора, о практичном испиту кандидату, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио практични испит. Оценивши целокупни усних, који је кандидат показао у свима деловима стручнога испита, испитни је одбор једногласно одлучио: да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета.

Радивоје Илић, супленат крушевачке гимназије, пријавио се да полаже професорски испит из групе предмета: историја општа са српском као главни и географија као споредни предмет (чл. 116 тач. 5. зак. о средњим школама) и француски језик.

У испитном одбору били су: председник г. Сава Урошевић; чланови: г. Ваца Димић (за школско законодавство и администрацију), г. Сава Антонић (за географију), г. др. Станоје Станојевић (за општу историју средњег века и историју српскога народа), г. Милутин К. Драгутиновић (за српски језик с књижевношћу), г. др. Михаило Р. Поповић (за општу историју старог века), г. Лука Зрнић (за општу историју новог века), г. Владислав Вулићевић (за француски језик) и г. др. Миливоје Јовановић (за психологију, логику, педагогику и методику).

Као домаћи састав кандидат је поднео обрађену тему: „*Римски сенат*“.

Домаћи рад кандидатов прегледали су и оценили г.г. др. Михаило Поповић и Лука Зрнић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат у своме домаћем раду показао довољну научну и литерарну спрему и да се према томе може пустити да полаже професорски испит из пријављене групе предмета.

Општи испит, који је држан 2 априла 1907 год., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Милутин Б. Драгутиновић испитивао је из српског језика с књижевношћу. Кандидат је добио ова питања: Логичка анализа почетка „Мемоара“ проте М. Ненадовића. — Који су предмети из српске прошлости обрађени у српској новијој књижевности. — Песме Јована Илића.

Члан испитног одбора г. др. Миливоје Н. Јовановић испитивао је из психологије, логике, педагогике и методике. Кандидат је добио ова питања: Осећаји и њихов чувствени тон. — Врсте закључка и доказа. — Принципи попушности проведен кроз целу наставу. — Културни моменат у историјској настави.

Члан испитног одбора г. Васа Димић испитивао је из географије. Кандидат је добио ова питања: Дужности разредног старешине. — О кажњавању ученика. — Шта треба да предузима разредни старешина према закону и наставничкој пракси те да му ученици буду дисциплиновани и исправни у својој раду.

Члан испитног одбора г. Владислав Вулићевић испитивао је из француског језика. Кандидат је добио ова питања: читао преводио и по диктату писао из књиге: *Napoléon Bonaparte, par H. Taine*, чланак IV, page 32.

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио ошти испит.

Испит је трајао од 5 до 7 часова по подне.

Писмени испит, који је држан 3 априла 1907 год., кандидат је полагао у београдској реалци.

Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Г.г. др. Станоје Станојевић, др. Михаило Р. Поповић и Лука Зрнић, чланови испитног одбора, предложили су потребан број питања који се тражи за овај испит. Од предложених питања, која је испитни одбор усвојио, кандидат је изабрао и обрадио: „*Латинско царство 1204 с особитим обзиром на српску историју*“.

Писмени рад кандидата прегледали су и оценили г.г. др. Станоје Станојевић и др. Михаило Поповић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да ја кандидат својим писменим радом задовољио све захтеве који се за овај испит траже законом о средњим школама и да је кандидат положио писмени испит.

Испит је трајао од 9 до 12 часова у подне.

Усмени испит, који је држан 4 априла 1907 год., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. др. Станоје Станојевић испитивао је из историје српскога народа. Кандидат је добио ова питања: Ријечка и Задарска Резолуција. — Македонско питање у другој половини XIX века. — Акција

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

1809 године. — Аустријска влада у Србији у XVIII веку. — Срби под Турцима до 1683 године. — Ширење турске моћи. — Извори и литература за 1402 годину.

Члан испитног одбора г. др. Михаило Р. Поповић испитивао је из опште историје старога века. Кандидат је добио ова питања: Мисирци и њихов значај у Старој Историји. — Браманство и Буданство. — Поређење између Солоновог и Ликурговог устава. — Аграрни покрет у Риму и Браћа Граси.

Члан испитног одбора г. др. Станоје Станојевић испитивао је из опште историје средњег века. Кандидат је добио ова питања: Сеоба народа. Живот. Узроци. — Постанак Немачке. — Борба о инвеституру. — Економске последице кретањских ратова. — Нормани. — Постанак Византије.

Члан испитног одбора г. Лука Зрнић испитивао је из опште историје новог века. Кандидат је добио ова питања: Реформација у Енглеској: — Централизација власти у Француској. — Вествалски мир. — Французи у јадранском приморју. — Источно питање с погледом на деобу Балканског Полуострва.

Члан испитног одбора г. Сава Антоновић испитивао је из географије. Кандидат је добио ова питања: Упоредни преглед орографије и хидрографије Европе и Азије. — Рударске области у Србији. — О хидрографији Балканског Полуострва.

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио усмени испит из стручних предмета.

Испит је трајао од 5 до 8 часова по подне.

Практични испит, који је држан 5 априла 1907 год., кандидат је полагао у београдској реалци у присуству свих чланова испитног одбора.

Практично предавање кандидат је држао из опште историје у IV разреду београдске реалке којом је приликом предавао: „*Први почетак аграрног покрета у Риму*“.

Према оцени г.г. др. Станоја Станојевића, др. Михаила Р. Поповића, др. Милivoја Јовановића, Луке Зрнића и осталих чланова испитног одбора, о практичном испиту кандидату, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио практични испит.

Оценивши целокупни успех, који је кандидат показао у свима деловима стручнога испита, испитни је одбор одлучио: да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета, одликујући се опсежним и темељним знањем у историји општој и српској а тако исто и у темељном знању философско-педагошке групе и српског језика.

Стеван Д. Живковић, суспенат лесковачке гимназије, пријавио се да полаже професорски испит из групе предмета: историја општа као главни, географија као споредни предмет (чл. 116 тач. 5 закона о средњим школама) и немачки језик.

У испитном одбору били су: председник г. Сава Урошевић; чланови: г. Ваца Димић (за школско законодавство и администрацију), г. Сава Антоновић (за географију), г. др. Станоје Стапојевић (за историју српскога народа), г. Милутин К. Драгутиновић (за српски језик с књижевношћу), г. Мирко Поповић (за немачки језик), г. др. Михаило Р. Поповић (за историју општу старог века), г. Светислав Максимовић (за психологију, логику, педагогику и методику) и г. Лука Зрнић (за општу историју средњег века и новог века).

Као домаћи састав кандидат је поднео обрађену тему: „*Римска религије у доба царства*“:

Домаћи рад кандидата прегледали су и оценили г.г. др. Михаило Р. Поповић и Лука Зрнић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат у своме домаћем раду показао довољну научну и литерарну спрему и да се према томе може пустити да полаже професорски испит из пријављене групе предмета.

Општи испит, који је држан 11 априла 1907 год., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Милутин К. Драгутиновић испитивао је из српског језика с књижевношћу. Кандидат је добио ова питања: Логичка анализа једног места из I главе Ненадовићева дела „*О Црногорцима*“. — Архијевископ Данило и Константин Констански. — „*Осман*“ Ивана Гундулића. — „*Два идола*“ Богобоја Атанасковића. — Поглед на књижевна дела Љубомира П. Ненадовића.

Члан испитног одбора г. Светислав Максимовић испитивао је из психологије, логике, методике и педагогике. Кандидат је добио ова питања: Психички спојеви: представе и душевни покрети. Времене представе: код чула пипања и слуха. Значај осећања код времених представа. — Облици мишљења. Аксиоми. Методи научног испитивања и облици научног излагања. Закони закључка. — Делови педагогике. Значај примера у ходегетском васпитању. Дидактична начела. — Разлике у обради историјске наставе у нижим и вишим разредима.

Члан испитног одбора г. Ваца Димић испитивао је из школског законодавства и администрације. Кандидат је добио ова питања: 1). Чланови: 31., 42. и 37. закона о средњим школама. — 2). Испити у средњим школама. — Превођење ученика.

Члан испитног одбора г. Мирко Поповић испитивао је из немачког језика. Кандидат је добио ова питања: читао, преводио и по диктату писао из књиге: (читао) Erfurth und Lindner: Deutsche Litteraturkunde стр. 548. Dahlmann: Maria Stuart und Elisabeth, von England. — (писао) стр. 551. Th. Momsen: Julius Caesar.

Према оцени исчитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучно: да је кандидат положио општи испит.

Испит је трајао од 5 до 7 часова по подне.

Писмени испит, који је држан 12 априла 1907 год., кандидат је полагао у београдској реалци.

Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Г.г. др. Станоје Станојевић, др. Михаило Р. Поповић и Лука Зрнић, чланови испитног одбора, предложили су потребан број питања који се тражи за овај испит. Од предложених питања, који је испитни одбор усвојио, кандидат је изабрао и обрадио: „*Постанак силе и државе папске*“.

Писмени рад кандидатов прегледали су и оценчили: г.г. др. Михаило Р. Поповић и Лука Зрнић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучно: да је кандидат својим писменим радом задовољио све захтеве који се за овај испит траже законом о средњим школама и да је кандидат положио писмени испит.

Усмени испит, који је држан 13 априла 1907 год., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. др. Станоје Станојевић испитивао је из историје српскога народа. Кандидат је добио ова питања: Етнографија и материјална култура у српским земљама при доласку Срба. — Власи у српским земљама. — Угарска и Босна. — Угарска и Рашка у XV веку. — Монографије о Србима у Угарској и о српским владоцима. — Домаћи извори за историју Рашке државе. — Значај обновљења Пећске Патријаршије 1557 год.

Члан испитног одбора г. Михаило Р. Поповић испитивао је из историје опште старог века. Кандидат је добио ова питања: Значај феничанског народа у старој историји. — Ујединачко установе у старој Грчкој. — Златни век Периклов. — Пелопонески рат. — Вера римска. — Први тријумвират. — Константин Велики и Хришћанство.

Члан испитног одбора г. Лука Зрнић испитивао је из историје опште средњег века. Кандидат је добио ова питања: Карактеристика средњег века. — Феудалство. — Друштвени редови у средњем веку. — Арабљани. — Сколастичари и Хуманисте.

Члан испитног одбора г. Лука Зрнић испитивао је из историје опште новог века. Кандидат је добио ова питања: Контрареформација. — Наполеонов режим. — Национални покрет у Аустро-Угарској. — Источно питање с погледом на деобу Балканског Полуострва. — Данашњост тројног савеза.

Члан испитног одбора г. Сава Антоновић испитивао је из географије. Кандидат је добио ова питања: Распоред језера на земљи, њихова природа и значај. — Орографија Балканског Полуострва. — Политичка подела Аустро-Угарске.

WWW.UNIBG.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио усмени испит из стручних предмета.

Испит је трајао од 5 до 8 часова по подне.

Практични испит, који је држан 14 априла 1907 год., кандидат је полагао у првој београдској гимназији у присуству свих чланова испитног одбора.

Практично предавање кандидат је држао из историје опште у VII раз. I београдске гимназије, којом је приликом предавао: „*Пропаст иољске државе*“.

Према оцени г.г. др. Светислава Станојевића, др. Михаила Р. Поповића, Светислава Максимовића, Луке Зрнића и осталих чланова испитног одбора, о практичном испиту кандидату, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио већином гласова: да је кандидат положио практични испит.

Оценивши целокупни успех који је кандидат показао у свима деловима стручнога испита, испитни је одбор одлучио: да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета.

(Наставиће се)

БЕЛЕШКЕ

БЕЛЕШКЕ ИЗ НАУКЕ И ПРОСВЕТНИ ЗАПИСИ

Швајцарске школе. — Ни једна држава нема такве разноликости у школама, као што је има малена Швајцарска. Велике државе дотерују своје школе у што већу једнообразност, често и не гледајући колико то одговара потребама појединих народа или појединих крајева; а Швајцарска у својих 25 кантона допушта највећу слободу у уређивању школа. И народ швајцарски користи се тиме у највећој мери. Тако н. пр. у 12 кантона обавезно школовање почиње од 6 године, а у осталим од 7 год. А како се рачуна та шеста или седма година, о том би требало наводити много разних прописа. Једни н. пр. узимају да толико година деца имају пре уписа у мају, други да толико напуне у току саме прве године школовања, трећи да у току првог полгођа напуну те године и т. д.

И школска година не почиње у исто доба године. У 4 кантона почиње шк. година од априла, у 16 кантона од маја, у 1 од августа, у 3 од септембра, у 1 од новембра.

И дужина школске године није свуда једнака. У једном кантону траје шк. година 24 недеље (зимње школе), у другима 26, 39, 40, 42, 43, 44, 46, 48 недеља.

Такође и обавезно школовање не траје свуда за једнаки број година. У 6 кантона траје 6 година, у једном је 7 год., али седме године могу се ђаци ослободити ако положи извештај испит и покажу довољно прибављене писмености и знања за свршених 6 година. У 6 кантона траје обавезно школовање без изузетка 7 година, у других шест 8 година; у једном за мушкарце 8, за девојчице 7 год.; у три кантона траје школовање 8—9 год., т. ј. 8 пуних год. или 6 пуних и 3 год. делимично; у једном за мушкарце 9, за девојчице 8 год., у једном 9 год., али тако да 6 година траје школа дневна и редовна, а после за мушкарце 3, за девојчице 2 године школа поновна и то лети пола дана недељно, а зим сваког дана, и девојчице девете године имају недељно само по један сахат и то само певање.

Женски ручни рад се учи у школама свих кантона, али неједнако. У два кантона се учи жен. ручни рад факултативно, у 11 кантона траје учење кроз све школске године, дакле почиње одмах од првог разреда, у осталим кантонима почиње од треће или четврте године, у једном је факултативно учење последње две године.

Једна особитост швајцарских школа су *приправни курсеви за рекруте*. Њих има у 16 кантона, у 12 су обавезне, а трају 1—3 године и у години

имају часова како где: 20, 36, 40, 80 до 100. Ови се курсеви зову приправни зато, што дају извесна припремна знања потребна рекрутима; а у једном кантону ови курсеви нису приправни него накнадни, и у њих се упућују они који на рекрутском испиту не покажу довољно знања и добију слабу оцену. А испит полажу младићи из читања, писмених састава, рачунања и народне историје. Испитивачи су људи педагошке спреме. Такође и из телесног вежбања полаже испит сваки рекрут швајцарски и то у скакању, трчању и ношењу терета.

Осим ових школа има још и *школа продужених* у 21 кантону, са 60, 80, 120 до 180 часова годишње. Ове су школе у 15 кантона обавезне, а у осталима не, и трају 1—3 године и у једном 4 године.

Основне школе су ниже и више, или примарне и секундарне. Примарних има 12.820 са 517.417 ђака, а секундарних 606 са 44.407 ђака. У школама примарним раде 7177 учитеља и 4323 учитељица (на једног долази 45 ђака). У школама секундарним раде 1476 учитеља и 237 учитељица (на једног долази по 25 ђака).

Од године 1888 почели су кантони отворати т. зв. помоћна одељења школска за *децу слабоумну*. Те године било је таквих школа 9, а сад их има 67 са 743 мушка и 672 женска детета У овим школама раде 19 учитеља и 49 учитељица. Највише је ових школа у кантону цирихском (15 са 358 ђака) и женевском (7 са 358 ђака).

Феријалне колоније (за децу слабоумну) издале су год. 1876 свега 2461 франак, а 1903 год. 161.989 фр., 1906 год. 182.115 фр., 1907 год. 230.604 фр., а 1908 год. 213.916 фр.

Учитељских школа има у Швајцарској 28, и то мушких 10, женских 9 и мешовитих 9. Из ових школа је изашло 1905 год. 616, а 1906 год. 791 ђак оспособљен за учитељски позив. Осим ових има у Швајцарској још 8 уч. школа приватних, које дају годишње око 100 кандидата за учитеље.

Издаци на све школе у Швајцарској износили су 1905 г. 66,168.690 франака; од ове суме савез је дао 5,610.066 фр. (на политехнику цирихку, школе индустријске и пољопривредне и субвенцију примарним школама); кантони су дали 30,224.364 фр. и општине 30,334.260 фр. Просечно плаћа становник швајцарски на школе скоро по 20 фр., док на војску тек 12 фр. Издаци на једног ђака примарне школе износе неједнако, н. пр. у кантону валском 22, а у женевском 166 фр.; на ђака секундарне школе у кантону урском 49, фрибуришком 283, а у женевском 880 франака.

„Uč Nov.“ — II.

*

Помоћ приватним вишим женским школама. — Да и у великом народу приватне више школе за женску децу не могу бити без државне и општинске помоћи, докazuју ове белешке узете из часописа *Die höhere Mädchenschule* (св. 1 за 1910, стр. 25—26).

Удружене управе виших женских школа у Берлину издале су једну споменицу, у којој се између осталог вели ово: У Берлину има 11000 женске деце у приватним вишим женским школама а 5000 у јавним. Даљи опстанак ових приватних завода доведен је јако у питање због неких одељака у новим уредбама о вишим женским школама. С тога се ова споменица упућује градским и државним властима. Приватним би школама било немогућно одговорити новим уредбама без знатне помоћи. Већи издаци на наставу насупрот досадашњег стања износили би на пример у једној школи са од прилике 300 ученица не мање од 10.700 марака на годину. Признаје се, да ће ови

www.univerzitet-ska-biblioteka

www.univerzitet-ska-biblioteka издаци доћи постојно, па да ће с тога бити потребно да се и помоћ повишава постојно. Споменита тиме оправдава право приватних виших женских школа на даљи опстанак, што оне допуштају тачно упоређење између светлих и тамних страна јавних и приватних школа. Отуда излази, да је за више женске школе у великој мери добро, да приватне школе и даље остану поред јавних као њихова допуна. Зато се тражи потпуно признавање година службе, кад наставници из приватних школа пређу у државну службу, уређење пензија за наставнике и управнике, финансиски додатак приближно у оној величини, како га показује школовање деча у јавним школама, и одредба, која би одговарала правичности, о том шта ће бити, кад приватне више женске школе престају због отварања јавних. —

Један скуп родитеља ученика једне приватне школе у Познањској тражио је градску и државну потпору, — У Кенигсбергу су учитељице приватних женских школа молиле град да одреди годишњи додатак за пензије. Скуп градских одборника рекао је: Не, због невољнога финансискога положаја града, као и због тога, што потпору треба тражити од државе. Невољан положај петената (награда од часа 50 пф. до 1 м.) признат је. —у.

Н О В Е К Њ И Г Е

Uvod u eksperimentalnu psihologiju. Napisao dr. Pajo R. Radosavljević, pravi član Hrv. Pedagoško-Književnoga Zbora u Zagrebu и Američkoga Psihološkog Društva, docenat pedagoškoga fakulteta u New-Uorku. Drugi dio: Nauka o složenim pojavama svijesti. S mnogo slika i tabela. U Zagrebu. Naklada Nrv. Pedagoško-Književnoga Zbora. 1909. Цена?

Priče. Napisao dr. Juraj Turić. Sa slikama od prof. O. Ivekovića. Knjižnica za mladež. Izdaje Hrv. Pedagoško-Književni Zbor. Knjiga LIV. U Zagrebu. 1909. Цена?

Ј А В Н Е ЗАХВАЛНОСТИ

Г. Коста Шевић, инжењер државне пруге Дунав. Јадранске, поклонио је школи табакочајкој, у округу крајинском, 12 комада књига у вредности 10 динара, да се раздају добрим ученицима о годишњем испиту.

Школи прњаворској, у Мачви, послали су књиге за поклон ученицима о годишњем испиту г.г. *Михаило Самуровић*, трг., и *Стеван И. Којадиновић*, адвокат из Шапца, у вредности петнаест динара.

Управе школске и овим путем изјављују именованима своју топлу захвалност.

„Просветни гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 дин., за друге земље 15 дин. у злату (Франака). — Прегалата се шаље Управи Државне Штампарије краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство Просвете и Црквених Послова у Београду). Они се, на захтев писца, враћају.

Одговорни уредник
ЗАР. Р. ПОПОВИЋ

ШТАМПА
ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА